

Program

Kultur-, naturhistorisk- og kunsthistorisk orienteringsmøde
på Munkebjerg Hotel ved Vejle den 15.-16. november 2023

Onsdag den 15. november 2023:

10.00 - 10.30	Ankomst (Indkvartering fra kl. 14.00)
10.30 - 12.30	Orientering i de faglige grupper. Se programmet for de enkelte grupper
12.30 - 13.30	Frokost
13.30 - 15.00	Fælles temasessioner/ Orientering i de faglige grupper
15.00 - 15.15	Eftermiddagskaffe
15.15 - 17.45	Orientering i de faglige grupper. Se programmet for de enkelte grupper
17.45 - 18.45	Lancering af charter for grøn omstilling. (Munkebjergsalen)
19.15 -	Middag

Herefter socialt samvær mv. i restaurant og bar. Natmad ved midnatstid

Torsdag den 16. november 2023:

08.00 - 09.00	Morgenmad
09.00 - 10.00	Nyt fra ODM (Munkebjergsalen)
10.00 - 10.30	Formiddagskaffe
10.30 - 12.00	Orientering i faglige grupper. Se programmerne for de enkelte grupper
12.00 - 15.15	MESSE/Marked i Foyer. (Leverandører af museumsprodukter viser frem)
12.00 - 13.00	Frokost
12.45 - 13.20:	<i>Evaluering for koordinatorene</i>
13.00 - 13.30	Marked
13.30 - 15.00	Orientering i faglige grupper - se programmerne for de enkelte grupper
15.00 - 15.15	Eftermiddagskaffe
15.15 - 16.20	Orientering i faglige grupper - se programmerne for de enkelte grupper
16.30	Mødet sluttet

Program for Forhistorisk Arkæologi

Kære kolleger!

Koordinatorerne for forhistorisk arkæologi har hermed fornøjelsen at udsende programmet til årets faglige orienteringsmøde i Vejle. I år indeholder programmet tre temasessioner fælles med historisk arkæologi.

De to første temasessioner, som er på programmet den 15. november lige før frokostpausen, handler om *metode og forskning*. Den tredje, som er programsat om formiddagen den 16. november, omhandler *formidling*.

Desuden afholdes to af sessionerne under den faglige orientering – hhv. *vikingetid* samt *danefæ og detektorfund* – også sammen med historisk arkæologi. Resten af årets program er for forhistorisk arkæologi og omfatter indlæg med faglig orientering fra museer og institutioner.

Det vil – igen i år – være muligt at orientere sig om nye undersøgelser og projekter på posters. Posterne bliver udstillet i Skovsalen lige ved siden af pauseområdet. Postertitlerne fremgår af programmet nedenfor.

Med venlig hilsen

Koordinatorerne for forhistorisk arkæologi

Onsdag d. 15. november 2023

Tidsrum	Program
10.00 – 10.30	Ankomst (Indkvartering fra kl. 14.00)
10.30 – 12.30	Temasessioner - fælles for Forhistorisk og Historisk Arkæologi
10.30 – 11.30	<p>Metodetema – fælles</p> <p>Nye metoder til målrettede arkæologiske undersøgelser af kulturlag Undersøgelser af homogene kulturlag byder på store udfordringer i felten på grund af manglende observationsmuligheder i felten. Derfor sker det ikke sjældent at kulturlagene nedprioriteres i feltundersøgelserne. I denne session præsenteres eksempler på hvilken udsagnsværdi der kan være i undersøgelse af de ofte vanskelige kulturlag og nye metoder, der kan anvendes i felten til fortolkning og prioritering.</p>
10.30 – 10.40	<p>Nye undersøgelser ved NYE nord for Aarhus. Og nogle overvejelser over kulturprægede erosionslag. <i>Henrik Skousen (Moesgaard Museum)</i></p> <p>Moesgaard Museum har nu igennem en årrække foretaget udgravninger i forbindelse med anlæggelsen af bydelen NYE nord for Aarhus. De seneste undersøgelser har bl.a. bragt flere spor efter "off-site" aktivitet fra tragtbægerkulturen for en dag, der i forening med bebyggelsesspor og fundsituationer fra senere perioder begynder at tegne konturerne af oldtidens bosættelse og landskabsudnyttelse i de kystnære morænebakker. Et billede der i forening med fund af ophobede lagserier også giver anledning til overvejelser over, hvordan landskabets underliggende topografi igennem årtusinder er blevet omformet ved ikke alene naturlige mekanismer, men også igennem menneskeskabte erosionsfremmende faktorer.</p>

10.40 – 10.55	<p>Multispektralt ”kamera” til bedre fortolkning af komplekse kulturlag - LEDMSI <i>David Stott, Søren Munch Kristiansen, Anna K. Tjellden (Moesgaard Museum & Aarhus Universitet)</i></p> <p>Arkæologer er afhængige af at opdage kontraster mellem lag for at definere og forstå fortidens processer. Menneskets syn er dog begrænset til det synlige spektrum (400-700 nm). Nogle stratigrafier kan derfor, måske især i homogene kulturlag, ikke skelnes med det blotte øje.</p> <p>I denne præsentation viser vi en prototype af LEDMSI (LED MultiSpectral Imaging) instrument, der er designet til at hjælpe arkæologer med hurtigere at definere og fortolke arkæologisk stratigrafi. Systemet virker ved at belyse jorden/profilet med 16 diskrete bølgelængder af ultraviolet, synligt og nær infrarødt lys, som samlet gør det muligt for LEDMSI ”kameraet” at registrere variationer i lag gennem forskellig reflektants, absorption og fluorescens genskaber. Altså både de som er synlige, men også de som ellers er usynlige for os.</p> <p>Vi diskuterer her også, om LEDMSI vil hjælpe arkæologer med at fortolkning i felten, og som en screeningsmetode til at identificere, hvor de skal prøvetage til videnskabelige analyser.</p>
10.55-11.10	<p>Mikromorfologisk screening – et muligt redskab til hurtig <i>in situ</i> prioritering <i>Anna K. Tjellden, Søren Munch Kristiansen, David Stott (Moesgaard Museum & Aarhus Universitet)</i></p> <p>Det er ofte vanskeligt at tolke de rigeste og mest homogene kulturlag, som f.eks. i middelalderbyer og køkkenmøddinger, med det blotte øje. Mikromorfologisk analyse har derfor været forsøgt anvendt til tolkninger af sådanne kontekster. Dog er indstøbning af jordprøver og den efterfølgende tolkning begge tidskrævende.</p> <p>Projektet forsøger at udvikle et prioriteringsværktøj i form af en hurtig mikromorfologisk screening, som kan implementeres mens udgravningen er i gang. Dette sker ved at teste forskellige lav-viskose fikseringsmidler med og uden vakuum til imprægnering af jordblokke. Målet er at opnå resultater indenfor en uge og at undersøge hvilken type information, der kan hjælpe arkæologen med on-site prioritering af komplekse stratigrafier.</p> <p>I dette oplæg præsenteres hvad der i dag teknisk er muligt ifht. at lave hurtige indstøbninger til mikromorfologi, og der diskuteres hvordan mikromorfologi kan inddrages som et screeningsværktøj til bedre arkæologiske tolkninger tidligere i udgravningsprocessen.</p>
11.10-11.25	<p>Profilerings med optisk stimuleret luminescens (pOSL) til tidligere og bedre aldersdatering i arkæologiske udgravninger <i>Søren M. Kristiansen, Niels Nørrekær Johannesen, Tim Kinnaird, Lutz Klassen, Finn Ole Nielsen, Karen Povlsen, Søren M. Sindbæk, David Stott, Anna K. Tjellden</i></p> <p>Tolkninger af ensartede kulturlag indebærer typisk månedlange arkæologiske og naturvidenskabelige analyser efter udgravningen. Dette giver åbenlyse udfordringer for planlægning af og prioritering i udgravningsprocessen. Nyudviklede instrumenter til profilering med optisk stimuleret luminescens (pOSL) kan dog under selve udgravningen påvise relative aldersforskelle mellem lag på tværs af hele udgravningsfeltet, samt identificere hiatus (tidsligt ophold i pålejring) og gradvis akkumulering i selv komplicerede kulturlag. Suppleres dette med kulstof-14 dateringer, klassisk OSL datering og Bayesiansk modellering åbnes yderligere måske op for bedre absolutte aldersmodeller, også fra lag hvor der ikke er kulstof-14 aldre.</p> <p>I dette indlæg diskuteres de første danske pilot forsøg på at implementere absolutte aldersdateringer tidligere i udgravningsprocessen, og teste hvorvidt der samtidig fås</p>

	<p>tydeligere arkæologiske resultater efterfølgende, når forskellige dateringsmetoder samtolktes.</p> <p>Lokaliteter der inddrages i diskussionen, er hhv. neolitiske nedgravninger på bosættelsen ved Ginnerup (Djursland), tidlig jernalder markskel ved Aalborg Kasserne (Nordjylland) samt jernalder-vikingetidsbopladsen Sorte Muld (Bornholm).</p>
11.25 -11.30	Spørgsmål fra salen
11.30 – 12.30	<p>Forskningstema – fælles Museumsforskning – Forskning på de kulturhistoriske museer</p> <p>Det har alle dage været en udfordring for de kulturhistoriske museer at skabe tid og rammer til at løfte forskningsopgaver. Med de specifikke krav fra Slots- og Kulturstyrelsen om forskning baseret på ansvarsområde, samling og især kapitel 8, er dette blevet meget håndgribeligt – de arkæologiske afdelinger forvalter store forskningspotentialer især via museernes kapitel 8 arbejde, men hvordan får man dem i spil, så også museernes egne medarbejdere får mulighed for at forske og publicere? Hvordan sikres både fremdrift og kontinuitet i denne del af museumsarbejdet? Der er forskellige tilgange til forankring af forskningen i museernes arbejde. I denne temasession præsenteres forskellige perspektiver på og konkrete tilgange til forskningsstruktur og forskningens udførelse på museerne.</p> <p>Mads Thagård Runge, forskningscenterleder af forskningscentret CENTRUM fra Museum Odense, museumsinspektør Daniel Groß, Forskningskoordinator på Museum Lolland Falster og Constanze Rassmann, Afdelingsleder for Kulturhistorie og Forskningschef Museum Midtjylland, vil præsentere deres tanker og konkrete erfaringer på området. Derefter vil der blive lagt op til en diskussion</p>
12.30 – 13.30	Frokost
13.30 – 15.00	Orientering – fælles for Forhistorisk og Historisk Arkæologi
13.30 – 13.40	<p>Vikingetid</p> <p>Skærbækgravpladen <i>Christina Berg (Museum Sønderjylland)</i></p> <p>Forundersøgelsen af et 8,2 ha stort område ved Skærbæk har i 2022 afsløret en stor vikingetidsgravplads. Der var mindst 11 jordfæstegrave, hvoraf fem var omkranset af en ringgrøft. Fire grave blev tolket som kammergrave. Én kammergrav med en dertilhørende ringgrøft blev udvalgt og udgravet arkæologisk, bl.a. for at undersøge gravenes generelle bevaringsforhold, udseende samt mængden og typerne af mulige gravgaver. Fundet af gravpladsen er helt unikt, særligt da det er over 40 år siden, der sidste gang blev fundet en vikingetidsgravplads i Sønderjylland. De nyeste resultater vil blive præsenteret og sat ind i forhold til, hvad vi generelt kan sige om vikingetiden ved Skærbæk og i det øvrige Sønderjylland.</p>
13.40 -13.50	<p>Nye undersøgelser af vikingetidens stormandsmiljø i Erritsø – Status på et forskningsprojekt <i>Mads Ravn, Christian Juel & Morten Lyngkjær Jensen (Vejlemuseerne)</i></p> <p>Siden 2018 har Vejlemuseerne i samarbejde med Nationalmuseet og baseret på en bevilling fra Augustinusfonden, foretaget flere udgravninger ved det befæstede stormandsmiljø i Erritsø, Fredericia. I tillæg hertil er der i 2020 foretaget nødudgravninger af en tilhørende grubehusbebyggelse, samt i 2023 af området vest for befæstningen, hvor der fremkom yderligere halbygninger, grubehuse og en meget velbevaret træbygget brønd. Med de nyeste undersøgelser kan nu tegnes et klarere billede</p>

	<p>af stormandsmiljøets struktur og dateringsramme, der med sin strategiske placering og unikke befæstning, må have spillet en central rolle i 700- og 800-tallet. Erritsø kan på flere parametre sammenlignes med stormandsmiljøerne i Lejre og Tissø, og med en afstand på blot 30 km til Jelling bidrage til forståelsen af vikingetidens kongemagt.</p>
13.50 – 14.00	<p>Havsmarken – Handelsplads og værft fra vikingetid i grænselandet mellem kontinentet og Skandinavien <i>Sigurd Bohr (Langelands Museum), Mogens Bo Henriksen (Museum Odense) & Jesper Hansen (Svendborg Museum)</i></p> <p>Ved detektorafsøgning på Havsmarken på den sydlige del af Ærø er der siden 2008 fremkommet mere end 4000 metalgenstande, primært fra ældre vikingetid. Fundene peger på intensive håndværks- og handelsaktiviteter. Særligt bemærkes et betydeligt antal karolingiske og kufiske mønter, men også antallet af sølvklip, vægtlodder samt kontinentale og insulære importgenstande er særdeles stort. I 2019 og 2023 har omfattende geofysiske prospektioner afsløret massive koncentrationer af anlæg, som ved mindre undersøgelser i 2020-21 har vist sig at dække over et udstrakt kulturlag med et betydeligt antal metalgenstande, herunder langt over tusinde jernsøm og -nagler, samt redskaber der stammer fra reparation og muligvis bygning af klinkbyggede langskibe. En senglacial smeltevandskløft er anvendt som sliske til optrækning af fartøjer. Proveniensanalyser af keramik og metaller har understreget lokalitetens internationale netværk. Med en beliggenhed ved en beskyttet bugt nær de vigtige sejlruiter i den vestlige Østersø og Bælthavet var Havsmarken et naturligt stoppested på rejsen mellem den tidlige vikingetids handelsbyer.</p>
14.00 – 14.10	<p>Korndyrkning i Grønland i vikingetiden? <i>Peter Steen Henriksen (Nationalmuseet)</i></p> <p>Tidligere mindre udgravninger i Syd-Grønland har vist tilstedeværelsen af enkelte bykerner i møddinger efter nordboerne. I et nyt projekt har vi udført større målrettede udgravninger i udvalgte nordboemøddinger for at finde større mængder af korn i nordboernes møddinger med henblik på at kunne proveniensbestemme kornet. Var det lokalt dyrket i Grønland eller importeret fra Island, Norge eller de Britiske Øer eller begge dele. Projektet fokuserer på nordboernes eventuelle agerbrug og handelsforbindelser og søger tillige at belyse brændselsøkonomien i nordbotidens ret træ-fattige Grønland.</p>
14.10 – 14.15	Spørgsmål fra salen
14.15 – 14.25	<p>Detektorfund & Danefæ</p> <p>Danefæstatus efter 2023 og samarbejdet med lokalmuseerne og andre institutioner om danefæ <i>Bobo Magid & Line Bjerg (Nationalmuseet)</i></p> <p>En kort oversigt over status på danefæområdet efteråret 2023 og samarbejdet med lokalmuseerne og andre institutioner om danefæ</p>
14.25 – 14.35	<p>Fibulaer – Regionale og overregionale tendenser <i>Kirsten Pommergaard (Nationalmuseet)</i></p> <p>Fibulaen som genstandsgruppe er mere divers end man umiddelbart skulle tro. De mange detektorfundene fibulaer viser, at der er en forskel regionalt og at flere af dem, ikke passer ind i de typologier der bruges til typebestemmelse.</p>

14.35 – 14.45	<p>Errested – en vikingeskat i grænseland <i>Helle W. Horsnæs (Nationalmuseet)</i></p> <p>I 2014 blev der for første gang fundet 1000-tals mønter ved Errested få kilometer nord for Haderslev. Fundet kandiderer til at være et af de bedst belyste skattefund fra perioden, og det er nu lykkedes at skaffe midler til en nøjere analyse af Errested-skatten i den mangfoldige kontekster. Fundet repræsenterer grænsen mellem vikingetidens sølvøkonomi og middelalderens møntøkonomi, grænsen mellem Nordens begyndende statsdannelse og kontinentets veletablerede politiske struktur, grænsen mellem asa-tro og kristendom og grænsen mellem Vadehavets og Østersøens forskelligt rettede kontaktflader.</p>
14.45 – 14.55	<p>Urnesstilen og hvad heraf følger <i>Anne Pedersen (Nationalmuseet)</i></p> <p>Siden introduktionen af metaldetektoren er antallet af Urnesfibler steget voldsomt. Selv tidligere tiders unika findes nu i mange eksemplarer. Detektorfundene viser, at stilen blev anvendt på mange andre metalgenstande også, og vi har i dag et langt bedre indtryk af stilens efterliv i den ældre middelalder. Variationsbredden er stor. Ud over fundbredden, vil oplægget komme ind på et igangværende forskningsprojekt (i samarbejde med Urbnet, Aarhus Universitet), der sigter mod at koble fund, håndværk og værksteder tættere sammen.</p>
14.55 – 15.00	Spørgsmål fra salen
15.00 – 15.15	Eftermiddagskaffe (husk posters i Skovsalen)
15.15 – 17.45	Orientering – forhistorisk arkæologi
15.15 – 15.25	<p>Tema: Stenalder</p> <p>Ertebølle Hoved – kystboplads før og efter køkkenmøddingen <i>Nikoline Fogh Munch Larsen (Vesthimmerlands Museum)</i></p> <p>Ertebølle køkkenmøddingen er locus classicus indenfor europæisk arkæologi og er gennem årene blevet undersøgt af flere omgange. Køkkenmøddingen er en del af et omfattende mesolitisk bosættelsesmønster langs Limfjordens kyst. I 2015 og 2017 foretog Vesthimmerlands Museum, mindre undersøgelser på Ertebølle Hoved ca. 1 km nord for den klassiske køkkenmødding, da området er stærkt truet af tiltagende erosion. Undersøgelserne er støttet af puljen til erosions- og dyrkningstruede lokaliteter. Ved undersøgelserne blev en boplads fra ældre ertebøllekultur lokaliseret. Derudover blev også fundet indslag fra kongemosekultur samt registreret flerfasede neolitiske kulturlag. I 2023 vendte Vesthimmerlands Museum tilbage i samarbejde med studerende fra Aarhus Universitet for at fortsætte disse undersøgelser. Der har i undersøgelserne været fokus på at belyse de kronologiske forhold på pladsen og hvordan pladsen er udnyttet set i forhold til Køkkenmødding lokaliteten. Resultaterne fra udgravningerne på Ertebøllehoved vil blive præsenteret på dette oplæg.</p>
15.25 – 15.40	<p>Stenalderen på Lolland og Falster – Kronologisk variation på det flade land <i>Daniel Groß, Bjørnar Tved Måge, Peter Deichmann, Andreas Chemnitz Koudal Fredriksen, Jannice Kristiansen og Marie Brinch (Museum Lolland-Falster)</i></p> <p>Lolland og Falster er rig på stenalder, og øernes landskab er præget af menneskelige påvirkning i løbet af de årtusinder, som stenalderen varede. De mest synlige eksempler på det er stadigvæk jættestuer og lignende monumenter, men også det flade landskab kan fortælle noget om stenalderssamfundenes sociale og kulturelle beslutninger.</p>

	<p>Vi vil præsentere et overblik over stenalderen på Lolland og Falster på grundlag af udvalgte eksempler og i lyset af nye dateringer. Udover diskussionen af resultaterne vil vi sætte museet fokusområde i et bredere perspektiv og forholde os kritisk til, hvordan nye resultater har konsekvenser for vores forståelse af stenalderen. Vi peger på, at fortiden var mere kompleks end tidligere antaget, og at vi ved hjælp af et udvidet datagrundlag kan få en dybere indsigt i tidsperioden... hvis vi er åbne for nye forklaringsmodeller.</p>
15.40 – 15.50	<p>To overpløjede landhøje og et muligt Sarup-anlæg <i>Nadja Kring Mortensen (ROMU)</i></p> <p>ROMU har i de tre første kvartaler af 2023 foretaget en udgravning af lokaliteten Spangegård, sydøst for Frederikssund, i det nordlige Sjælland. Lokaliteten indeholdt et større kulturlag fra jernalderen og bebyggelse fra både jernalder og bronzealder. Oplægget her fokuserer dog på de to overpløjede, neolitiske langhøje og det mulige Sarup-anlæg, der også blev fundet.</p> <p>Det mulige Sarup-anlæg er formodentlig en forlængelse af en del af et Sarup-anlæg, der tidligere er undersøgt på en tilstødende mark. Men er der overhovedet tale om et Sarup-anlæg?</p> <p>Mens man kan være i tvivl om, hvorvidt det mulige Sarup-anlæg reelt er et Sarup-anlæg, er der ingen tvivl om langhøjene. Til gengæld var de meget forskellige. Den ene langhøj viste sig at have væsentligt mere højfyld bevaret end først antaget. Den anden havde nærmest ingen højfyld tilbage, men var dog ikke mindre spændende af den grund.</p>
15.50 – 15.55	Spørgsmål fra salen
15.55 – 16.05	<p>Baadslunde – en overpløjet dobbeltjættestue ved Skælskør <i>Lone Claudi-Hansen (Museum Vestsjælland)</i></p> <p>På en mark ud til Skælskør Nor, hvor en større jættestue blev sløjftet i 1893, fandt en detektorfører i 2021 et menneskekranie. En forundersøgelse på stedet viste, at højtomten og menneskeknogler er bevaret, såvel som gravgaver af keramik, flint og rav. Med midler fra SLKS dyrkningspulje har en udgravning i 2022 og 2023 (pågående) vist, at der ud over det sløjfede og velkendte jættestuekammer, er endnu et kammer af samme størrelse i højen (ca. 2x10,5meter), hvormed der er tale om en dobbeltjættestue. En nærliggende bebyggelse med jernudvinding fra ældre jernalder (Skydebjerggårdovnen) har aktivitetsspor lige foran jættestuernes indgange, hvor der er gravet dybe gruber med keramik og slagge. Højen og kamrenes lag dokumenteres med fotogrammetri i niveauer for at belyse megalitgravens relation, opbygning og brug. Udgravningens resultater suppleres af naturvidenskabelige analyser, blandt andet DNA, lipidanalyser af keramikken fra gravkamrene, C-14 dateringer, pollen og antropologiske bestemmelser</p>
16.05 – 16.15	<p>Stendyngegrave ved Guldbækvej <i>Casper Sørensen (Viborg Museum)</i></p> <p>Viborg Museum udgravede i 2022 et forløb med 42 stendyngegrave samt et nærtliggende vejforløb. Den jyske gravtype fra mellemneolitikum blev undersøgt i stort omfang i 1950-1960'erne, hvor de store og kendte lokaliteter blev udgravet. Siden er flere lokaliteter med et mindre antal grave blevet udgravet. Det totale antal kendte grave er i dag 4-500. Stendyngegravene fra Guldbækvej er derfor en markant forøgelse af dette antal. Det seneste årtis forskning inden for gravtypen har været afgørende for hvordan gravene nu fortolkes. Den nye viden vil i kombination med de udviklede digitale dokumentationsmetoder danne rammen om indlægget med spørgsmålet om, hvad vi indtil videre kan uddrage af nyt omkring tolkningen af gravene. Udover udtræk af generelle træk fra gravene, inkluderes også nogle af de metodiske overvejelser vi gjorde under udgravningen.</p>

16.15 – 16.25	<p>De tragtformede dybe anlæg – første generation af enkeltgrave i Danmark <i>Martin Egelund Poulsen (Museet Sønderkov)</i></p> <p>I år blev der på en forundersøgelse ved Rødding i Sønderjylland fundet et 2 m dybt anlæg med tragtformet profil. Genstandsfund eller spor efter gravlagte var fraværende. Denne mærkelige anlægstype er indenfor de seneste årtier blevet relativt velkendt, men funktionen er stadig uklar og omdiskuteret. I Vejen kommune har vi over 60 eksempler på de dybe anlæg, hvor de arealmæssigt største undersøgelser har vist, at de danner rækkeligende strukturer omkring sandede højdepunkter i landskabet. På landsplan kendes over 140 dybe anlæg, men udbredelsen er tilsyneladende begrænset til den sydlige del af Jylland, primært de sandede egne i det gamle istidslandskab. Anlæggenes form minder om dybe jordfæstegrave, og nogle gange – om end sjældent – er tydelige plankespor efter kisteligende konstruktioner dokumenteret. Men ingen genstandsfund eller spor efter afdøde kendes herfra. De øverste lag har en gang imellem leveret groftmagret keramik af yngre stenalder-karakter, og C14-resultaterne koncentrerer sig i århundrederne mellem Tragtbæger- og Enkeltgravskultur. For at blive klogere på anlægstypen er det nødvendigt med flere C14-dateringer samt forskellige jordprøveanalyser, der kan belyse, hvad de dybe anlæg virkelig repræsenterer.</p>
16.25 – 16.30	Spørgsmål fra salen
16.30 – 16.40	<p>Flintdeponeringer fra enkeltgravskulturen ved Kørup enge <i>Signe Helles Olesen og Amanda Ellermann Trans (Museum Horsens)</i></p> <p>Horsens Museum har igennem de sidste par år haft større udgravninger i området ved Kørup enge syd for Lund vest for Horsens. Flere af udgravningerne omfattede en del lavninger og dræned vandhuller med forskellige typer af aktiviteter og udsnitlag fra bronzealder og yngre stenalder. Landskabet er karakteriseret ved at have være et område præget af små bakkeøer og vandhuller. I forsommeren 2023 fremkom en deponering med 11 planker og økser. De lå placeret i en næsten uanseelig fordybning lige på kanten af en lille lokal lavning/vandhul og dateres baseret på øksetype til enkeltgravskulturen. Det særlige ved fundet er, at deponeringen indeholder diverse råemner såvel som næsten færdige økser, altså et bredt spektrum som afspejler flinthuggerens proces. En anden mere omfangsrig deponering fra enkeltgravskulturen var en stor bunke af diverse typer af bearbejdet flint, men hovedsagelig afslag, men også redskaber som skraber var blandt fundene. En egentlig nedgravning var ikke umiddelbart synlig og den kæmpe deponering af flint viste sig at være placeret oven på et kildevæld, som lå forholdsvist højt placeret i landskabet og uden direkte tilknytning til et vandhul. Det er højst interessant at der i dette landskab, som har været præget af vand, er dukket flere eksempler på deponeringer af flint fra enkeltgravskulturen op. De giver et indblik i brugen af denne type landskab i enkeltgravskulturen.</p>
16.40 – 16.50	<p>Mellem Himmel og Jord – Dødelandskabet ved Stenildhøj <i>Andreas Bo Nielsen (Vesthimmerlands Museum)</i></p> <p>Senneolitikum er en efterhånden velkendt periode i den vesthimmerlandske arkæologi, og er særligt velundersøgt i den vestlige udkant af Aars, hvor der har været et særdeles levende senneolitisk miljø. I 2020 og 2022 foretog Vesthimmerlands Museum større udgravninger af arealerne omkring henholdsvis Gyvellunden og Stenildhøjbakken, da arealerne skulle byggemodnes. Her fremkom bebyggelse fra flere forskellige perioder, samt gravanlæg fra Senneolitikum, de store stenbyggede hellekister, eller resterne af dem. Begge hellekister havde været dækket af høje, der ved udgravningerne ikke kunne erkendes da de formentlig er blevet pløjet bort. Begge kister havde ligeledes været brugt som stenbrud i 1800-tallet, men på trods af dette faktum var begge kisters bundniveauer</p>

	meget velbevarede. Resultaterne fra udgravningerne af disse hellekister og deres samtidige kontekst vil blive præsenteret i dette oplæg.
16.50 – 17.00	<p>Nistolpeanlæg fra senneolitikum – hvad er nu dét for noget? <i>Steen Thrane Frydenlund Jensen (Sydvestjyske Museer)</i></p> <p>I forbindelse med udstykningen af 52 ha i den sydlige udkant af Billund, undersøgte i 2021-22 en bebyggelse fra senneolitikum, der, ud over de tidstypiske etskibede huse med forsænkninger, også indeholdt to nistolpeanlæg, som vi ikke tidligere har fundet fra denne periode. C-14 analyser henførte begge nistolpeanlæg til forskellige dele af senneolitikum, og det kursoriske gennemsyn af makrofossilprøverne gav et overraskende stort udbyttet af forkullet korn i anlæggene. Sammenholdt med tidligere undersøgte og C-14 daterede konstruktioner i området, har vi et godt rids af bebyggelsesudviklingen fra slutningen af stenalderen og op gennem bronzealderen i dette ellers meget ekstensivt udnyttede område</p>
17.00 – 17.10	<p>Senneolitiske huse fra Birkelund ved Årslev <i>Anne Garhøj Rosenberg (Øhavsmuseet)</i></p> <p>Under udgravningen af et kommende boligområde centralt i Årslev på Midtfyn fremkom 17 hustomter, som er typologisk dateret til senneolitikum. Husene ser stratigrafisk ud til at repræsentere mindst tre faser af bebyggelse. Tidligere er der i området kun erkendt huse fra denne periode som enkeltgårde, og det er dermed første gang at en større bebyggelse er lokaliseret. Bebyggelsen vil blive belyst i forhold til det omgivende kulturlandskab samt lignende bebyggelse fra nærområdet.</p>
17.10 – 17.15	Spørgsmål fra salen
17.15 – 17.25	<p>Tema: Bronzealder</p> <p>Stammebådsgrav fra ældre bronzealder <i>Marie Haarup Rasmussen (Museum Horsens)</i></p> <p>I 2022 udgravede Museum Horsens et område på 20.750 m² syd for Horsens Fjord. Undersøgelsen viste mange fantastiske fund af både bebyggelse, bopladsaktiviteter, genstande og grave fra tragtbægerkulturen og bronzealderen. I dette oplæg vil jeg præsentere én af gravene, som dateres til ældre bronzealder periode I. Gravens konstruktion og gravinventar er på flere måde usædvanligt. Graven er særdeles velbevaret, og flere spor kunne tyde på, at man som kiste har anvendt en stammebåd, som blev placeret på en fint tilpasset stenlægning. Gravinventaret bestod af en stridsøkse af bjergart (efterligning af en Fårdrupøkse), en flintdolk type VI samt en bronzedolk af Sögel-Wohlde-typen. Foreløbige analyser af bronzedolken viser, at der ved dolken er bevarede rester af en træskede.</p>
17.25 – 17.35	<p>Sommerfuglen IV – et sakralt landskab på Midtfyn <i>Nina Boutrup (Øhavsmuseet)</i></p> <p>I forbindelse med udgravninger ved Sdr. Nærå på Midtfyn er størstedelen af et komplet koge grubefelt på op mod 1000 koge gruber fritlagt i 2021. Koge grubefeltet udnytter bevist topografien, og vil blive belyst i relation til det omgivende rituelle landskab fra yngre bronzealder og førromersk jernalder, som bl.a. inkluderer den markante gravhøj, Møllehøj. Denne præsentation vil fremlægge resultaterne for den 1,7 hektar store udgravning, med fokus på de tendenser og variationer der viser sig samt udnyttelsen af landskabet - herunder resultaterne af de igangværende naturvidenskabelige analyser der</p>

	har til formål at give et større indblik i landskabsudnyttelsen i bronze- og ældre jernalder.
17.35 – 17.40	Spørgsmål fra salen
17.45 – 18.45	Lancering af charter for grøn omstilling
19.15	Middag
Torsdag d. 16. november 2023	
08.00	Morgenmad
09.00 – 10.00	Nyt fra ODM
10.00 – 10.30	Formiddagskaffe
10.30 – 11.30	<p>Temasession – fælles for Forhistorisk og Historisk Arkæologi</p> <p>Formidlingstema</p> <p>Rekonstruktioner i spændingsfeltet mellem oplysning og oplevelse – hvor langt rækker museernes ansvar?</p> <p>Rekonstruktion af fortidens mennesker – i tegning og modeller - bliver i stigende grad en del af museernes arkæologiske formidling. De gør fortiden levende og efterlader ofte et markant indtryk hos publikum. Dermed er rekonstruktioner et magtfuldt redskab, der spiller en stor rolle i at forme publikums oplevelse og opfattelse af historien/fortiden. Men det er også et redskab, der kan vække debat om valg og fravalg – om balancen mellem fakta og fortælling.</p> <p>Derfor er målet med denne temasession at undersøge, hvordan rekonstruktioner bruges i den arkæologiske formidling. Vi stiller blandt andet spørgsmålene: Hvordan skal balancen mellem fakta og fortælling være, når der arbejdes med rekonstruktioner? Er der en modsætning mellem faglig troværdighed og ønsket om at skabe en vedkommende fortælling? Spiller stigende krav til museernes egenindtjening en rolle? Hvor langt rækker ansvaret for historierne videre liv på sociale medier og rundt i resten af samfundet?</p> <p>Til at folde emnet ud, har vi inviteret museumsinspektør Marie Brinch, der står bag udstillingen om Lola på Museum Lolland-Falster og skulptør og arkæolog Oscar Nilsson, der bl.a. har skabt rekonstruktionen af manden fra Galgedil på Nationalmuseet og Tybrind-pigen på Moesgård Museum. Videnskabsjournalist Peter Hyldgård vil guide os igennem sessionen.</p>
	Historisk arkæologi går til Fjordsalen
11.30 – 12.00	Orientering – forhistorisk arkæologi
11.30 – 11.40	<p>Bronzealder (fortsat)</p> <p>Fremmede bronzer deponeret på lokal vis – Et yngre bronzealderfund med genstande fra Lausitzkultur i Todbjerg Mose nord for Aarhus <i>Lise Frost (Moesgaard Museum)</i></p> <p>Dagen inden den første Corona-nedlukning i marts 2020 kunne Moesgaard Museum afhente et nyfundet detektorfund. Det er et flertypedepot bestående af 15</p>

	<p>bronzegenstande (otte celte, en støbekage, et fragment af tungeformet segl, to knivfragmenter og tre ringe). Importgenstande optræder i en del depotfund, hvor de indgår sammen med typiske, nordiske genstande. Det usædvanlige her er, at alle genstande ser ud til at være fremmede med paralleller i Urnemarkskulturens Lausitzformer. Dateringsmæssigt placerer det fundet i sen yngre bronzealder. Desværre havde finder selv gravet alt op og rensset genstandene for jord, men ved besøget blev nedlæggelsesstedet i kanten af Todbjerg Mose udpeget og dokumenteret. Oplægget vil præsentere genstande og fundsted og samtidig overordnet berøre spørgsmålet om, hvordan lokale/fremmede genstande i depotfund blev behandlet og inkorporeret i en lokal nedlæggelsesskik i et lokalt landskab.</p>
11.40 – 11.50	<p>Rødler, ovne og offerfund fra yngre bronzealder ved Ullerslev <i>Christoffer Pelle Hagelquist (Østfyns Museer)</i></p> <p>I tiden omkring 1100 f.Kr. blev et offerfund af kvindesmykker nedgravet på en bakke nord for Ullerslev. I 2021 fandt to detektorførere smykkerne og i 2022 og 2023 har Østfyns Museer samme sted udgravet et stort aktivitetsområde fra yngre bronzealder. Aktivitetsområdet blev placeret efter forekomsten af rødler i prima kvalitet. Fragmenter fra en kuppelformet ovn tilknyttet en værkstedshytte, er C14-dateret til ca. 1150-924 f.Kr. og er et af de tidligste vidnesbyrd på, at kuppelformede ovne blev anvendt på Fyn i begyndelse af yngre bronzealder. Vi har fået en sjælden mulighed for at undersøge sammenhængen mellem offerfund og de samtidige aktiviteter på området og dermed også forstå baggrunden for offerfundet eller offerhandlingen bedre. De produktionstekniske aspekter af rødler på overgangen mellem ældre- og yngre bronzealder er i sig selv et underbelyst emne, og aktivitetspladser med meget specifikke formål var måske mere udbredt, end det nuværende fundbillede giver indtryk af.</p>
11.50 – 12.00	<p>Kuraterede knogler på kanten af Sperring Sø <i>Niels Algreen Møller (Museum Thy)</i></p> <p>I efteråret 2022 havde Museum Thy lejlighed til at undersøge et område med deponering af hovedsageligt dyreknoget og keramik fra yngre bronzealder på kanten af de nu drænedede områder ved Sperring Sø centralt i Thy. Deponeringerne viste spor efter bevidst kuratering. Deponeringen af flere hundekranier var bevidst arrangeret, og hele deponeringen var afgrænset til et brednært, lavvandet område. Deponeringen er blot én af en hel række deponeringer fra yngre bronzealder og førromersk jernalder i vådområder placeret centralt i Thy. Set i et overordnet perspektiv, og med gyldig hensyntagen til fundhistorik, synes vådområderne i de centrale dele af Thy at indtage en særlig position i yngre bronzealder og førromersk jernalder.</p>
12.00 – 12.05	Spørgsmål fra salen
12.05 – 15.15	Messe/Marked i Foyer
12.00 – 13.00	Frokost (herunder kl. 12.45-13.20 evaluering for koor.)
13.00 – 13.30	Marked (herunder kl. 12.45-13.20 evaluering for koor.)
13.30 – 16.30	Orientering – forhistorisk arkæologi
13.30 – 13.40	<p>Jernalder</p> <p>Veldbæk udgravningerne – indledning og bebyggelse <i>Tobias Torfing (Sydvestjyske Museer)</i></p>

	<p>I et område sydøst for Esbjerg, lige hvor motorvejen ender, har der ligget en landsby der hed Veldbæk. I dag er landsbyen væk og motorvej og nye industriområder er anlagt. Der har gennem årene været foretaget både små og større udgravninger i området, men intet så stort som de udgravninger der er foretaget gennem 2021-2022. Vi har af et udgravningsfelt på over 20 hektar, som rummer fortidsminder fra alle perioder fra yngre stenalder til anden verdenskrig.</p> <p>Dette indlæg vil jeg præsentere pladsen og området og gennemgå bebyggelsesudviklingen gennem jernalderen. Hovedfokus vil være på bebyggelsens struktur og ændringer gennem perioden.</p>
13.40 – 13.50	<p>Gravpladsen ved Veldbæk <i>Bente Grundvad (Sydvestjyske Museer)</i></p> <p>Øst for jernalderbebyggelsen i Veldbæk blev gravpladsen anlagt, og her blev over 100 mennesker begravet i perioden ældre romersk – ældre germansk jernalder. Ved at se på de forskellige tiders grave, kan man følge forskellige tendenser i gravskikken og omgangen med de døde efter gravlæggelsen. Det gælder f.eks. gravenes forskellige opbygning og den systematiske plyndring af gravene, der primært fandt sted i yngre jernalder.</p>
13.50 – 14.00	<p>Veldbæks grøftkonstruktioner <i>Lykke Paulsen (Sydvestjyske Museer)</i></p> <p>Et par af de mere bemærkelsesværdige fund fra Vældbæk er to konstruktioner, hvis fællesnævner er, at de afgrænses af lukkede grøfter.</p> <p>Det største af de to konstruktioner er 'nøglehulsformet'. Denne rummer kun få stolper i grøften og umiddelbart ingen midtsuler eller tagbærende stolper inden for sin afgrænsning. Der løber dog en mindre grøft på tværs af anlægget i den vestlige ende, mens der centralt i den østlige ende fandtes rester af et ildsted.</p> <p>Den mindste konstruktion er rektangulær og lokaliseret 27 m nordøst for førstnævnte. Igen forefindes ingen umiddelbare midtsuler eller tagbærende stolper. Derimod rummer grøften stolpespor hele vejen rundt.</p> <p>Paralleller til konstruktionerne dækker alt fra dyrefolde til gravlæggelser og kultlanlæg, så hvad har disse konstruktioners formål været?</p>
14.00 – 14.10	<p>Urnehusene fra Veldbæk <i>Anne Thusgaard Kristensen (Sydvestjyske Museer)</i></p> <p>På en udgravning ved Veldbæk udenfor Esbjerg, blev der fundet to konstruktioner, der skilte sig lidt ud fra mængden - nemlig urnehuse. Disse urnehuse bestod af en firstolpe/staklade, med en urne placeret centralt i konstruktionen. Den ene urne var meget flot bevaret, hvorimod den anden urne kun havde bunden tilbage. Denne type konstruktion, der indeholder en grav, er dog ikke et unikt fænomen. Der er flere lokationer i Jylland (primært den sydlige del), på Fyn og enkelte på Sjælland der har konstruktioner som er tolket som urnehuse, men der er ikke lavet meget forskning på området. I dette oplæg vil jeg præsentere de to nyfundne urnehuse fra Veldbæk og sammenligne dem med det tilgængelige materiale fra andre lokationer i Danmark. Derigennem håber jeg på at kunne genoptage diskussionen omkring denne type konstruktion, og dermed udbrede fokusområdet til andre museer og derigennem åbne for en debat om konstruktionernes funktion og betydning.</p>
14.10 – 14.15	<p>Detektorafsøgning på store fladeudgravninger – case Veldbæk <i>Claus Feveile (Sydvestjyske Museer)</i></p>

	Ved de omfangsrige undersøgelser i Veldbæk blev der i 2021-22 afsøgt 13 ha extensivt og 9 ha intensivt i forbindelse med muldafrømning. Indlægget præsenterer metode og resultater, ligesom de budgetmæssige forhold og konservering berøres.
14.15 – 14.20	Spørgsmål fra salen
14.20 – 14.30	<p>Hunde og Heste i Hygind Bæk – en opdatering <i>Mogens Bo Henriksen (Museum Odense) & Jacob Kveiborg (Moesgaard Museum)</i></p> <p>I 2018 blev der foretaget mindre undersøgelser af deponeringer af dyreknogler og keramik, som var eroderet frem i brinken af Hygind Bæk på Vestfyn. I 2022 er to deponeringer totalundersøgt, og disse består overvejende af knogler fra store hunde, der har været nedlagt i hel tilstand samt udskæringer fra kvæg. Løsfund viser dog, at får og hest, i mindre omfang måske også svin, kronhjort og menneske kan have indgået i deponeringer, der synes at have strakt sig over et par hundrede meter af det smalle vandløb. Deponeringerne omfatter også keramik og (knuse)sten, og materialet er deponeret i åbne gruber i ådalen efter destruktive ritualer, der må være udført et andet sted. Et stort antal C14-dateringer såvel som keramikken viser, at deponeringerne primært stammer fra sen førromersk/tidlig ældre romersk jernalder, men muligvis også med nedlægninger i yngre bronzealder.</p>
14.30 – 14.45	<p>De Glemte – et forskningsprojekt om de nordsjællandske moselig <i>Pernille Pantmann (Museum Nordsjælland)</i></p> <p>Diskussionen af moselig går typisk på om moseskeletter nu er rigtige moselig. Derimod handler diskussionen sjældent om, hvor mange eller få knogler, der kan udgøre et moselig? Og når der i vådområderne findes kulturlag med menneskeknogler, skal disse kategoriseres efter kulturlaget eller efter vådområdet? Og repræsenterer de menneskeofre? Et studie af hvert enkelt fund af menneskeknogler fra vådbundskontekst indenfor ét musealt område og ud fra et kontekstuel perspektiv, resulterer i en lang række spørgsmål, som puster nyt liv i moseligsdiskussionen. Forskningsprojektet er nu næsten halvvejs og har allerede medført mange nye perspektiver</p>
14.45 – 14.50	<p>Lønnepigens døde nabo <i>Line Lerke (Arkæologi Vestjylland)</i></p> <p>Ved Houstrup, på kanten af Varde Bakkeø, ramte tracéet Viking Link i 2020 en jordfæstegrav fra ældre romersk jernalder, som trækker tråde til Lønnepigens grav på Lønne Hede. Placeret 1,5 km fra hinanden inden for samme århundrede kan de gravlagte benævnes som en form for naboer. Gravgaverne er meget enslydende. I 2023 kom gravinventaret fra Houstrup-graven tilbage fra konservering, blandt andet i form af en bronzenål og et stykke tekstil. I de tekstile baner overhaler Lønnepigen med længder. Objekter i (mulig) tilknytning til tekstilhåndværket ses i begge grave i form af gennemborede ravskiver. Ravskiven i Lønnepigens grav er benævnt som perle, men tolkes også som tenvægt. Det vil diskuteres, om ravskiven i Houstrup-graven kan fungere som tenvægt. Ydermere vil der være fokus på det omrodede fyldskifte ved Houstrup-personens brystregion; er dette formodede røverhul skyld i, at der ikke er fibler i graven?</p>
14.50 – 14.55	Spørgsmål fra salen
15.10 – 16.20	Orientering – forhistorisk arkæologi
15.10 – 15.20	<p>Jernalder (fortsat)</p> <p>Liv og død i ældre romersk jernalder ved Aarup på Fyn <i>Kirsten Prangsgaard (Museum Odense)</i></p>

	<p>Præsentation af langvarig bebyggelse med tyngde i ældre romersk jernalder med huse, jernudvindingsovne, gravpladser og en nedsat kop med bl.a. berlok.</p>
15.20 – 15.30	<p>Indhegnede gårdenheder samt en mindre gravplads fra romersk jernalder <i>Marion Ree (ROMU)</i></p> <p>Forud for grusgravning omkr. Glim, udgravede ROMU i 2022 og i starten af 2023 fire felter på sammenlagt 4,6Ha. På udgravningen blev der fundet bebyggelse fra, hvad der primært lader til at være romersk jernalder, i form af blandt andet indhegnede gårde, de så kaldte D-formede gårdenheder. De D-formede gårdenheder på denne plads ligger jævnt fordelt over et område, hvilket tyder på, at flere af dem kan have været samtidige. Et større system af grøfter ses desuden over store dele af pladsen. Størstedelen af husene og konstruktionerne respekterer disse grøfter og har med al sandsynlighed været samtidige med dem. Grøfterne tolkes på nuværende tidspunkt som en form for ”parcel” eller ”matrikel”-opdeling af området. I flere huse blev der fundet husofre i form af enten kopper, kar eller halve kværnsten. Ud over selve bebyggelsen blev der desuden fundet en lille gravplads, som lader til at have været samtidig med dele af bopladsen.</p>
15.30 – 15.40	<p>Romertidsstormænd og ældre jernalderbønder – En landsbys udvikling gennem 800 år <i>Lars Egholm Nielsen (Nordjyske Museer)</i></p> <p>I 2022 blev der ved en udgravning i Svenstrup syd for Aalborg fundet et usædvanlig stort langhus fra yngre romersk jernalder. Huset er med sine 60 x 6,5 m et bygningsværk som er en stormand værdig. Stormandsgården ligger som en ensom majestæt i et landskab hvor både land- og vandfærdselsårer mødes. Der er endnu ikke lokaliseret en tilhørende landsby fra yngre jernalder, men udgravningen afslørede dog en landsby fra ældre jernalder med omkring 70 bygninger fordelt fra ældre førromersk til ældre romersk jernalder. Landsbyen skal sammen med en række andre lokaliteter fra nærområdet ses som en samlet jernalderbygd, som det kendes fra flere andre lokaliteter i lokalområdet.</p>
15.40 – 15.45	Spørgsmål fra salen
15.45 – 15.55	<p>Jernudvinding i Strib – First movers eller importeret ekspertise? <i>Daniel Ravnholt Jørgensen (Museum Odense)</i></p> <p>Ved Brogaarden i Strib på Vestfyn har Museum Odense i 2020 udgravet, hvad der var indstillet som en formodet landsbybebyggelse fra jernalderen. Under udgravningen fandt vi som forventet sporene efter en række fine hustomter, der efterfølgende er 14C-dateret til overgangen mellem ældre og yngre romersk jernalder. Det rigtig interessante ved denne lokalitet var dog resterne af et mindre antal slaggegrubeovne. Slaggegruberne er væsentligt mindre end hvad vi normalt forbinder med den ovntype. Omkring slaggegrubeovnene fandt vi sporene efter nogle små runde stolpebyggede konstruktioner, der har dannet den fysiske ramme om jernudvindingen på lokaliteten. Efter udgravningen er der foretaget analyser af materialet fra slaggegruberne samt udvalgte omkringliggende anlæg hos Heimdal Archaeometry. Resultatet af analyserne indikerer at der både er udvundet og smedet jern på lokaliteten, samt at jernudvindingen er foretaget med en vis ekspertise og med stor effektivitet.</p>
15.55 – 16.05	<p>Germanertidsdepot og gravplads fra ældre jernalder ved Fæsted <i>Lars Grundvad (Museet Sønderkov)</i></p> <p>Takket være en ihærdig amatørarkæologisk indsats med metaldetektorer lykkedes det i perioden 2018-2021 at indsnævre et areal nær helligstedet ved Fæsted, som rummede et ædelmetaldepot, der kunne dateres til ældre germansk jernalder. Grundet en ældre</p>

	<p>registrering af en jernaldergravplads omtrent samme sted, valgte Museet Sønderkov at gennemføre en forundersøgelse, der dog viste sig overordnet negativ. Herefter søgte museet midler hos Slots- og Kulturstyrelsen til en redningsudgravning af depotet, for der skulle ikke være risiko for at ramme en egentlig gravplads. Dette viste sig dog helt forkert, for i det 400 m² store undersøgelsesareal dukkede der 15 grave op i form af brandpletter og urnegrave, og en efterfølgende supplerende forundersøgelse har vist, at pladsen rummer endnu flere grave – den første forundersøgelse var bare ret uheldigt udlagt.</p> <p>Præsentationen hér vil både vise den uheldige forundersøgelse, den dobbeltheldige redningsgravning med depot og spændende, rige grave samt hvad det kommende projekt på stedet byder.</p>
16.05 – 16.20	<p>Romerrigets diplomatiske mission i Norden – Arkæometallurgiske resultater fra Eggers type 92 bronzekar <i>Thomas E. Birch (Moesgaard Museum), Rasmus Andreasen (AU Geoscience), Rikke B. Jensen (AU Geoscience), Mads Leen Jensen (Museum Sønderjylland), Michelle Taube (Nationalmuseet) & Thomas Grane (Nationalmuseet)</i></p> <p>Bronzekar af typen Eggers 92 fundet spredt i Danmark i grave fra midten af det første århundrede e.v.t, kan stamme fra den romerske flådeekspedition til de nordlige have, kommanderet af Tiberius i år 5. Den simple hypotese der testes her er, hvorvidt disse bronzekar har ligheder i deres kemiske sammensætning og geografiske stedfæstning, hvilket kunne styrke tolkningen af en fælles oprindelse og ankomst til Danmark. Her præsenteres hoved- og sporgrundstof analyser samt blyisotopanalyser af Eggers 92 bronzekarrene, de tidligste romerske metalkar fundet i Danmark. Flere prøver er taget af hvert enkelt kar og dets ornamentering så som fodring, håndtag, og dekoration, for at undersøge dels variationen mellem karrene og variation indenfor hvert kars komponenter. Resultaterne kaster lys over adgangen til, og udvælgelsen af metalressourcerne samt de håndværksmæssige teknologier brugt i fremstillingen.</p>
16.20 – 16.25	Spørgsmål fra salen
16.30	Mødet slutter
<p>Posters <i>Vises i Skovsalen</i></p>	<p>Sporing af guld? <i>Rasmus Andreasen (Aarhus Universitet, Institut for Geoscience) & Thomas Birch (Moesgaard museum)</i></p> <p>Arkæometrisk sporing af genstande lavet af guld er en af de store udfordringer i arkæologien. De geokemiske 'fingeraftryk' af f.eks. bly- og strontiumisotoper og sporgrundstoffer der normalt bruges i arkæometrien kan ikke bruges på guld som oftest er så rent at disse ikke findes i målbare niveauer. En potentiel mulighed for at spore guld er ved at undersøge variationer blandt platin-gruppe grundstofferne (Ru, Pd, Ir, Pt) der grundet deres geokemiske affinitet ofte forekommer sammen med guld. Præcise og nøjagtige analyser af disse er dog udfordrende, men ved brug af isotop fortynding (ID), kan præcise og nøjagtige data opnås fra selv meget små prøver, hvilket gør minimalt destruktive analyser som f.eks. 'rubblings' og mikroboring muligt.</p> <p>Her præsenteres et pilotprojekt med analyser af platingruppe grundstoffer i naturligt guld fra forskellige områder, samt enkelte arkæologiske genstande og potentialt for brugen af platingruppe grundstoffer i sporing af arkæologisk guld vurderes.</p> <p>Proveniensbestemmelse af slagge fra Island <i>Kirstine Urhøj Møller (Moesgaard Museum), Rasmus Andreasen (Aarhus Universitet, Institut for Geoscience) & Thomas Birch (Moesgaard museum)</i></p>

Norge var storproducent af jern i Vikingetiden. Da norske vikinger bosatte sig på Island, tog de traditionen med jernforarbejdning med. Men tog de også jernet med? Dette projekt undersøger oprindelsen af islandske slagge fra jernproduktion i vikingetiden. Det gøres ved sammenligning af de geokemiske signaturer i sporgrundstofanalyser af slagge fra Island fra Vikingetiden med norsk og jysk slagge fra Jernalderen.

Sporgrundstofanalysen viser, at den islandske slagge adskiller sig fra slagge fra Jylland og Norge. Jernet er med al sandsynlighed udvundet på Island, og ikke importeret fra Norge. Derudover viser sporgrundstofferne også separate tendenser for den norske og jyske slagge, idet man kan adskille slagge fra Norge, Vestjylland og Østjylland.

Dette projekt viser altså at sporgrundstofanalyse kan være en værdifuld metode til proveniensbestemmelse af slagge. Næste trin i projektet bliver inkludering af isotopanalyser, og vurdering af hvorvidt det leder til en højere grad af konfidens i proveniensbestemmelsen.

Guldhornene i kulturlandskabet. Gamle gårde på nye udstykninger ved Rosinfelt i Tønder

Lene Heidemann Lutz (Museum Sønderjylland Arkæologi)

Nye parcelhusudstyknings i udkanten af Tønder har i 2016 og 2022 afsløret velbevarede gårdanlæg fra yngre romersk og ældre germansk jernalder. De foreløbigt fire gårde fra Rosinfelt minder i deres opbygning meget om hinanden, og såvel den horisontale stratigrafi og de hidtidige ¹⁴C-dateringer i tidsintervallet 250-420 e.Kr. åbner op for, at der kan være tale om enten samtidige, delvist samtidige - eller successivt opførte og beboede gårde. Om der er tale om en egentlig landsby kan fremtidige undersøgelser af naboarealerne afklare. Uanset har hver af gårdene været i brug over en længere periode og den individuelle gårdstørrelse tydeligvis variabel, som flere byggefaser i tofteindhegningerne og fornyelser af flere af bygningerne viser. To halhuse viser, at der var behov for et samlingssted på bestemte gårde og åbner op for, at nogle beboere kan have haft særlige sociale positioner eller hverv i tillæg til at være bønder. Der er påvist flere byggeskikke, endda inden for samme gård; en observation, der sammen med fund fra nærområdet peger på, at området omkring den vestlige del af Vidå-systemet har været skueplads for kulturelle møder og måske befolkningsmæssige forskydninger fra 200-tallet. Rosinfelt-lokaliteten ligger godt 2 km fra Gallehus og er den jernalderbebyggelse, der ligger tættest på. Dateringsrammen for gårdene ligger inden for samtlige foreslåede dateringer for fremstillingstidspunktet for guldhornene, og et forsøg på en kobling af de to komplekser ligger lige for. Posterne lufter derfor også muligheden for, at det er beboerne på Rosinfelt, der står bag deponeringen af guldhornene – og at det skete i periferien af Rosinfeltbøndernes territorie og ressourceområde. Uanset vil en samtidig bebyggelse kunne bidrage til at kaste lys over det miljø, som guldhornene var en del. Enken efter Simon Spies har i begyndelsen af 2022 skænket Museum Sønderjylland to kopier af guldhornene. Hornene er udstillet på Kunstmuseet i Tønder.

Nutidens Vindue til Fortiden

Diana Windfeldt-Schmidt (Sydvestjyske Museer)

Gravhøje, jættestuer og dysser er æstetiske landskabsmarkører, som vidner om en fjern fortid tæt forbundet med vores nationale identitet. Bevaringsværdigt, beskyttet kulturarv vurderes hovedsageligt på deres synlighed og offentlige tilgængelighed, idet meningen med bevaringen ellers ophører. Ved Museumslovens kapitel 8: Arbejde, opstår der oftest fortidslevn som er bevaringsværdige, men økonomisk og vedligeholdelsesmæssigt problematisk at synliggøre, samt formidle til den brede offentlighed. Dette kan være anlægsstrukturer som oldtidens bro- og vejanlæg, eftersom disse strukturer er flade, horisontale elementer i landskabet, som hurtigt forsvinder ved den naturlige vegetation. Oldtidens veje fortæller en helt særlig historie om vores forfædres færden i landskabet, samt forbinder de nye beboere med fortidens – Et vindue til fortiden midt i nutiden. Derfor er det essentielt at inspirere og oplyse bygherre om mulighederne ved bevaret

kulturarv i nyoprettet beboelsesområder – det urbane miljø. En inspiration som kan hentes fra udenlandske implementeringsmetoder, og bidrage med formidlings- og vedligeholdelses løsninger på mindre æstetiske synlige fortidslevn.

ArchaeoLab ved Vejlemuseerne – slidsporsanalyse og arkæometallurgi

Esben Klinker Hansen & Peter Bye Jensen (Vejlemuseerne)

En genstands historie kan tolkes i dens brug og slid. Derfor anvender ArchaeoLab begrebet ”Artefact Biography” til at fortolke genstandenes livshistorier med. Dermed er det ikke kun brug men også f.eks. deponeringsmetode og hastighed der kommer i spil. Arkæologiske genstande og prøver fra kontekster gemmer på et væld af informationer, der kan udvindes gennem forskellige analyser. ArchaeoLab går nye veje i fortolkningen af disse lag af informationer, som kan afkodes ved at fokusere på at fortælle den arkæologiske genstands biografi.

Metodisk har vi kompetencer indenfor analyser af arkæologiske genstande og prøver af flint, ben, jern og slagge. Vi ønsker at bidrage med yderligere lag i fortolkningen af genstande som f.eks. hvordan den er fremstillet, materialevalg og -kvalitet, hvor den kommer fra geografisk, hvilken hånd genstanden blev holdt i, hvad den kan have været brugt til, og hvordan er den endt i den arkæologiske kontekst

Tidlig hørproduktion?

Nikolaj Wiuff Kristensen (Kroppedal Museum)

På lokaliteten Kirstinehøj, som Kroppedal Museum forundersøgte i 2022, fremkom der spor der sandsynligvis stammer fra hørproduktion i forbindelse med en boplads fra bronzealder til ældre jernalder. Under forundersøgelsen, og ved en tidligere udgravning, blev der fundet 26 aflange anlæg med brandlag i bunden og kraftigt varmepåvirket råjord langs siderne; formentlig hørtørringsanlæg. Mindst to af disse indeholdt beklasket keramik og det kan være en af de tidligste erkendte lokaliteter med hørproduktion i Danmark. De formodede hørtørringsanlæg lå i flere grupper, med samtidige huse, spredt over et område på ca. 300x500 m. En brønd på stedet har muligvis også indgået i tekstilproduktion. Et fodbæger fundet ved den tidligere udgravning, er formentlig inspireret af kar fra Sachsen og antyder, at det er en lokalitet med internationale forbindelser. Udgravningen kan med hjælp fra naturvidenskab bibringe ny viden om den tidlige hørproduktion og tilknytningen til bebyggelsen.

Hesteudstyr af organisk materiale – Eller “historien om dengang jeg skød 1000 år forkert på en datering”

Xenia Pauli Jensen (Moesgaard Museum)

Der er ingen tvivl om, at genstande af organisk materiale (træ, tak, læder, knogle m.v.) er ekstremt underrepræsenterede i vores samlinger – og det i en grad, som sætter spørgsmålstegn ved, om vi overhovedet har et retvisende billede af, hvordan fortidens materielle kultur så ud. Når genstandene endelig er till stede, så er det typisk løsfund fra gamle indleveringer. Enkelte genstande fra sluttede, daterbare kontekster giver i visse tilfælde dateringsmæssige holdepunkter. Det gælder f.eks. bidselstænger af tak, som traditionelt er dateret til sen bronzealder og ældre jernalder. Her viser nye C-14-dateringer dog, at de dateringsmæssige holdepunkter kan være decideret misvisende. Foredraget ønsker at skabe opmærksomhed om de mange genstande af organisk materiale, som museerne gemmer og glemmer i magasinerne. Jeg vil argumentere for, at et gensyn med de – ærlig talt – besværlige oldsager åbner for en helt central del af dagligdagens genstandsmateriale.

Kildedal-gravene - en lille gravplads fra yngre romersk jernalder

Severin Tobias Mortensen (Kroppedal Museum)

De seneste tilføjelser til en efterhånden lang perlerække af grave fra yngre romersk jernalder i Kroppedal Museums ansvarsområde blev fundet på toppen af en mindre bakke ved udgravningen af Kildedal-området i juni 2023. I YRJ C3 blev der her anlagt en lille gravplads, der sandsynligvis ikke har været i brug i mere end én generation. I ”Grav 2” var den afdøde en kvinde. I graven blev fundet to Haraldstedfibler, to lerkar, en fingerring i sølv og to perlekæder med i alt 100 rav-, hvide/gennemsigtige, lilla, grønne, sorte, særprægede blå samt én gul perle.

De gravlagte ved Kildedal har sandsynligvis tilhørt samme miljø, som også den rige grav fra Alpegård, der blev udgravet i 2020 syd for Kildedal, er omfattet af. Kildedal-gravene udgør således ikke et selvstændigt dynasti i området, men er sandsynligvis placeret netop der som en følge af, at den lokale elite flyttede sig i landskabet indenfor få generationer.

Som perler på en snor – et indblik i selv smalle tracéers berettigelse til at give os et unik indblik i fortidens bebyggelsestæthed gennem tiden

Bente Bech (Museum Odense)

Museum Odense forundersøgte og udgravede i 2020-21 alt 27 lokaliteter på en 2 X 13 km langt motorvejsstrækning, som blev undersøgt forud for etableringen af det tredje spor på strækningen Nr. Åby - Gribsvad på Vestfyn.

Vores forventninger til fund af nye lokaliteter på motorvejsstrækningen var store, hvilket var baseret på rapporten "Arkæologiske analyse af motorvejsudvidelsen Odense-Middelfart", som blev udfærdiget i 2007 af museumsinspektør Jakob Bonde. Analysen viste at der tidligere var fundet en del kulturhistoriske levn på de tilliggende arealer langs strækningen. Alligevel var det dog overraskende at bebyggelsestætheden på strækningen ville være så omfattende.

Ovenstående kom til udtryk ved at der på en mange af de små flade bakker, som er kendetegnene for det vestfynske landskab, blev fundet bebyggelse. Dette til trods for vi ofte kun have 8-12 meter brede arbejdsarealer til rådighed i forbindelse med vores forundersøgelser og udgravninger langs med den eksisterende motorvej.

Bridging the Science-Art Divide through a Collaborative Network with E-RIHS.dk and ArcHives

Tuuli Kasso (Globe Institute/Ny Carlsberg Glyptotek), Renée Enevold (Moesgaard Museum) & Matthew J. Collins (Moesgaard Museum/University of Cambridge)

Unlocking the potential of cultural heritage studies and its future requires a dynamic, active alliance between museums and research. In this poster, we introduce and disseminate two pathways that target this ambition: E-RIHS.dk and ArcHives. E-RIHS is the European Research Infrastructure for Heritage Science that supports research on heritage interpretation, preservation, documentation and management. The Danish node, E-RIHS.dk intends to build upon the collaboration between museums, conservators, archaeologists and research scientists, bringing relevant and excellent innovations to the study and conservation of Danish cultural heritage.

It will do so by establishing stronger facilities for the analysis of ancient lipids, by building a new collaboration and new facilities between the Globe Institute (Copenhagen University) and the Geological Survey of Denmark and Greenland (GEUS), by enhancing the provision of tools for textile analysis and experimental testing at the new TexLab, Centre for Textile Research (CTR), Saxo Institute, UCPH and by supporting Summer Schools and Winter Workshops to increase communication between practising archaeologists, conservators and heritage scientists.

We are organising a workshop on sampling techniques for archaeomaterials followed by a hands-on palynology course as part of our ArcHives (Carlsbergfondet Semper Ardens No CF18-1110), that will run at the beginning of February 2024: the meeting is open for both professionals and students. ArcHives explores the use of beeswax by man and questions on honeybees through this unique material. For this, it uses diverse expertise to develop conservation methods, analyse historical materials, apply advanced technology, and educate the public. Collaboration and sharing knowledge is necessary for the future, ensuring that museums will remain as vibrant cores of heritage and education.

Variationer over et tema - romerske bronzekar af Eggers 92 i detaljer.

Thomas E. Birch (Moesgaard Museum), Rasmus Andreasen (AU Geoscience), Rikke B. Jensen (AU Geoscience), Mads Leen Jensen (Museum Sønderjylland), Michelle Taube (Nationalmuseet) & Thomas Grane (Nationalmuseet)

Bronzekar af Eggers type 92 er hjørnестenen i et forskningsprojekt om Romerrigets diplomatiske forbindelse i Norden i begyndelsen af første århundrede e.Kr.

Forskningsprojektet analyserer de metallurgiske sammensætninger af disse kar og deres fittingsdele (præsenteres på årets faglige orienteringsmøde d. 16. nov. Kl. 16.05). Denne poster vil præsentere nogle af de iagttagelser og variationer, som er gjort på de syv kar af Eggers 92, som er fundet i Danmark.

Når man kigger detaljeret på en enkelt genstandstype, som Eggers 92 kar, bliver det tydeligt at det, der ved første øjekast så ud som en meget homogen gruppe, rent faktisk udviser en vis variation imellem de forskellige kar. Disse variationer kan afspejle forskellige værkstedstraditioner indenfor Romerriget og i enkelte tilfælde måske senere tilføjelser til karrene.

Forhistorisk arkæologi:

Niels Algreen Møller, Museum Thy, Jernbanegade 4, 7700 Thisted.

Tlf.: 9797 4277. Mail: niels@museumthy.dk

Sidsel Wåhlin, Vesthimmerlands Museum, Søndergade 44, 9600 Aars.

Tlf.: 9862 3577. Mobil: 4063 7427. Mail: sw@vmus.dk

Niels Nørkjær Johannsen, Institut for Kultur og Samsuns - Forhistorisk Arkæologi, fag, Moesgård Allé 20, 8270 Højbjerg

Tlf.: 8716 2078. Mobil: 2815 8792. Mail: nnj@cas.au.dk

Tovholder Kasper Høhling Søsted, Museum Lolland-Falster, Frisegade 40, 4800 Nykøbing F.

Tlf.: 5484 4400. Direkte: 5121 2950. Mail: khs@museumlollandfalster.dk

Program for Historisk Arkæologi

Kære kolleger!

Koordinatorerne for Historisk Arkæologi har hermed fornøjelsen at udsende programmet til årets faglige orienteringsmøde i Vejle.

I år indeholder programmet tre temasessioner fælles med Forhistorisk Arkæologi. De to første temasessioner, som er på programmet den 15. november lige før frokostpausen, handler om *metode og forskning*. Den tredje, som er programsat om formiddagen den 16. november, handler om *formidling*. Desuden afholdes to af sessionerne under den faglige orientering – hhv. *vikingetid* samt *danefæ og detektorfund* – også sammen med Forhistorisk Arkæologi. Resten af årets program er for Historisk Arkæologi og omfatter indlæg med faglig orientering fra museer og institutioner.

Det vil – igen i år – være muligt at orientere sig om nye undersøgelser og projekter på posters. De bliver udstillet i Skovsalen og vil være tilgængelige under hele årsmødet. Så tag endelig kaffen med derind i pauserne! Postertitlerne fremgår af programmet nedenfor.

Med venlig hilsen

Koordinatorerne for Historisk Arkæologi

Anders Hartvig, Henriette Rensbro og Kirstine Haase

Onsdag d. 15. november 2023

Tidsrum	Program
10.00 – 10.30	Ankomst (Indkvartering fra kl. 14.00)
10.30 – 12.30	Temasessioner - fælles for Forhistorisk og Historisk Arkæologi
10.30 – 11.30	<p>Metodetema – fælles</p> <p>Nye metoder til målrettede arkæologiske undersøgelser af kulturlag Undersøgelser af homogene kulturlag byder på store udfordringer i felten på grund af manglende observationsmuligheder i felten. Derfor sker det ikke sjældent at kulturlagene nedprioriteres i feltundersøgelserne. I denne session præsenteres eksempler på hvilken udsagnsværdi der kan være i undersøgelse af de ofte vanskelige kulturlag og nye metoder, der kan anvendes i felten til fortolkning og prioritering.</p>
10.30 – 10.40	<p>Nye undersøgelser ved NYE nord for Aarhus. Og nogle overvejelser over kulturprægede erosionslag. <i>Henrik Skousen (Moesgaard Museum)</i></p> <p>Moesgaard Museum har nu igennem en årrække foretaget udgravninger i forbindelse med anlæggelsen af bydelen NYE nord for Aarhus. De seneste undersøgelser har bl.a. bragt flere spor efter "off-site" aktivitet fra tragtbægerkulturen for en dag, der i forening med bebyggelsesspor og fundsituationer fra senere perioder begynder at tegne konturerne af oldtidens bosættelse og landskabsudnyttelse i de kystnære morænebakker. Et billede der i</p>

	forening med fund af ophobede lagserier også giver anledning til overvejelser over, hvordan landskabets underliggende topografi igennem årtusinder er blevet omformet ved ikke alene naturlige mekanismer, men også igennem menneskeskabte erosionsfremmende faktorer.
10.40 – 10.55	<p>Multispektralt ”kamera” til bedre fortolkning af komplekse kulturlag - LEDMSI <i>David Stott, Søren Munch Kristiansen, Anna K. Tjellden (Moesgaard Museum & Aarhus Universitet)</i></p> <p>Arkæologer er afhængige af at opdage kontraster mellem lag for at definere og forstå fortidens processer. Menneskets syn er dog begrænset til det synlige spektrum (400-700 nm). Nogle stratigrafier kan derfor, måske især i homogene kulturlag, ikke skelnes med det blotte øje.</p> <p>I denne præsentation viser vi en prototype af LEDMSI (LED MultiSpectral Imaging) instrument, der er designet til at hjælpe arkæologer med hurtigere at definere og fortolke arkæologisk stratigrafi. Systemet virker ved at belyse jorden/profilet med 16 diskrete bølglængder af ultraviolet, synligt og nær infrarødt lys, som samlet gør det muligt for LEDMSI ”kameraet” at registrere variationer i lag gennem forskellig reflektants, absorption og fluorescens genskaber. Altså både de som er synlige, men også de som ellers er usynlige for os.</p> <p>Vi diskuterer her også, om LEDMSI vil hjælpe arkæologer med at fortolkning i felten, og som screeningsmetode til at identificere, hvor de skal prøvetage til videnskabelige analyser</p>
10.55-11.10	<p>Mikromorfologisk screening – et muligt redskab til hurtig <i>in situ</i> prioritering <i>Anna K. Tjellden, Søren Munch Kristiansen, David Stott (Moesgaard Museum & Aarhus Universitet)</i></p> <p>Det er ofte vanskeligt at tolke de rigeste og mest homogene kulturlag, som f.eks. i middelalderbyer og køkkenmøddinger, med det blotte øje. Mikromorfologisk analyse har derfor været forsøgt anvendt til tolkninger af sådanne kontekster. Dog er indstøbning af jordprøver og den efterfølgende tolkning begge tidskrævende.</p> <p>Projektet forsøger at udvikle et prioriteringsværktøj i form af en hurtig mikromorfologisk screening, som kan implementeres mens udgravningen er i gang. Dette sker ved at teste forskellige lav-viskose fikseringsmidler med og uden vakuum til imprægnering af jordblokke. Målet er at opnå resultater indenfor en uge og at undersøge hvilken type information, der kan hjælpe arkæologen med on-site prioritering af komplekse stratigrafier.</p> <p>I dette oplæg præsenteres hvad der i dag teknisk er muligt ifht. at lave hurtige indstøbninger til mikromorfologi, og der diskuteres hvordan mikromorfologi kan inddrages som et screeningsværktøj til bedre arkæologiske tolkninger tidligere i udgravningsprocessen.</p>
11.10-11.25	<p>Profilering med optisk stimuleret luminescens (pOSL) til tidligere og bedre aldersdatering i arkæologiske udgravninger <i>Søren M. Kristiansen, Niels Nørrekær Johannesen, Tim Kinnaird, Lutz Klassen, Finn Ole Nielsen, Karen Poulsen, Søren M. Sindbæk, David Stott, Anna K. Tjellden</i></p> <p>Tolkninger af ensartede kulturlag indebærer typisk månedlange arkæologiske og naturvidenskabelige analyser efter udgravningen. Dette giver åbenlyse udfordringer for planlægning af og prioritering i udgravningsprocessen. Nyudviklede instrumenter til profilering med optisk stimuleret luminescens (pOSL) kan dog under selve udgravningen påvise relative aldersforskelle mellem lag på tværs af hele udgravningsfeltet, samt identificere hiatus (tidsligt ophold i pålejring) og gradvis akkumulering i selv komplicerede kulturlag. Suppleres dette med kulstof-14 dateringer, klassisk OSL datering</p>

	<p>og Bayesiansk modellering åbnes yderligere måske op for bedre absolutte aldersmodeller, også fra lag hvor der ikke er kulstof-14 aldre.</p> <p>I dette indlæg diskuteres de første danske pilot forsøg på at implementere absolutte aldersdateringer tidligere i udgravningsprocessen, og teste hvorvidt der samtidig fås tydeligere arkæologiske resultater efterfølgende, når forskellige dateringsmetoder samtolkes.</p> <p>Lokaliteter der inddrages i diskussionen, er hhv. neolitiske nedgravninger på bosættelsen ved Ginnerup (Djursland), tidlig jernalder markskel ved Aalborg Kasserne (Nordjylland) samt jernalder-vikingetidsbopladsen Sorte Muld (Bornholm).</p>
11.25 -11.30	Spørgsmål
11.30 – 12.30	<p>Forskningstema – fælles Museumsforskning – Forskning på de kulturhistoriske museer</p> <p>Det har alle dage været en udfordring for de kulturhistoriske museer at skabe tid og rammer til at løfte forskningsopgaver. Med de specifikke krav fra Slots- og Kulturstyrelsen om forskning baseret på ansvarsområde, samling og især kapitel 8, er dette blevet meget håndgribeligt – de arkæologiske afdelinger forvalter store forskningspotentialer især via museernes kapitel 8 arbejde, men hvordan får man dem i spil, så også museernes egne medarbejdere får mulighed for at forske og publicere? Hvordan sikres både fremdrift og kontinuitet i denne del af museumsarbejdet?</p> <p>Der er forskellige tilgange til forankring af forskningen i museernes arbejde. I denne temasession præsenteres forskellige perspektiver på og konkrete tilgange til forskningsstruktur og forskningens udførelse på museerne.</p> <p>Mads Thagård Runge, forskningscenterleder af forskningscentret CENTRUM fra Museum Odense, museumsinspektør Daniel Groß, Forskningskoordinator på Museum Lolland Falster og Constanze Rassmann, Afdelingsleder for Kulturhistorie og Forskningschef Museum Midtjylland, vil præsentere deres tanker og konkrete erfaringer på området. Derefter vil der blive lagt op til en diskussion</p>
12.30 – 13.30	Frokost
13.30 – 15.00	Orientering – fælles for Forhistorisk og Historisk Arkæologi
13.30 – 13.40	<p>Vikingetid</p> <p>Skærbækgravpladen <i>Christina Berg (Museum Sønderjylland)</i></p> <p>Forundersøgelsen af et 8,2 ha stort område ved Skærbæk har i 2022 afsløret en stor vikingetidsgavplads. Der var mindst 11 jordfæstegrave, hvoraf fem var omkranset af en ringgrøft. Fire grave blev tolket som kammergrave. Én kammergrav med en dertilhørende ringgrøft blev udvalgt og udgravet arkæologisk, bl.a. for at undersøge gravenes generelle bevaringsforhold, udseende samt mængden og typerne af mulige gravgaver. Fundet af gravpladsen er helt unikt, særligt da det er over 40 år siden, der sidste gang blev fundet en vikingetidsgavplads i Sønderjylland. De nyeste resultater vil blive præsenteret og sat ind i forhold til, hvad vi generelt kan sige om vikingetiden ved Skærbæk og i det øvrige Sønderjylland.</p>
13.40 -13.50	<p>Nye undersøgelser af vikingetidens stormandsmiljø i Erritsø – Status på et forskningsprojekt <i>Mads Ravn, Christian Juel & Morten Lyngkjær Jensen (Vejlemuseerne)</i></p>

	<p>Siden 2018 har Vejlemuseerne i samarbejde med Nationalmuseet og baseret på en bevilling fra Augustinusfonden, foretaget flere udgravninger ved det befæstede stormandsmiljø i Erritsø, Fredericia. I tillæg hertil er der i 2020 foretaget nødudgravninger af en tilhørende grubehusbebyggelse, samt i 2023 af området vest for befæstningen, hvor der fremkom yderligere halvbygninger, grubehuse og en meget velbevaret træbygget brønd. Med de nyeste undersøgelser kan nu tegnes et klarere billede af stormandsmiljøets struktur og dateringsramme, der med sin strategiske placering og unikke befæstning, må have spillet en central rolle i 700- og 800-tallet. Erritsø kan på flere parametre sammenlignes med stormandsmiljøerne i Lejre og Tissø, og med en afstand på blot 30 km til Jelling bidrage til forståelsen af vikingetidens kongemagt.</p>
13.50 – 14.00	<p>Havsmarken – Handelsplads og værft fra vikingetid i grænselandet mellem kontinentet og Skandinavien <i>Sigurd Bohr (Langelands Museum), Mogens Bo Henriksen (Museum Odense) & Jesper Hansen (Svendborg Museum)</i></p> <p>Ved detektorafsøgning på Havsmarken på den sydlige del af Ærø er der siden 2008 fremkommet mere end 4000 metalgenstande, primært fra ældre vikingetid. Fundene peger på intensive håndværks- og handelsaktiviteter. Særligt bemærkes et betydeligt antal karolingiske og kufiske mønter, men også antallet af sølvklip, vægtlodder samt kontinentale og insulære importgenstande er særdeles stort. I 2019 og 2023 har omfattende geofysiske prospektioner afsløret massive koncentrationer af anlæg, som ved mindre undersøgelser i 2020-21 har vist sig at dække over et udstrakt kulturlag med et betydeligt antal metalgenstande, herunder langt over tusinde jernsøm og -nagler, samt redskaber der stammer fra reparation og muligvis bygning af klinkbyggede langskibe. En sen glacial smeltevandskløft er anvendt som sliske til optrækning af fartøjer. Proveniensanalyser af keramik og metaller har understreget lokalitetens internationale netværk. Med en beliggenhed ved en beskyttet bugt nær de vigtige sejlruter i den vestlige Østersø og Bælthavet var Havsmarken et naturligt stoppested på rejsen mellem den tidlige vikingetids handelsbyer.</p>
14.00 – 14.10	<p>Korndyrkning i Grønland i vikingetiden? <i>Peter Steen Henriksen (Nationalmuseet)</i></p> <p>Tidligere mindre udgravninger i Syd-Grønland har vist tilstedeværelsen af enkelte bygkerner i møddinger efter nordboerne. I et nyt projekt har vi udført større målrettede udgravninger i udvalgte nordbo-møddinger for at finde større mængder af korn i nordboernes møddinger med henblik på at kunne proveniensbestemme kornet. Var det lokalt dyrket i Grønland eller importeret fra Island, Norge eller de Britiske Øer eller begge dele. Projektet fokuserer på nordboernes eventuelle agerbrug og handelsforbindelser og søger tillige at belyse brændselsøkonomien i nordbotidens ret træ-fattige Grønland.</p>
14.10 – 14.15	Spørgsmål fra salen
14.15 – 14.25	<p>Detektorfund & Danefæ</p> <p>Danefæstatus efter 2023 og samarbejdet med lokalmuseerne og andre institutioner om danefæ <i>Bobo Magid & Line Bjerg (Nationalmuseet)</i></p> <p>En kort oversigt over status på danefæområdet efteråret 2023 og samarbejdet med lokalmuseerne og andre institutioner om danefæ</p>

14.25 – 14.35	<p>Fibulaer – Regionale og overregionale tendenser <i>Kirsten Pommergaard (Nationalmuseet)</i></p> <p>Fibulaen som genstandsgruppe er mere divers end man umiddelbart skulle tro. De mange detektorfundene fibulaer viser, at der er en forskel regionalt og at flere af dem, ikke passer ind i de typologier der bruges til typebestemmelse.</p>
14.35 – 14.45	<p>Errested – en vikingskat i grænseland <i>Helle W. Horsnæs (Nationalmuseet)</i></p> <p>I 2014 blev der for første gang fundet 1000-tals mønter ved Errested få kilometer nord for Haderslev. Fundet kandiderer til at være et af de bedst belyste skattefund fra perioden, og det er nu lykkedes at skaffe midler til en nøjere analyse af Errested-skatten i den mangfoldige kontekster. Fundet repræsenterer grænsen mellem vikingetidens sølvøkonomi og middelalderens møntøkonomi, grænsen mellem Nordens begyndende statsdannelse og kontinentets veletablerede politiske struktur, grænsen mellem asa-tro og kristendom og grænsen mellem Vadehavets og Østersøens forskelligt rettede kontakthaver.</p>
14.45 – 14.55	<p>Urnesstilen og hvad heraf følger <i>Anne Pedersen (Nationalmuseet)</i></p> <p>Siden introduktionen af metaldetektoren er antallet af Urnesfibler steget voldsomt. Selv tidligere tiders unika findes nu i mange eksemplarer. Detektorfundene viser, at stilen blev anvendt på mange andre metalgenstande også, og vi har i dag et langt bedre indtryk af stilens efterliv i den ældre middelalder. Variationsbredden er stor. Ud over fundbredden, vil oplægget komme ind på et igangværende forskningsprojekt (i samarbejde med Urbnet, Aarhus Universitet), der sigter mod at koble fund, håndværk og værksteder tættere sammen.</p>
14.55 – 15.00	Spørgsmål fra salen
15.00 – 15.15	Eftermiddagskaffe – husk at der er Posters i Skovsalen!
15.15 – 15.25	<p>Orientering Historisk Arkæologi</p> <p>HBV1830 Kildegård - et forsvundet middelalderligt landsamfund? <i>Anne-Mette Jørgensen (Museet Sønderkov)</i></p> <p>I forbindelse med anlæggelsen af Baltic Pipe udgravede Museet Sønderkov i efteråret 2020 og sommeren 2022 en plads med omkring 10 huse der typologisk kan dateres til perioden omkring højmiddelalderen. Efter ¹⁴C-dateringer af lokaliteten, kan tre af husene dateres til mellem 1150-1350. Udover de interessante ¹⁴C- dateringer, bød 2020 udgravningen også på en række uventede genstandsfund, heriblandt to metalgenstande der muligvis peger på en tilknytning til en lokal våbenførende landadel. Sammenholder vi de sidste to udgravningskampagner med tidligere udgravninger af middelalderlig landbebyggelse i området, opstår der et billede af et ruralt samfund som befinder sig udenfor de kendte middelalderlige landsbyer i området, og der kan derfor være tale om en bebyggelse der opgives i forbindelse med den sorte død.</p>

15.30 – 15.40	<p>Middelalderlig landbebyggelse i Tietgenbyen Nord - Huse og tofteskel ved Fraugde Kærby, øst for Odense <i>Jakob Bonde (Museum Odense)</i></p> <p>Siden 2020 har Museum Odense udgravet ca. 23 hektar i Tietgenbyen Nord, øst for Odense. Herved er registreret bebyggelse med stort set ubrudt kontinuitet fra bronzealder til middelalder.</p> <p>Fundene fra middelalder koncentrerer sig om den sydlige bagkant af den eksisterende landsby Fraugde Kærby. Her er der registreret omfattende bebyggelse med bevarede tofteskelsbygninger samt et større antal huse af varierende størrelse, form og type. Tofterne er velafgrænsede og knytter sig til flere af landsbyens eksisterende matrikelskel. Bebyggelsen har paralleller i flere lignende fund fra det fynske område og indgår som sådan i tolkningen af den tidlige landsbydannelse på Fyn. En oval skålfibel fra udgravningsområdet viser tilstedeværelsen af yngre germansk jernalder og Ca. 400 meter øst for Fraugde Kærby er der desuden registreret et middelalderligt voldsted, der skal inddrages overvejelserne omkring landsbyens udtryk og udvikling.</p>
15.45 – 15.55	<p>Middelalderlig landbebyggelse i hjertet af Gauerslund <i>Kasper Terp Høgsberg (VejleMuseerne)</i></p> <p>VejleMuseerne har af flere omgange været på udkig efter det middelalderlige Gauerslund, da den romanske kirke ligger 400 m uden for landsbyen, dog uden held. I efteråret 2021 lykkedes det endelig. På et areal på godt én hektar fremkom der omfattende spor fra middelalderlig landbebyggelse i hjertet Gauerslund, på jorden der tidligere hørte under præstegården. Arealet indeholdt flere gårde i flere faser, til dels afgrænset af toftegrøfter. Der var også spor efter hørproduktion og en gårdsplads fra anden halvdel af 1600-tallet, formentlig præstegården fra 1750's forgænger.</p>
16.00 – 16.10	<p>Middelalder landsbyer på Lolland og Falster: Nye data om bosættelsesudviklingen <i>Sandra Söderlind, Mette Steen Egholm Hansen, Signe Fog Mogensen, Jannice Kristiansen (Museum Lolland-Falster)</i></p> <p>Flere nye udgravninger har markant udvidet vores forståelse af middelalderbebyggelsen på Lolland og Falster. Blandt andet har vi fundet store landsbyer og udvidet databasen med hensyn til dateringen, byggeteknologi og gårdsorganisering.</p> <p>I dette oplæg vil vi præsentere en sammenfatning af sidste års udgravningsresultater og betragte dem i konteksten med landskabsudviklingen og samfundsorganisationen. Vi behandler spørgsmål om hvordan bygningsformer har forandret sig, hvordan organiseringen på små gård så ud og hvilke forandringer i bystrukturer, der kan efterfølges arkæologisk. Derudover vil vi diskutere om vi har nye informationer om landsbyers organiseringen i landskabet.</p>
16.15 – 16.25	<p>Herslev - undersøgelser af en velbevaret middelaldergård. <i>Trine Borake (Museum Vestsjælland)</i></p> <p>Herslev er et interessant stednavn. Det inspirerede til omfattende detektorafsøgninger, der afslørede en større afgrænset koncentration af detektorfund fra vikingetid til middelalder. På den baggrund blev der iværksat en egentlig arkæologisk undersøgelse, der afslørede en stor koncentration af stolpespor fra vikingetid samt en middelalderlig gård med syldsten og bevaret gulvlag, der blev nærmere undersøgt. Nærværende oplæg omhandler undersøgelserne af den middelalderlige gård. Her ses tre overlejrende faser dels som bevarede syldstensrækker og dels som et massivt sammenhængende lergulv. Der fandtes et stegers mod øst og et udbredt udsmidslag samt produktionsanlæg, gruber og flere brønde.</p>

	<p>Undersøgelsen, der forløb som en forskningsgravning over tre kampagner, har givet et sjældent detaljeret indblik i en middelalderlig gårds genstandsmateriale, ressourceforbrug og netværksrelationer. Dertil har undersøgelsen bidraget med perspektiver på udviklingen fra vikingetidens rige genstandsmateriale til middelalderens statusindikerende udtryk.</p>
16.30 – 16.40	<p>Viuf – udvikling af en landsby fra vikingetid til nyere tid <i>Silke Eisenschmidt (Museum Sønderjylland)</i></p> <p>Mellem 2007 og 2023 har Museum Sønderjylland vest og syd for Viuf, Kolding kommune, forundersøgt i alt 31,7 ha og udgravet 4,2 ha. Udgravningerne i Vesterbyen viste at landsbyen har sine rødder i ældre vikingetid. Vikingetidsbebyggelsen med treskibede langhuse i flere faser, grubehuse og en brønd lå længst mod øst, kun 150 m vest for den romanske kirke. Omkring år 1000 udvides landsbyen mod vest. Udviklingen af bebyggelsen på de to tofter kan følges op til 1500-tallet. I alt kunne der påvises omkring 25 et-skibede huse og fire brønde. Omkring 400 m syd for kirken fremkom der i forundersøgelsen en gravplads med mindst 15 øst-vest orienterede jordfæstegrave, hvoraf der i en overraskende fandtes et par simple slaviske tindingeringe i sølv og en jernkniv, som antyder en datering til vikingetiden eller ældre middelalder. Endnu længere mod syd fandtes to et-skibede huse med Østersøkeramik, to tenvægte og glas i stolpehullerne.</p>
16.45 – 16.55	<p>Fygesand og Forbedelser <i>Søren Brøgger (Museum Sønderjylland)</i></p> <p>I foråret 2023 udgravede museet resterne af et husmandssted – en såkaldt <i>forbedelse</i> – fra 1700-tallet på Rømmø. De arkæologiske spor viste tydeligt hvordan man på stedet havde været i stand til at udnytte de forhåndenværende ressourcer i byggeriet og hvordan lokal byggeskik i form af bl.a. jordgravede stolper holdt ved langt op i nyere tid. Stedet var et lille vidnesbyrd om et samfund, som eksisterede på trods af hårde odds og som forstod at vende disse odds til dets fordel.</p>
17.00 – 17.10	<p>Om autovektorisering af gamle plantegninger <i>Esben Schlosser (Arkæologi Vestjylland)</i></p> <p>Rundt omkring på de danske museer ligger der bjerge af gamle håndtegnede plantegninger fra fortidens analoge udgravningsdokumentation. De data kan selvsagt ikke bruges direkte i GIS, før de er gjort digitale. Som mange vil vide, kræver det - mildt sagt - en hel del museklik. Det er en både tidskrævende, ensformig og slidsom proces. Jeg vil, bl.a. med udgangspunkt i digitaliseringen af Vorbasse-udgravningen, vise hvordan arbejdet kan reduceres til en brøkdel af indsatsen ved hjælp af autovektorisering.</p>
17.15 – 17.25	<p>Roskildes middelalderlige byvold og -grav <i>Lars Meldgaard Sass Larsen (ROMU)</i></p> <p>Roskildes middelalderlige bybefæstning hører med sine 4,6 km lange byvold og -grav til blandt landets største. Ifølge krønikeskriveren Saxo, der skrev sin krønike Gesta Danorum omkring år 1200, blev Roskildes byvold og -grav anlagt af Svend Grathe ved midten af 1100-tallet. Anlægget har kun i begrænset omfang været genstand for nyere arkæologiske undersøgelser, er ikke tidligere undersøgt i et større omfang i fladen og anlæggelsestidspunktet ikke nærmere dateret. ROMU har i 2022-2023 foretaget en omfattende udgravning af byvolden og -graven over en strækning på 40 meter, og udgravningen har givet ny viden om anlæggets opbygning og udvikling. Både på indersiden af byvolden og på ydersiden af bygraven afdækkedes middelalderlige kulturlag og anlægsspor, både ældre og yngre end byvolden- og graven. I indlægget præsenteres udgravningens foreløbige resultater.</p>

17.30 – 17.40	<p>Mølleporten i Stege – ”Gør porten høj” <i>Majken Ryeholm Etheridge og Birgitte Fløe Jensen</i> <i>(Museum Sydøstdanmark)</i></p> <p>Mølleporten i Stege, den ene af kun to bevarede middelalderlige byporte i Danmark, har de seneste år gennemgået en større renovering, og på sigt vil der blive bygget en adgangstrappe til den øvre etage. I forbindelse med dette udviklingsprojekt blev det besluttet at udgrave lagtilvæksten i og omkring porttårnet for at få det til at se højere ud. De arkæologiske undersøgelser i forbindelse med sænkning af terrænet samt arkivalske kilder har til sammen afsløret detaljer relaterende til Mølleportens funktioner som byport, forsvarstårn, administrativ bygning og almindelig færdselsåre fra 1400 årene og frem til nu. Der blev bl.a. indsamlet data om tårnet/byportens fundament, dele af volden, vejbelægnings i mange faser, et muligt brofæste til vindebro samt flere faser af den nuværende vejdæmning over voldgraven.</p>
17.45 – 18.45	Lancering af charter for grøn omstilling
19.15	Middag
Torsdag d. 16. november 2023	
08.00	Morgenmad
09.00 – 10.00	Nyt fra ODM
10.00 – 10.30	Formiddagskaffe
10.30 – 11.30	<p>Temasession – fælles for Forhistorisk og Historisk Arkæologi</p> <p>Formidlingstema</p> <p>Rekonstruktioner i spændingsfeltet mellem oplysning og oplevelse – hvor langt rækker museernes ansvar?</p> <p>Rekonstruktion af fortidens mennesker – i tegning og modeller - bliver i stigende grad en del af museernes arkæologiske formidling. De gør fortiden levende og efterlader ofte et markant indtryk hos publikum. Dermed er rekonstruktioner et magtfuldt redskab, der spiller en stor rolle i at forme publikums oplevelse og opfattelse af historien/fortiden. Men det er også et redskab, der kan vække debat om valg og fravalg – om balancen mellem fakta og fortælling.</p> <p>Derfor er målet med denne temasession at undersøge, hvordan rekonstruktioner bruges i den arkæologiske formidling. Vi stiller blandt andet spørgsmålene: Hvordan skal balancen mellem fakta og fortælling være, når der arbejdes med rekonstruktioner? Er der en modsætning mellem faglig troværdighed og ønsket om at skabe en vedkommende fortælling? Spiller stigende krav til museernes egenindtjening en rolle? Hvor langt rækker ansvaret for historierne videre liv på sociale medier og rundt i resten af samfundet?</p> <p>Til at folde emnet ud, har vi inviteret museumsinspektør Marie Brinch, der står bag udstillingen om Lola på Museum Lolland-Falster og skulptør og arkæolog Oscar Nilsson, der bl.a. har skabt rekonstruktionen af manden fra Galgedil på Nationalmuseet og Tybrind-pigen på Moesgård Museum. Videnskabsjournalist Peter Hyldgård vil guide os igennem sessionen.</p>

	<i>Sessionen fortsætter i Fjordsalen for Historisk Arkæologi.</i>
11.30-11.40	<p>Historisk Arkæologi</p> <p>Svælget 1 – Skibet er lastet med mursten <i>Klara Fiedler (Vikingskibsmuseet)</i></p> <p>Vikingskibsmuseet har i løbet af foråret 2023 udgravet et lille enmastet lastskib, med en last af gule mursten. Vraget er foreløbigt dateret til omkring år 1800. Fartøj var meget slidt da det forliste. Inderklædningen dækkede kun delvist skibets bund, og i løbet af skibets brugstid blev indersiden af bordplankerne så slidt at man, efterhånden som vraget blev demonteret, kunne se spanternes placering som 1,5 cm forhøjninger på tværs af skroget. Andre tegn på at skibet har haft et hårdt, og måske også langt liv, er et område i styrbords side med en masse små plankestumper som viser hurtigt udførte reparationer, lavet af flere omgange. I samlingerne mellem plankerne er der tætnet med plantefibre, men nogle steder har samlingerne gæbt så meget at der er sat trælistor ind - Det har ikke været skibstømmerens stolthed! Vraget er dokumenteret med fotogrammetri på havbunden, hvorefter det er skilt ad og hævet del for del.</p>
11.45-11.55	<p>Svælget 2, et velbevaret vrag af et 1300-talsskib ud for København <i>Otto Uldum (Vikingskibsmuseet)</i></p> <p>I forbindelse med anlægget af Lynetteholmen ud for København, var det nødvendigt at uddybe et farvandsområde for at omlægge en indsejling til havnen. Surveyfirmaet fandt ud fra en anomali et vrag af et træbygget skib, og Vikingskibsmuseet kunne ved en besigtigelse bekræfte at det var i hvert fald delvist klinkbygget, og en dendrodatering gav en datering på tømmerets fældningsår til 1329. Under forundersøgelsen blev iagttaget flere konstruktionsmæssige træk som forbindes med koggen, middelalderens store lastfartøj. Vraget består af en sammenhængende vragflage, og der er vragtømmer spredt i et område på ca. 50x50 m. Til forskel fra de øvrige koggevrag fra danske farvande, findes på Svælget 2 en ret stor mængde tilknyttede fund af både personlige ejendele, udrustning og rigdetaljer</p>
12.00 – 15.15	Messe/Marked i Foyer
12.00 – 13.00	Frokost
13.00 – 13.30	Marked
13.30 – 13.40	<p>Broen over Odense Å <i>Mogens Bo Henriksen</i></p> <p>Efter fjernelse af spærring og en periode med tørke faldt vandspejlet i Odense Ås nedre løb mere end 1 meter. Ca. 1 km opstrøms Dalum Mølle blev der afsløret et ca. 13,7x6,6 m bredt, regelmæssigt bælte af indtil 2 m store sten, som strakte sig fra bred til bred. Stenene antages at have udgjort et fundament til en meget solid brokonstruktion, som antagelig fortsætter uden for det blotlagte område, hvor der var akkumuleret ca. 2 m flodsand over stens bæltets ender. Mellem stenene fandtes et trug af egetræ; træet er fældet efter 1110. Ca. 125 fra det ene brofæste er der undersøgt en bebyggelse fra ca. 1200, og passagen har antagelig skullet forbinde bebyggelsen med den terrænflade, hvor Hjallesø og dermed nærmeste sognekirke ligger. Bebyggelse, der kun eksisterede i to faser, skal muligvis tolkes som en avlsgård til Dalum Kloster, som måske også kan stå bag brobyggeriet.</p>

13.45 – 13.55	<p>Sildefiskeri og sildeboder i Nibe <i>Christian Klinge (Nordjyske Museer)</i></p> <p>I sensommeren 2022 udgravede Nordjyske Museer en grund i Nibe. Nibe var i senmiddelalderen et stort fiskerleje med en købstadslignende bebyggelse. Hele erhvervsgrundlaget i byen var fiskeriet på de eftertragtede sildestimer, der i saltet tilstand kunne eksporteres til hele Europa. Ved udgravningen var fokus på at forøge viden om det eftermiddelalderlige sildefiskeri, og den tidlige købstads bebyggelse. Men udover fund fra 1400-1700-tallet, blev der meget overraskende også gjort fund fra ældste del af Nibes historie. På det der i middelalderen var en strandvold ud mod Limfjorden, fandtes resterne af 11 sildeboder. Alle boderne havde bevarede gulvlag, men to af dem havde også rester efter en tagkonstruktion. Sildeboderne udgør det ældste arkæologiske vidnesbyrd om Nibes sildefiskeri og er foreløbigt dateret ud fra keramik og møntfund til 1300-tallet.</p>
14.00 – 14.10	<p>Aarhus havn fra grundlæggelse til nutid. Nye indsigter fra gamle og nye undersøgelser <i>Jette Linaa (Moesgaard Museum)</i></p> <p>Middelalderbyen Aarhus opstod hvor Aarhus Å løb ud i Kattegat. Arkæologiske fund og skriftlige kilder viser at både byen var et vigtigt knudepunkt for handel mellem den vestlige Østersøkyst og det sydlige Norge; en forbindelse, der spores helt til 1800-tallet. Men hvor lå byens havne, og hvordan så de ud? En ny analyse af byens omfattende bank af arkæologiske undersøgelser, kombineret med nye udgravninger i de seneste år, har givet nye indsigter i anlæggelsen af og udviklingen i byens skiftende havnekvarterer fra byens opståen til 1900-tallet. Resultatet er nye indsigter i opbygningen af havnekvarterererne fra byens opståen til nutiden, og en ny forståelse af det urbane landskab.</p>
14.15 – 14.25	<p>Den tredje dimension – Kulturlagsmodeller som værktøj i byarkæologien. <i>Kirstine Hasse (Museum Odense)</i></p> <p>Dette oplæg vil præsentere en metode til kortlægning af byernes kulturlag. Kulturlagsmodeller er ikke en ny opfindelse, men i de seneste år, er der kommet software på markedet, der kan skabe en fuldstændig 3D-model af kulturlagene og vise områder med f.eks. moderne kældre, ledningsføringer, udgravede arealer m.m. Data i form af arkæologisk dokumentation og geotekniske boreringer anvendes i modelleringsprocessen. Det er altså muligt ikke blot at visualisere data, men også at analysere dem. F.eks. kan der skabes virtuelle profiler gennem kulturlagene. Dermed er der et værktøj til rådighed, som dels kan bruges til at lette kommunikationen med byherre og myndigheder, og dels kan give museerne et overblik over omfanget af kulturlag i byerne. Oplægget vil også berøre diskussionen om kulturlagenes bevaringsgrad – om den in situ bevaring vi antager er reel eller om kulturlagene er mere truede.</p>
14.30 – 14.40	<p>Midtjysk jernproduktion i middelalderen og renæssancen <i>Nina Helt Nielsen, Peter Mohr Christensen (Museum Silkeborg), Jannie Koster Larsen, Tom Birch og Peter Hambro Mikkelsen (Moesgaard Museum), Marie Kanstrup og Jesper Olsen (Institut for Fysik og Astronomi, AU), Jens Velleu (Afd. for Arkæologi og Kulturarvsstudier, AU)</i></p> <p>I middelalderen og renæssancen blev det meste jern importeret til Danmark, men som noget særligt for Midtjylland var der hér en stor lokal produktion, der de seneste år er blevet dokumenteret gennem fund af slaggedynger og jernudvindingsovne.</p> <p>De nye fund har givet mulighed for at opnå ny indsigt i den hjemlige jernproduktion i middelalderen og renæssancen, der hidtil har været meget begrænset, fx vedr. datering, omfang og organisering. I forbindelse med det KFU-støttede, tværvidenskabelige forskningsprojekt "Midtjysk jernproduktion i middelalderen og renæssancen" er der dels blevet foretaget en grundig gennemgang af det arkæologiske kildemateriale og udvalgte</p>

	<p>skriftlige kilder, dels foretaget en række nye ¹⁴C-dateringer samt vedanatometiske og metallurgiske analyser på udvalgte jernudvindingslokaliteter. I dette oplæg vil udvalgte resultater blive præsenteret.</p>
14.45 – 14.55	<p>World War II deaths - Museumsloven, gravfred, or something completely different? <i>Svenja Weise (ADBOU, Retsmedicinsk Institut, Syddansk Universitet)</i></p> <p>In August 2021 Project Recover, an US American nonprofit organization dedicated to locating MIA service members and the diving service of the Royal Danish Navy searched for the wrecks of two American B-24 bombers that crashed into Storebælt south of Langeland during WW2. The aim of these kind of missions is to bring closure to the families of missing soldiers, therefore anthropological identification is carried out by the Defense POW/MIA Accounting Agency (DPAA) on Hawaii.</p> <p>When human remains were found during the survey, some interesting questions arose: Which authority can make decisions about foreign human remains from recent time periods? Do war graves belong under Slots- og Kulturstyrelsen? How much supervision by Danish archaeologists and anthropologists is needed?</p> <p>Danish waters are rich in finds of human bones from different time periods, so how can we avoid Danish remains being taken away as 'by-catch'?</p>
15.00 – 15.15	<p>Eftermiddagskaffe – Husk at der er Posters i Skovsalen!</p>
15.15 – 15.25	<p>Vantinge – et bevaret kirketårn af bindingsværk <i>Pia K. Lindholt (Nationalmuseet)</i></p> <p>Redaktionen af Danmarks Kirker har i forbindelse med det igangværende arbejde på Midtjylland behandlet den maleriske kirke i Vantinge, der kendetegnes ved sit bevarede kirketårn af bindingsværk fra første halvdel af 1600-årene. Skønt kirketårne i bindingsværk i dag forekommer usædvanlige, er træarkitektur helt frem til i dag langt fra et ukendt fænomen i dansk bygningskultur. Der er således talrige eksempler på, at tilbygninger af bindingsværk i forskellige sammenhænge har fundet stor udbredelse ved landets kirkebygninger, og sågar nabokirken i Heden havde et bindingsværkstårn fra renæssancen. I indlægget vil undersøgelserne af kirken i Vantinge blive præsenteret og diskuteret i forhold til andre fynske tilbygninger af træ.</p>
15.30 – 15.40	<p>Glemte og genfundne – et romansk vesttårn i Rindum Kirke <i>(Morten Larsen, Nationalmuseet)</i></p> <p>I sommeren 2022 igangsattes en større istandsættelse og udvidelse af landsbykirken i Rindum, der i dag indgår i forstadsbebyggelsen til Ringkøbing. Projektet omfattede opførelse af et dåbsventeværelse i tilknytning til kirkens våbenhus samt en større istandsættelse af kirkens indre. I den forbindelse blev det muligt at foretage en række målrettede (bygnings)arkæologiske undersøgelser, der afslørede, at kirken allerede i ældre middelalder var tårnprydet. Indlægget vil omhandle undersøgelsen og dens resultater, der vil blive set i sammenhæng med landsdelens kirketopografi og øvrige kendte romanske tårnkirker.</p>
15.45 – 15.55	<p>Totaludgravning af Virklund Ødekirke kirkegård. Hvor meget viden kan man vride ud af dårligt bevarede skeletter? <i>Kirsten Nellemann Nielsen og Vicki Ryttoft Kristensen (Silkeborg Museum)</i></p> <p>Museum Silkeborg har foretaget forundersøgelser ved Virklund Ødekirke ved Silkeborg. I forundersøgelserne er erkendt 81 grave samt fundamentsgrøfter, der med stor sandsynlighed stammer fra den middelalderlige kirke. Ved undersøgelse af enkelte grave</p>

	kunne en forholdsvis ringe bevaringsgrad iagttages. I juni påbegyndes udgravning af kirke og kirkegård i samarbejde med ADBOU. Der bliver tale om en totaludgravning af kirkegården, dog med forstyrrelser fra nyere tids byggeri. Var forundersøgelsens estimater realistiske og hvordan griber man udgravningen metodisk an, for at få mest mulig viden ud af de sporadisk bevarede skeletter?
16.00 – 16.10	<p>Osteobiografien som forsknings- og formidlingsværktøj – fortællingen om en ung kvinde fra det norrøne Grønland <i>Dorthe Dangvard Pedersen, (ADBOU, Retsmedicinsk Institut, Syddansk Universitet)</i></p> <p>Osteobiografien er en kvalitativ metode, der med udgangspunkt i et skeletfund, benytter en bred vifte af multidisciplinære analyser til at rekonstruere det pågældende menneskes liv. Med osteobiografien fortælles en mikrohistorie om mennesket, der dog kan forankres i en historisk og befolkningsmæssig kontekst for at opnå en bredere forståelse af bl.a. kulturelle og sociale aspekter af fortidige samfund. I formidlingssammenhæng er den osteobiografiske fremstilling identitetsskabende for modtageren, når detaljerne om individet i centrum foldes ud – dette var et menneske af kød og blod, hvis livshistorie genskabes. I forskningssammenhæng har metoden flere fordele, når skeletstudiers mange berøringsflader foldes ud i flere multidisciplinære sammenhænge. I præsentationen tydeliggøres den osteobiografiske fremstillings muligheder, gennem fortællingen om en ung kvinde, der blev begravet på en lille kirkegård i de grønlandske nordboeres Østerbygd i slutningen af 1000 årene. Hendes livshistorie fortælles gennem bl.a. de arkæologiske, antropologiske og mikrobiologiske kilder, og relateres til den befolkningsmæssige kontekst hun tilhørte.</p>
16.15 – 16.20	Evaluering og forslag til tema for næste møde
16.30	Mødet slutter
<p>Posters Vises i Skovsalen</p>	<p>Se beskrivelse under <i>Forhistorisk arkæologi</i>:</p> <p><i>Middelalder- og historisk arkæologi:</i> <i>Anders Hartvig, Museum Sønderjylland, Arkæologi Haderslev, Dalgade 7, 6100 Haderslev.</i> <i>Tlf.: 7452 7566. Mobil: 2460 7945. Mail: anha@msj.dk</i> <i>Henriette Rensbro, Nationalmuseet, DMR</i> <i>Tlf.: 4120 6122. Mail: henriette.rensbro@natmus.dk</i> <i>Kirstine Haase, Odense Bys Museer, Overgade 48, 5000 Odense C.</i> <i>Tlf.: 6551 4646. Mail: kirha@odense.dk</i></p>

	
Program for Nyere Tid	
Onsdag d. 15. november 2023	
Tidsrum	Program
10.00 – 10.30	Ankomst (Indkvartering fra kl. 14.00)
10.30 – 12.30	<p> Orientering i de faglige grupper: </p> <p> Fællessession med Naturhistoriskgruppe og Udstilling og Design NB: Sessionen afholdes af og hos Udstilling og Design </p> <p> Genstandens rolle i dagens- og fremtidens museumsudstillinger! Genstanden er museernes DNA – eller er den? Igennem historien har genstande været omdrejningspunktet for de danske museer, og været en fast del, når der blev etableret nye udstillinger. Men indenfor de seneste år, er iscenesættelse, rekonstruktioner og genstandsfattige udstillinger vundet mere og mere frem. Men er det et reelt problem, og har det betydning for museumsgæsten, der går efter den gode oplevelse? I denne session sætter tre museumsfolk fokus på genstandens rolle i deres arbejde med udstillinger. Ser de den som et must, når de danske museer etablerer udstillinger i dag og i morgen, eller er det okay at fortælle museumshistorie uden vores gamle museums-DNA? </p> <p> Moderator: Ole Winther, Have Kommunikation </p> <p> Et udsagn om og gennem Flora Danica-stellet <i>Jesper Munk Andersen, Kongernes Samling</i> </p> <p> Genstande i udstillinger bliver ofte reduceret til illustrationer af bagvedliggende pointer som finder sit udsagn i arkivstudier og fagfolks historiske viden. De tavse genstande må ofte drejes eller vinkles skarpt for at få det rette budskab frem og ofte er det næsten lettere helt at udelade genstandene til fordel for stemninger, æstetik eller teksttunge plancher – for hvad kan en saucekande, en dug eller slitage egentlig fortælle os? I udstillingen FLORA DANICA – Verdens Vildeste Stel, som åbnede på Koldinghus i efteråret 2022, blev denne tilgang til udstillingsarbejde udfordret, da benspændet lød, at det berømte stel skulle have lov til at tale. Det var udsagnet i de talrige steldele, som skulle bære historien og være omdrejningspunktet understøttet af et minimum af tekst. Resultatet blev en udstilling i krydsfeltet mellem en æstetisk sansning og en kulturhistorisk fortælling om taffelkultur, dekorationsarbejde og uløste gåder som brug af æggebægere under de kongelige tæfler. Fortalt gennem 916 genstande og rammesat i en skær af kongelig glans og steldelens egne fortællinger. </p> <p> Mennesket og verden set gennem museumsgenstandenes iscenesættelse <i>Henrik Lübker, Design Danmark</i> </p> <p> I de senere år synes der at have været en lyst til at eksperimentere med og udfordre den gængse rolle, genstande spiller i udstillinger. I stedet for at være en implicit legitimering af institutionens autoritet, søger nyere udstillinger oftere gennem færre genstande at sætte dem i spil som aktører og historiebærere i sig selv - eller deres rolle reduceres eller undgås helt til fordel for en scenografisk fremstilling af fortællingen, som institutionen ønsker at </p>

	<p>kommunikere. Men i stedet for at se på det som et spørgsmål om mange eller få genstande, så handler det i højere grad om hvilken samtale man gerne vil have med publikum, hvad ens fortælling kalder på, og hvilke muligheder, der helt konkret er i forhold til ens genstandsmasse. Helt konkret blev genstandsgrebet i H.C. Andersens Hus eksempelvis til i krydsfeltet mellem nye konserveringsstudier, som afslørede, hvor skrøbelige Andersens papirgenstande egentlig var, ønsket om en fortælling rodfæstet i hans litterære univers som oplevelsesrum og en genstandsmasse, der hovedsageligt var af personbiografisk art. Det er de valg, vi foretager i sådanne krydsfelter, der former en både implicit og eksplicit fortælling om museumsinstitutionen og dens billede af menneskets rolle i verden. Og dét er den egentlige presserende etiske diskussion.</p> <p>Materialitet, kopi og AI på kunstmuseet <i>Camilla Jalving, SMK</i></p> <p>Nærvær, materialitet, aura og autenticitet. Det er den slags ord, der har været definerende for det kunsthistoriske museum. Men hvad sker der med genstandsforståelsen, når nye digitale formater rykker ind i museets rum? Når samlingen går online, når 3D scanninger erstatter originaler og det analoge format udvides med AI og generative teknologier? Oplægget vil tage udgangspunkt i digital museumspraksis og kommende udstillingsprojekter på SMK, der på forskellig vis udvider forståelsen af kunstmuseets DNA.</p>
12:00 – 12:30	Debat i plenum
12.30 – 13.30	Frokost
13.30 – 15.00	Orientering i de faglige grupper:
13.30 – 15.00	<p>Session 1: Velfærdssamfundet på museum</p> <p>Et af de store spørgsmål i den politiske og samfundsmæssige debat i de seneste år har været velfærdssamfundets tilstand og fremtid. Der er stigende pres på nogle af de store institutioner og grundpiller i den samfundsstruktur, der har kendetegnet Danmark de sidste mange generationer. Museerne har en særlig rolle og også en særlig forpligtelse i den fælles samtale om velfærdssamfundets kultur og historie. Men hvilke historier kan og skal vi fortælle? Hvilke genstande og hvilket historisk materiale skal indsamles? Er der en stor historie at fortælle, eller bliver historien om udviklingen af velfærdssamfundet nødvendigvis fragmentarisk og lokalt forankret? Og hvilken rolle kan museerne generelt og udstillingsmediet mere specifikt spille i den vigtige samtale om velfærdens grænser og fremtid?</p> <p>Velfærd på museum – fra 1. Verdenskrig til globaliseringens kulturarv <i>Mette Tapdrup Mortensen, Museumschef for Greve Museum og Mosede Fort</i></p> <p>Med udgangspunkt i to udstillinger på hhv. Greve Museum (velfærdsdrømme) og Mosede Fort (På kanten af krig) samt et årti som forsker i forstadsliv og almindelighedens historie vil museumschef Mette Tapdrup Mortensen gøre status over en flig af museernes arbejde med velfærdssamfundets historie de seneste 15 år. Velfærdsstaten/velfærdssamfundet er blevet forsket i, udstillet, indsamlet og forsøgt bevaret, men er det overhovedet et godt tema i en museumskontekst? Nogle af de spørgsmål som oplægget vil forsøge at besvare er: Hvorfor bliver udstillinger om velfærd så hurtigt bedagede? Hvordan skal vi egentlig forhold os til, at hverdagslivets materielle kultur er superglobaliseret?</p> <p>Rotten og byen – nye perspektiver på velfærdssamfundets urbane kulturhistorie <i>Mikkel Høghøj, Postdoc på Nationalmuseet</i></p> <p>Nationalmuseet ønsker at prioritere velfærdssamfundet i forskning og formidling og derigennem stimulere kontakter yderligere til både forskningsinstitutioner og museer. Med udgangspunkt i et nyt forskningsprojekt, "Rotten og byen", diskuteres mulighederne for dette og for at udvikle en tilgang til velfærdssamfundet i krydsfeltet mellem by-, kultur- og miljøhistorie.</p>

15.00-15.15	Eftermiddagskaffe
15:15-17.45	<p>Orientering i de faglige grupper:</p> <p>Session 2: Misinformation – museernes muligheder og roller i det post-faktuelle samfund</p> <p>De seneste årtier er der opstået en række samfundsmæssige debatter, der på forskellige måder er præget af misinformation og intens, ophedede debatter om hvordan virkeligheden overhovedet ser ud. Fra klimaspørgsmålet til vaccinediskussioner, og fra debatter om nye teknologier til identitetspolitiske spørgsmål – der syntes at være flere konspiratoriske og mistænkeliggørende reaktioner og fortællinger. Misinformation bruges som politisk redskab, og fronterne kridtes hårdere og hårdere op, understøttet af de sociale mediers algoritmer. Spørgsmålet er, hvordan museerne skal navigere i og håndtere det, som nogen kalder et post-faktuelt samfund? Hvordan fortæller man historier og skaber udstillinger om emner, der er særligt tæt på og præget af misinformation og grundlæggende uenighed?</p> <p>Kommunikation i krise – og i krisetider <i>Martin Gerster Johansen, Program- og kommunikationschef, Medicinsk Museion</i></p> <p>Oplægget er baseret både på arbejdet med ENIGMAs omfattende permanente udstilling om kommunikation i krise – og i krisetider – og på arbejdet med formidlingen af den medicinske kulturarv på Medicinsk Museion. Udstillingsarbejdet på ENIGMA gik dybt ned både i spørgsmålet om alternative sandheder og hvordan misinformation er blevet brugt strategisk i krisetider. På Medicinsk Museion arbejdes der med programlægning omkring både meget følsomme og nogle gange meget intense emner omkring sundhed og behandling, noget der blev særligt synligt under pandemien. Oplægget vil opsummere erfaringer fra arbejdet med misinformation på begge institutioner.</p> <p>Udstillinger i en klimetid – nye tiltag på Naturhistorisk Museum i Århus <i>Kristin Hibbs, Udstillingsleder, Naturhistorisk Museum i Århus</i></p> <p>Tekst følger</p> <p>Yderligere oplæg, tekst følger</p> <p>Session 3: Kapitel 8 og Nyere Tid Kapitel 8 arbejdet på Nyere Tid favner bredt og indeholder både et forvaltnings- og et formidlingsaspekt. For mange museer repræsenterer det en sur, men pålagt pligt, men behøver det være sådan? To oplæg giver bud på nye måder at tilgå arbejdet på.</p> <p>Kan museerne tjene (ægge)penge på kapitel 8? <i>Helle Ålsbøl, nyere tids museumsinspektør for Museum Vestsjælland</i></p> <p>Hvor meget leverer nyere tid til planforvaltningerne som led i dagligt samarbejde om bygningskultur og bygningsarv? Kapitel 8 arbejdet omfatter indledende screeninger, fælles besigtigelser og udfærdigelse af hørings svar – men når samtlige kulturmiljøbeskrivelser skal kvalitetsløftes, eller et helt kvarter skal SAVE-vurderes, kan vi så slippe af sted med at tage et honorar? Museum Vestsjælland har som betalt konsulent bl.a. gennemgået kulturmiljøer i Slagelse Kommune og søger at udbrede modellen til vores andre samarbejdskommuner.</p> <p>Lunden fra oven <i>Kirsten Egholk, Formidlingsleder og nyere tids museumsinspektør, Kroppedal Museum</i></p>

	<p>Dronefotoudstillingen "Lunden fra oven" udspringer af Kroppedal Museums kapitel 8 arbejde og har været et borgerinddragelses- og formidlingsprojekt i samarbejde med lokale dronepiloter.</p> <p>Udstillingen er en markering af Albertslund Kommunes 50-års jubilæum og skildrer både by- og landsbymiljøer, moderne arkitektur og vartegn.</p> <p>Fælles diskussion</p>
17.45 – 18.45	Lancering af charter for grøn omstilling
19.15	Middag
Torsdag d. 16. november 2023	
08.00	Morgenmad
09.00 – 10.00	Nyt fra ODM
10.00 – 10.30	Formiddagskaffe
10.30 – 12.00	<p>Orientering i de faglige grupper:</p> <p>Fællessession med Udstilling og Design og Naturhistoriskgruppe NB: Sessionen afholdes af og hos Udstilling og Design</p> <p>Tema: Hybridudstillinger</p>
10:30 – 11:00	<p>Havets mysterier <i>Joakim Engel (Fiskeri- og Søfartsmuseet)</i></p> <p>Fiskeri- og Søfartsmuseets nye særudstilling fletter myter, folkesagn, kunst og naturvidenskab sammen i en stemningsmættet og sanselig iscenesættelse. Oplægget sætter fokus på den tværfaglige tilgang, oplevelsesdesign i forhold til målgrupper samt et indblik i proces og produktion.</p>
11.00 – 11:30	<p>Wellcome Collection og Medicinsk Museion <i>Kenn Arnold, Medicinsk Museion</i></p> <p>Ken Arnold var leder af Wellcome Collection i London fra 2007-2017. Wellcome Collection er et museum, der beskæftiger sig med sundhed i et bredt kulturelt, historisk, videnskabeligt og samfundsmæssigt perspektiv. Det er et af de internationale udstillingssteder, der har arbejdet mest omfattende med hybridudstillinger, og Ken Arnold var med til at producere udstillinger om alt fra bevidsthed, galskab, knogler, seksualitet, leg og meget mere. I sit oplæg vil Ken Arnold reflektere over disse erfaringer, blandet med hans senere arbejde med hybridudstillinger på Medicinsk Museion, Københavns Universitets museum for medicinens kultur og historie, hvor han de sidste seks år har været professor og museumschef.</p>
11.30 – 12:00	<p>Museum Ovartaci - et "nyt" hybridmuseum Præmis: Inderst inde er vi langt ude – der er mere i galskaben end du tror <i>Mia Lejsted (Museum Ovartaci)</i></p> <p>Med sin nye udstilling har Museum Ovartaci forenet kunstoplevelsen med indsigt i det menneskelige sind og psykiatriens historie, jævnfør idégrundlaget for museet. Med udflytning af museets samlinger fra Psykiatrisk Hospital i Risskov er kunsten frisat fra de kontekstnære fysiske rammer, og den samlede udstilling er nytænkt - med kunsten og kunstneren i centrum.</p> <p>Men også processen omkring tilblivelsen af den nye udstilling er interessant. Den er blevet til i en lokal, tværgående og tværfaglig udviklingsproces, i et samarbejde mellem de to store kulturinstitutioner: Moesgaard Museum og Den Gamle By og det lille Museum Ovartaci.</p>

12.00 – 15.15	Messe/Marked i Foyer
12.00 – 13.00	Frokost
13.00 – 13.30	Marked
13.30 – 15.00	Orientering i faglige grupper Open call: LBGT+ perspektiver på museer 3-4 oplæg
15.00 – 15.15	Eftermiddagskaffe
15.15 – 16.20	Orientering i faglige grupper Open call: Forskning på museerne 2-3 oplæg Stemmer fra værftet, Iben Vyff, Museerne Helsingør Sammen med forskningsgruppen Erindring og fortidsbrug fra RUC har Museerne Helsingør siden 2020 været optaget af forsknings- og formidlingsprojektet Stemmer fra værftet, finansieret af Velux Fondens Museumsprogram. Projektet er informeret af museumsforskning, erindringsforskning og Oral History og har som ambition af skabe nærværende og vedkommende museumsoplevelser på Værftsmuseet i Helsingør med afsæt i indsamlede og formidlede erindringer fra tidligere værftsansatte. Spørgsmålet er imidlertid, hvordan denne ambition lader sig omsætte til virkelighed
16.30	Mødet slttes
<p>Nyere tid: Alexandra Andersen Damgaard, Museum Lolland-Falster, Frisegade 40, 4800 Nykøbing F. Tlf. 5484 4400. Mobil: 2559 3453. Mail: ada@museumlollandfalster.dk Adam Bencard, Medicinsk Museion, Fredericiagade 18, 1310 København K. Tlf.: 3582 0875. Mail: adam@sund.ku.dk Anne Marie Ludvigsen, Museum Sønderjylland, Kulturhistorie Tønder. Tlf.: 6537 0858. Mobil: 2929 3843. Mail: over@msj.dk Karen Sivebæk Munk, Museum Vestsjælland Tlf.: . Mail: kmn@vestmuseum.dk.</p>	

Program for Konservatorgruppen

Velkommen til et varieret og indholdsmættet program, der peger frem. Vi lægger ud med en præsentation af et udvalg af **nye kandidatspecialer fra Institut for Konservering**, som samtidig antyder, hvor faget, her i 50 året for uddannelsens oprettelse, er på vej hen. Herefter stilles skarpt på **konservatorens rolle i arbejdet med bygningsbevaring** set fra forskellige interessenters vinkel og med udgangspunkt i konkrete eksempler.

Kortlægningen af bevaringstilstand og opbevaringsforhold på samtlige landets statslige- og statsanerkendte museer i projektet **BEV*ARV afsluttes** med årets udgang. Derfor kan de overordnede resultater og tendenser præsenteres inden slutrapporten afleveres til Slots- og Kulturstyrelsen, som vægtigt input til en national bevaringsstrategi. Direkte i forlængelse heraf introduceres resultater fra EUprojektet **"CollectionCare"** det nye internationale initiativ med den danske titel **"Bæredygtig Klimastyring,"** hvor **10 danske museer** er med i et omfattende internationalt projekt omkring energistyring og reduktion af CO₂ belastningen fra bevaring af kulturarven uden at gå på kompromis med bevaring af museumsgenstandene. Der bliver samtidig en introduktion til NGO'en **KiCulture** og **Museernes Grønne Akademi**, hvor hovedfokus er på museernes grønne omstilling især inden for bygninger, bevaring og udstillinger – alt sammen emner der påvirker konservatorernes arbejde eller hvor konservatorernes kan gøre en stor forskel.

Vi har i år fået flere indlæg i vores "open call" end der er plads til i programmet. Men det er en stor glæde (og tak!), at så mange har ønsket at bidrage med **solide og perspektivrige faglige indlæg** med konkrete anvisninger og eksempler på muligheder og løsninger. Hertil indlæg fra **Institut for Konservering** og præsentation af nyere undervisere. Lidt i forlængelse heraf har vi sammen med Udstilling og Design og Naturhistorisk Gruppe arrangeret en fælles session under titlen **"Benspænd i udstillinger"**. Med titler som "Når hjertet rådner," "Alt kan jo brænde...!" og "Vi vil bare gerne have det til at svæve..." er der lagt op til **præsentation og drøftelse af vanskelige dilemmaer**, som vi alle kan møde i hverdagen.

Vel mødt. Vi håber på, at mange har lyst til at deltage, og vi glæder os til at se jer alle!
Koordinatorerne

Onsdag d. 15. november 2023

Tidsrum	Program
10.00 – 10.30	Ankomst (Indkvartering fra kl. 14.00)
10.30 – 12.30	Orientering i de faglige grupper: Et udvalg af nye kandidatspecialer fra Det Kongelige Danske Akademi, Institut for Konservering
10.30 – 10.40	Velkommen fra koordinatorerne og praktiske oplysninger
10.40 – 11.00	En komparativ teknisk analyse af pigmenter anvendt i 12 islandske, danske, norske og svenske håndskrifter fra det 14. århundrede <i>Esben Buch Glindvad, Cand.scient.cons (Det Kgl. Bibliotek)</i> Antagelsen om at de islandske håndskrifter, i anvendelse af pigmenter adskiller sig fra håndskrifterne fra resten af norden undersøges. Ved hjælp af de nondestruktive tekniske analysemetoder multispektralskanning og XRF-analyse forsøges det at identificere de, i håndskrifterne, anvendte pigmenter. Ved hjælp af microfading undersøges de anvendte

	<p>pigmenters lysægtighed. Resultaterne sammenlignes på tværs af analysemetoder og håndskrifter for at se om der er sammenhæng mellem håndskrifternes geografiske oprindelse og hvilke pigmenter der er anvendt i dem.</p>
11.00 – 11.20	<p>Silketapet på Rosenborg Slot <i>Augusta Møllemand Jensen, Cand.scient.cons.</i></p> <p>Dette projekt handler om et unikt silketapet (1714) i Christian d. 4's skrivestue på Rosenborg Slot. Silketapetet består af indfarvet silke(kæde) og hør(skud) i en repsvævning, der er moiré behandlet, samt bloktryk og/eller håndmalet med "bizarre" mønstre. Generelt er tilstanden meget kritisk, og særligt silke tekstilet er meget nedbrudt. I projektet anvendes analysemetoderne: SEM-EDX, VIS, UVIL, IRR, FT-IR, tværsnit og farvesnit til identifikation af fibre, bindemidler, farvestoffer og pigmenter i silketapetet.</p>
11.20 – 11.40	<p>Optimering af danske museumsmagasiner – en undersøgelse af RE-ORG metoden med Arbejdermuseet som case <i>Helene Barlebo, (Cand.scient.cons., Komposit)</i></p> <p>Siden lanceringen i 2011 har RE-ORG-metoden været anvendt til at reorganisere museumsmagasiner over hele verden. Litteratur om forandringsprocesser har argumenteret for, at sådanne er tilbøjelige til regression, og at en veldesignet vedligeholdelsesstrategi, fx gennem en post-implementarisk fase, er afgørende for at sikre den langsigtede holdbarhed af resultaterne. Litteratur om RE-ORG omhandler primært planlægningen og gennemførelsen af en reorganisering, og indeholder kun sparsom information om den efterfølgende tid. Ud fra en kortlægning af den eksisterende viden, kombineret med et aktuelt casestudie, undersøger dette speciale resultaternes holdbarhed, samt hvilke faktorer i reorganiseringsprocessen der kan påvirke denne. Resultaterne belyser visse dele af metoden som et muligt middel til at styrke fremtidig anvendelse af den.</p>
11.40 – 12.00	<p>En undersøgelse af konservatorens rolle ved restaureringsprojekter af fredede og bevaringsværdige bygninger <i>Hannah Qarooni, (Cand.scient.cons., Akantus Stenkonservering)</i></p> <p>Kandidatspecialet undersøger deltagelsen af konservatorens rolle i bygningsrestaureringsopgaver, med udgangspunkt i en konkret case, som var helhedsrenoveringen af Kaj Gottlobs Friluftsskole (1938), som var under udførelse fra 2019-2021. Der blev undersøgt, hvordan konservatorer og restaureringsarkitekter bidrager til bygningsrestaureringsopgaver på baggrund af faglige kompetencer, og ligeledes hvordan de to fagligheder supplerer og komplimenterer hinanden. Undersøgelsen viste bl.a. at konservatoren har faglige kompetencer, der kan bruges i de forvaltningsmæssige lag ved bygningsrestaureringsopgaver, samt refleksioner over et nyt tværfagligt kandidatprogram for konservatorer og arkitekter, på Det Kongelige Akademi, Arkitektur, Design og Konservering.</p>
12.00 – 12.20	<p>Undersøgelse af blyhvidt og hvorfor blyhvidt mørkner i hvide højlys på mestertegninger <i>Niels Borring (1. konservator, SMK)</i></p> <p>En gennemgang af tegninger fra 1500-tallet op til midten af 1800-tallet i den Kongelige Kobberstiksamling viser, at nogle af de mest værdifulde og unikke værker med højlys udført med blyhvide pigmenter bliver mørke. Et lignende fænomen er observeret på Det Kongelige Bibliotek. Forskningsprojektets fokus er derfor at fremskaffe den nødvendige viden til at stoppe en fortsat nedbrydningen af tegninger med blyhvidt i de to samlinger.</p> <p>Projektet er en fortsættelse af tidligere undersøgelser af misfarvede højlys på værker i samlingerne på de to institutioner. Her pegede resultaterne på, at misfarvningen af blyhvidt sandsynligvis kan tilskrives forurening (svovl) i luften og opbevaringsmaterialer. Det er</p>

	<p>imidlertid stadig en gåde, hvorfor nogle blyhvide højlys har bevaret deres lyse toner, mens andre højlys misfarves eller bliver decideret sorte.</p> <p>Den kemiske sammensætning af blyhvidt i forskellige tegninger kan skyldes flere faktorer, bl.a. proveniens, produktion, handel og malemediet kunstneren har benyttet. Faktorer, der alle kan påvirke den måde, blyhvidt nedbrydes på og de hvide højlys misfarves. Med nye videnskabelige og tekniske metoder vil projektet afdække og kaste lys over både forskellene i det blyhvidt, kunstnerne gennem tiden har anvendt, og over nedbrydningsprocesserne. Med denne nye viden er det målet at klarlægge og anbefale de mest optimale opbevaringsforhold for værker med blyhvidt på SMK og Det Kongelige Bibliotek.</p> <p>Indlægget vil blive en kort intro til problemet og en opdatering af hvad resultaterne viser ind til videre.</p>
12.20 – 12.30	Opsummering og afrunding
12.30 – 13.30	Frokost
13.30 – 15.00	<p>Orientering/fælles tema grupperne imellem:</p> <p>Restaurering af fredede bygninger i samarbejdet mellem Slots- og Kulturstyrelsen (SLKS), restaureringsarkitekter og konservatorer.</p> <p>Der stilles skarpt på den rolle konservatorer spiller i bygningsbevaring. Vi inviterer konservatorer og deres nærmeste samarbejdspartnere: restaureringsarkitekt – kgl. bygningsinspektør og kulturstyrelsen til en god dialog om det tværfaglige samarbejde indenfor fredede og bevaringsværdige bygninger.</p>
13.30 – 13.50	<p>SLKS samarbejder med konservatorer og restaureringsarkitekter i praksis <i>Karsten Daubjerg Olesen (Arkitekt, chefkonsulent, Center for slotte og haver, Slots- og Kulturstyrelsen)</i></p> <p>Om SLKS' forvaltning af fredningsværdier. Styrelsens arbejdsgrundlag og metode i forhold til egen ejendomsportefølje. Eksempler generelt og i samspil med konservatoren.</p>
13.50 – 14.10	<p>Hvordan gribes det an med restaurering af fredede huse, konservatorens rolle <i>Camilla Løntoft Nybye (Arkitekt MAA, MSc. Kongelig Bygningsinspektør, partner Rønnow Arkitekter)</i></p> <p>Om arkitektens snitflader med konservatoren og eksempler på samarbejder omkring bygningsbevaring</p>
14.10 – 14.30	<p>Konservatorens rolle som farvehistoriker i forbindelse ved restaureringer og rekonstruktioner overordnet set. <i>Line Bregnhøj (Konservator, Nationalmuseet, Forskning, Samling og Bevaring, Konservering og Restaurering)</i></p> <p>Som farvearkæologer kan vi med vores indsigt i forskellige tiders malematerialer og -teknikker på afgørende vis bidrage til den konkrete restaurering.</p> <p>For hver farvearkæologiske undersøgelse tilegner vi os ny viden og bliver med tiden farvehistorikere, der kan bidrage til en forståelse af den enkelte historiske bygning og se den i en bredere farvehistorisk sammenhæng. Dette giver bedre restaureringer, fordi beslutningerne tages på et langt bedre kvalificeret grundlag</p>
14.30 – 14.50	<p>Nordre Toldbod, vinder af farveprisen 2023. Et eksempel på en opgave løst i samarbejde mellem restaureringsarkitekt, bygherre, maler og konservator</p>

	<p><i>Johanne B. Mogensen (Konservator, Nationalmuseet, Forskning, Samling og Bevaring, Konservering og Restaurering)</i></p> <p>Nordre Toldbod en arkitektur opført mellem 1868 og 1940, i forskellige stilarter. Den netop afsluttede restaurering af bygningen, er et eksempel på konservatorens arbejde med at kortlægge de forskellige tiders historiske farvesætninger, samt rådgivning og dialog omkring genskabelse af farvesætninger og historiske male- og dekorationstekniker.</p>
14.50– 15.00	Opsummering og afrunding ved Eva Bøje Nielsen, Chef for Konservering og Restaurering, Nationalmuseet
15.00 – 15.15	Eftermiddagskaffe
15.00 – 17.45	<p>Orientering i de faglige grupper:</p> <p>BEV*ARV – EU projektet Collection Care, Bæredygtig Klimastyring og Museernes grønne omstilling</p>
15.00 – 16.00	<p>BEV*ARV projektet; resultater, overvejelser og anbefalinger <i>Kristiane Strætkvern (Konservator, Nationalmuseet) og Signe Lillebæk (Projektmedarbejder, Det Kongelige Akademi, Institut for Konservering)</i></p> <p>BEV*ARV projektet har indsamlet data om bevaringsforholdene i alle museumsmagasiner for de 103 statsanerkendte og statslige museer; 350 magasiner og et utal magasinrum der dækker tæt på 180.000m². Hertil er der indsamlet klimadata for ca. halvdelen af magasinerne. Vi vil vise resultaterne, hvilke særlige forhold vi mener er vigtige, og fortælle om hvilke drøftelser vi har haft undervejs med museerne, i kernegruppen og med øvrige kolleger, inden den endelige rapport og anbefalinger sendes til SLKS der har bestilt opgaven.</p> <p>Vi vil også gerne drøfte projektet med vore kolleger efter præsentationen</p>
16.00 – 16.20	<p>CollectionCare -Future directions. Anbefalinger om fremtidige behov indenfor præventiv monitorering og management i museumssamlinger <i>Cecil Krarup Andersen (Associate Professor and head of Paintings Conservation, Det Kongelige Akademi, Institut for Konservering)</i></p> <p>I forbindelse med afslutningen af EU forskningsprojektet CollectionCare er der produceret et Green Paper, der beskriver de veje vi ser for fremtiden, når det gælder præventiv konservering på museer med blandede samlinger. Anbefalingerne vedrørende Målingsmetoder, target-klima og management gennemgås og kommenteres i oplægget.</p>
16.20 – 16.30	Pause
16.30 – 16.50	<p>Introduction to the Green Academy of Danish Museums (In English) <i>Birgitte Kehler Holst, (Projektleder, ODM)</i></p> <p>Birgitte Kehler Holst, Projektleder for Museernes Grønne Akademi, giver en kort introduktion til Museernes Grønne Akademi, med vægt på aktiviteter inden for feltet bevaring. Herunder projektet Bæredygtig klimastyring og planerne for udbredning af resultaterne til museumslandskabet mere bredt.</p>
16.50 – 17.10	<p>Getting Climate Control under Control Program <i>Caitlin Southwick (CEO, Ki Culture)</i></p> <p>Climate control is one of the most carbon and energy intensive aspects of a museum. And therefore, also one of the most expensive. The concept behind climate control is quite straightforward: materials are affected by temperature and relative humidity, and therefore</p>

	<p>keeping materials in different T/RH conditions can affect their preservation. However, the application of this principle is much more complicated. When the history and current practices of climate control are unpacked, a large web of nuanced intricacies and complex systems are revealed. Information about what institutions are using, why, and how they made their decisions, is often unclear. And more importantly, what is best for collections is often not what is actually practiced. The Getting Climate Control Under Control program unraveled this complex issue to gain transparency and implement the most appropriate collections care practices through a series of programming including a survey, an international conference, and a declaration. What was uncovered was that climate control practice needs to be updated. Our current practices are not always appropriate for collections and are certainly unsustainable for museums or for the planet. But in order to make this change, the sector needs to work together - and this is what the Climate Control Pilot is all about.</p>
17.10 – 17.30	<p>Climate Control Pilot – Experience from the Danish Cohort <i>Joel Taylor, (Researcher and lecturer in heritage, Norsk Institutt for kulturminneforskning, NIKU), and Jakob Nørby, (Project Manager and Digital Energy Advisor, 4B Consulting) – both work as project consultants of the Danish initiative.</i></p> <p>In this session, Joel Taylor from NIKU and Jakob Nørby from 4B Consulting will be sharing insights and experiences from the Danish Cohort's experiences. As project consultants for the Danish initiative, they'll shed light on practical approaches and innovative solutions to climate control challenges in heritage preservation.</p>
17.30 – 17.45	Wrap-up, discussions, and future thoughts
17.45 – 18.45	Lancering af charter for grøn omstilling
19.15	Middag/Dinner
Torsdag d. 16. november 2023	
08.00	Morgenmad
09.00 – 10.00	Nyt fra ODM
10.00 – 10.30	Formiddagskaffe
10.30 – 12.00	Orientering i de faglige grupper
10.30 – 10.50	<p>Unleashing the Visual Spectrum: Exploring the Versatility of Imaging Techniques in Art Analysis <i>Camilla Perondi (Conservation Scientist / Imaging Specialist, Freelance)</i></p> <p>Imaging techniques are effective tools for the preliminary investigation of artworks, supporting conservation endeavors advancing collection research, and assisting authentication efforts. With more than a decade of experience in using 2D and 3D imaging methods to study cultural heritage, I would like to share insights from my Copenhagen-based private practice. Highlighting the portability of the instrumental setup and adherence to the industry's best practices, case studies would be presented to demonstrate the tangible impact and versatility of these techniques.</p>
10.50 – 11.10	<p>Skimmel i Den Gamle By <i>Nynne Raunsgaard Sethia (Farvekonserver og oplægsholder) og Mette Vestergaard, (Konserver, Den Gamle By i Aarhus)</i></p>

	<p>Som frilandsmuseum har Den Gamle By mange udfordringer med skimmelforekomster. Da udstillingerne ligger i både åbne og lukkede - samt uopvarmede og opvarmede huse, er de forebyggende tiltag mangeartede. Selv om der arbejdes med forebyggelse, forventes der tilbagevendende forekomster af skimmel. Skimlen skal bekæmpes for at sikre arbejdsmiljø, genstande og gæsters velbefindende.</p> <p>Tidligere har indsamling af data om skimmelforekomster foregået tilfældigt.</p> <p>Bevaringsafdelingen blev kontaktet ved observationer, og skimlen blev registreret. I tilfælde hvor det skønnedes relevant, blev skimmelbiomassen målt kvantitativt med Mycometer-surface og Mycometer-air (nu også Mycometer-FAI).</p> <p>Vi har nu planlagt en strategi for at indsamle data mere systematisk. Formålet er at få fjernet skimlen hurtigst muligt. Hertil også at kunne forudse, hvor hurtigt skimlen vender tilbage og at have et bedre datagrundlag for at prioritere fremtidige klimaregulerende tiltag samt vedligehold og forbedring af bygningsmassen.</p>
11.10 – 11.30	<p>Indflytning i Fællesmagasinet i Vinge – Det Kgl. Biblioteks største flytning i mere end 100 år <i>Marie Vest (Bevaringschef) og Tine Rauff (Cand.scient.cons., Det Kgl. Bibliotek)</i></p> <p>Forberedelse af bibliotekets samlinger til indflytning i Vinge har stået på i adskillige år, inden magasinet stod færdigbygget i 2022. Magasinplanlægningen har siden 2006 taget udgangspunkt i en strategi med klimazoner til forskellige typer af materialer. Hertil er der optimeret på materialernes formatopdeling for at kunne effektivisere pladsudnyttelsen. Magasinplanen og indflytningsrækkefølgen er i dag understøttet af et nyt 3D-værktøj, idet både magasinplan og bygningstegninger er visualiseret i programmet Revit, inden flytninger påbegyndes. Den konkrete forberedelse med registrering, pakning og støvsugning af samlinger er organiseret på tværs af bibliotekets organisation sammen med forberedelser af udbudsrunder for flytning af materialer. Indflytningen er planlagt til at vare i tre år og indbefatter også interne flytninger mellem andre magasiner. Den foregår parallelt med drift af samlingerne til udlån i læsesalen på Den Sorte Diamant og drift af bygningen Fællesmagasinet.</p>
11.30 – 11.50	<p>Kreative monteringsløsninger <i>Siri Vilbøl (Cand.scient.cons., Konserveringscenter Vejle)</i></p> <p>I mit oplæg vil jeg fokusere på tre forskellige monteringsløsninger, der har krævet større kreativitet i udformningen. Det ene er en flad montering af arkæologiske materialer i laserskåret akryl-plade, der efterfølgende er skruet sammen, så emnet i princippet kan ses fra begge sider. En anden opgave bestod i at montere en række transparente kjoler på standardginer. Udfordringen var her at give ben til noget der ikke havde ben og som ikke skulle ligne ben! Et sidste eksempel på en monteringsløsning var en form for flad gine til tre spændetrøjer, der skulle hænge, men ikke som sådan have en krop, men dog have mere end bare en bøjle at hænge på.</p> <p>Løsningerne er lavet i samarbejde med kollegaer og det ene udført i samarbejde med FabLab i Vejle.</p>
11.50 – 12.00	Valg af koordinators til næste års orienteringsmøde
12.00 – 15.15	Messe/Marked i Foyer
12.00 – 13.00	Frokost (herunder kl. 12.45-13.20 evaluering for koor.)
13.00 – 13.30	Marked (herunder kl. 12.45-13.20 evaluering for koor.)
13.30 – 16.30	Orientering i de faglige grupper

13.30 – 13.55	<p>Biofilm og svampe udgør to udfordringer, der skal tackles for at sikre en bæredygtig fremtid for vores kulturarv <i>Michela Gambino, (Lektor, Institut for Konservering)</i></p> <p>Mikroorganismer findes overalt og også på vores kulturarvsgenstande. Hver mikroorganisme har specifikke vækstbetingelser, og den bedste strategi for at undgå nedbrydning af vores kulturarv er derfor at kontrollere klimaet i miljøet ved at skabe ugunstige forhold for mikrobiel vækst. I de seneste år er vi blevet bedre til at bekæmpe biologisk nedbrydning, men konservatorer verden over oplever stadig store problemer med: Biofilm og svampe. For at afdække biofilmens og svampenes sårbarheder må vi studere de molekulære mekanismer og metaboliske veje, der aktiveres af biofilm og svampe under ekstreme forhold. Takket være de seneste videnskabelige fremskridt inden for mikroskopi, sekventering, molekylærbiologi og syntetisk biologi arbejder vi hårdt sammen med forskere over hele verden på at udvikle effektive og moderne metoder til at kontrollere deres vækst og finde bæredygtige løsninger til at fjerne dem.</p>
13.55 – 14.20	<p>Præsentation af Naturhistorisk Program, Institut for Konservering <i>Kristian Murphy Gregersen (Studieadjunkt, Institut for Konservering)</i></p> <p>En kort introduktion af den nye programleder for Naturhistorisk Program, samt en præsentation af det nuværende overordnede program for de naturhistoriske konservatorer. Til slut vil påbegyndte projekter blive forelagt.</p>
14.20 – 14.30	<p>Flytte lokale til fælles session med Udstilling og design, Nyere Tid og Naturhistorie</p>
14.30 – 15.00	<p>Orientering i de faglige grupper: Fælles session med Konservering, Udstilling og design og Naturhistorie NB: Sessionen afholdes af og hos Udstilling og Design</p> <p>Tema: Benspænd i udstillinger!</p>
14.30 – 15.00	<p>Skal dén nu også bag glas? <i>Jakob Elbæk Egegaard Pedersen (Midt- og Vestjyllands Politi)</i></p> <p>Politiets Administrative Center deltager med et oplæg om de mulige benspænd, som behovet for sikring af farlige genstande, som f.eks. våben, kan have ift. udstilling og formidling. Det tunge lovstof får her lov til at træde i baggrunden for et oplæg om sikring i praksis, de ”benspænd” som sikringskrav kan medføre ifm. opbygningen af udstillinger – og, ikke mindst, om de muligheder for dialog og samarbejde, som vi tilbyder museer og andre kulturinstitutioner i den forbindelse.</p> <p>Der vil være mulighed for at stille generelle til spørgsmålet efter oplægget. Oplægsholder: Operativ Specialist og BA FARK/suppl. MARK Jakob Elbæk, Midt- og Vestjyllands Politi, Politiets Administrative Center, Tilladelser</p>
15.00 – 15.15	<p>Eftermiddagskaffe</p>
15.15 – 16.30	<p>Orientering i de faglige grupper: Fælles session med Konservering, Udstilling og design og Naturhistoriskgruppe NB: Sessionen afholdes af og hos Udstilling og Design</p> <p>Benspænd i udstillinger - fortsat</p>
15.15 – 15.30	<p>Skydevåben på museum – en uoverskuelig opgave? <i>Søren Tange Rasmussen (Besættelsesmuseet i Aarhus)</i></p>

	Leder af Besættelsesmuseet i Aarhus, Søren Tange Rasmussen, fortæller om proces og erfaringer med våbenområdet i forbindelse med opstillingen museets nye, permanente udstilling. Der fortælles om kontakten med div. myndigheder og om, hvordan man kan lykkes med at opnå de rette tilladelser til at besidde, musealt deaktivere og udstille skydevåben.
15.30 – 15.45	Når hjertet rådn <i>Joakim Engel og Charlotte Bie Thøstesen (Fiskeri- og Søfarts Museet)</i> Lyt med når Fiskeri- og Søfartsmuseet går i skriftestolen og hudløst ærligt fortæller om udstillede genstande i aktiv forrådnelse, uprøvet kemi der fejler og valg der ikke skulle være taget.
15.45 – 16.00	ALT kan jo brænde...! <i>Henrik Nykjær (Holstebro Museum)</i> Hvad gør et museum, når nye brandregler kræver at du opretter en byggesag 9 mdr. før en udstillingsåbning, for at få tilladelse? Hør med når museumsforvalter Henrik Nykjær fortæller om Holstebro Museums kamp for at få brandgodkendt en udstilling, og hvordan de nye brandregler påvirker alle kulturorganisationer, der vil lave skiftende udstillinger.
16.00 – 16.15	”Vi vil bare gerne have det til at svæve...” <i>Bodil Klarskov Sylvester, Lars Broch Andersen (Konserveringscenter Vejle) og Rasmus Barlund Grønbæk (Horsens Museum)</i> Når genstande skal monteres i udstillinger, kan der nogle gange være lang vej fra skrivebordside til den praktiske udførelse og store forskelle i de forskellige fagligheders sprog og evne til at gennemskue, hvad andre fagligheder har brug for af information og hvornår og i hvilken rækkefølge, informationen skal komme. Bodil, Lars og Rasmus har lavet en del udstillinger sammen, hvor de har fundet en god opskrift på, hvordan arbejdet kommer i flow, som de her vil dele med os.
16.15 – 16.30	Spørgsmål og afslutning
16.30	Mødet slutter
<p>Konservatorgruppen: Jesper Stub Johnsen, Vikingeskibsmuseet i Roskilde, Vindeboder 12, 4000 Roskilde. Tlf.: 5120 0534. Mail: jsj@vikingeskibsmuseet.dk Eva Bøje Nielsen, Nationalmuseet, Bygninger og inventar. Tlf.: 4120 6570. Mail: eni@natmus.dk Signe Nygaard, Konserveringscenter Vejle. Tlf.: 4880 8162. Mail: sn@konsvejle.dk</p>	

Program for Udstilling og Design

Morgendagens udstillinger

Verden er i forandring, men hvad betyder det for de danske museer? Hvor bevæger udstillingerne sig hen? Er genstande stadig interessante for morgendagens gæster? Gør restriktioner og nye krav, det vanskeligere, at lave nye udstillinger? Og hvordan sikre vi, at vores traditionsrige institutioner fortsat er interessante for den moderne museumsgæst? Vi tager temperaturen på ideer, tanker og ønsker for fremtidens udstillinger.

Onsdag d. 15. november 2023

Tidsrum	Program
10.00 – 10.30	Ankomst (Indkvartering fra kl. 14.00)
10.30 – 12.30	<p>Orientering i de faglige grupper:</p> <p>Fællessession med Naturhistoriskgruppe og Nyere Tid NB: Sessionen afholdes af og hos Udstilling og Design</p> <p>Genstandens rolle i dagens- og fremtidens museumsudstillinger! Genstanden er museernes DNA – eller er den? Igennem historien har genstande været omdrejningspunktet for de danske museer, og været en fast del, når der blev etableret nye udstillinger. Men indenfor de seneste år, er iscenesættelse, rekonstruktioner og genstandsfattige udstillinger vundet mere og mere frem. Men er det et reelt problem, og har det betydning for museumsgæsten, der går efter den gode oplevelse? I denne session sætter tre museumsfolk fokus på genstandens rolle i deres arbejde med udstillinger. Ser de den som et must, når de danske museer etablerer udstillinger i dag og i morgen, eller er det okay at fortælle museumshistorie uden vores gamle museums-DNA?</p> <p>Moderator: Ole Winther, Have Kommunikation</p> <p>Et udsagn om og gennem Flora Danica-stellet <i>Jesper Munk Andersen, Kongernes Samling</i></p> <p>Genstande i udstillinger bliver ofte reduceret til illustrationer af bagvedliggende pointer som finder sit udsagn i arkivstudier og fagfolks historiske viden. De tavse genstande må ofte drejes eller vinkles skarpt for at få det rette budskab frem og ofte er det næsten lettere helt at udelade genstandene til fordel for stemninger, æstetik eller teksttunge plancher – for hvad kan en saucekande, en dug eller slitage egentlig fortælle os? I udstillingen FLORA DANICA – Verdens Vildeste Stel, som åbnede på Koldinghus i efteråret 2022, blev denne tilgang til udstillingsarbejde udfordret, da benspændet lød, at det berømte stel skulle have lov til at tale. Det var udsagnet i de talrige steldele, som skulle bære historien og være omdrejningspunktet understøttet af et minimum af tekst. Resultatet blev en udstilling i krydsfeltet mellem en æstetisk sansning og en kulturhistorisk fortælling om taffelkultur, dekorationsarbejde og uløste gåder som brug af æggebægere under de kongelige tafler. Fortalt gennem 916 genstande og rammesat i en skær af kongelig glans og steldelens egne fortællinger.</p> <p>Mennesket og verden set gennem museumsgenstandenes iscenesættelse</p>

	<p><i>Henrik Lübker, Design Danmark</i></p> <p>I de senere år synes der at have været en lyst til at eksperimentere med og udfordre den gængse rolle, genstande spiller i udstillinger. I stedet for at være en implicit legitimering af institutionens autoritet, søger nyere udstillinger oftere gennem færre genstande at sætte dem i spil som aktører og historiebærere i sig selv - eller deres rolle reduceres eller undgås helt til fordel for en scenografisk fremstilling af fortællingen, som institutionen ønsker at kommunikere. Men i stedet for at se på det som et spørgsmål om mange eller få genstande, så handler det i højere grad om hvilken samtale man gerne vil have med publikum, hvad ens fortælling kalder på, og hvilke muligheder, der helt konkret er i forhold til ens genstandsmasse. Helt konkret blev genstandsgrebet i H.C. Andersens Hus eksempelvis til i krydsfeltet mellem nye konserveringsstudier, som afslørede, hvor skrøbelige Andersens papirgenstande egentlig var, ønsket om en fortælling rodfæstet i hans litterære univers som oplevelsesrum og en genstandsmasse, der hovedsageligt var af personbiografisk art. Det er de valg, vi foretager i sådanne krydsfelter, der former en både implicit og eksplicit fortælling om museumsinstitutionen og dens billede af menneskets rolle i verden. Og dét er den egentlige presserende etiske diskussion.</p> <p>Materialitet, kopi og AI på kunstmuseet <i>Camilla Jalving, SMK</i></p> <p>Nærvær, materialitet, aura og autenticitet. Det er den slags ord, der har været definerende for det kunsthistoriske museum. Men hvad sker der med genstandsforståelsen, når nye digitale formater rykker ind i museets rum? Når samlingen går online, når 3D scanninger erstatter originaler og det analoge format udvides med AI og generative teknologier? Oplægget vil tage udgangspunkt i digital museumspraksis og kommende udstillingsprojekter på SMK, der på forskellig vis udvider forståelsen af kunstmuseets DNA.</p>
12:00 – 12:30	Debat i plenum
12.30 – 13.30	Frokost
13.30 – 15.00	<p>Orientering i de faglige grupper:</p> <p>Husmuseernes fremtid?</p>
13.30 – 14.00	<p>Den Fynske Landsby – museum for bæredygtighed, fællesskab og cirkulær levevis <i>Lise Gerda Knudsen (Den Fynske Landsby)</i></p> <p>Den Fynske landsby, der er en del af Museum Odense, har siden 1946 budt gæster indenfor i en landsby, som den så ud i 1800-tallet. Vi har formidlet dagliglivet på landet med fokus på landbrug, håndværk og selvforsyning med mange forskellige formidlingsgreb gennem tiden. I 2022 vedtog vi en ny vision for museet, nemlig at landsbyen fremover skal være et museum for bæredygtighed, fællesskab og cirkulær levevis med historisk perspektiv. Den sidste del af sætningen er vigtig, for Den Fynske Landsby er fortsat et kulturhistorisk museum og vores kerneviden drejer sig om dagliglivet i fortiden. Men hvordan rimer det med noget så aktuelt som klimakrise og bæredygtighed? Og gider gæsterne overhovedet konfronteres med den virkelighed, når de skal have en dejlig dag på museum? Det kan I få vores tanker om under dette oplæg.</p>
14.00-14.30	<p>Lyden af et forfatterhjem: Soundscapet i Buchholtz' Hus i Struer <i>Mikkel Ellersgaard Sørensen og Thomas Østergaard Frandsen, Struer Museum</i></p>

	<p>Johannes Buchholtz var én af mellemkrigstidens mest læste danske forfattere, og hans hjem i Struer var i årtier samlingssted for Danmarks kulturelite. Siden 1957 har bygningen hørt under Struer Museum, der har formidlet forfatterhjemmet som et klassisk husmuseum: Det har været åbent for offentligheden, men har ellers stået relativt uberørt. I slutningen af 2010'erne fik museets personale en idé: Kunne lyden af fortiden bruges til at understøtte formidlingen af forfatterhjemmet? Idéen førte til VELUX-projektet 'Soundscapes i autentiske bygninger', som i 2022 bl.a. resulterede i indvielsen af et soundscape i forfatterhjemmet. Hør om tankerne bag udviklingen og de erfaringer, som vi gjorde os undervejs.</p>
14.30 – 15:00	<p>”Vi får jo ikke set husene og haverne i dag. Men aktiviteterne er sjove. Så får vi jo lyst til at komme igen. Det gør vi helt sikkert” <i>Signe Lykke Littrup, Frilandsmuseet og Tilde Strandbygaard, RUC</i></p> <p>Frilandsmuseet i Lyngby er et bygningsmuseum med in- og eksteriører fra dansk bondesamfund 1660 – 1940. Formidling af bygningshistorie er imidlertid ikke umiddelbart dét, majoriteten af museets 140.000 årlige gæster efterspørger. Børnefamilier (som udgør 80% af museets gæster) opsøger i stedet museet for teater- og cirkusforestillinger, legepladser, forhindringsbaner og fællesspisning. Og de vil gerne på den måde lære noget om gamle dage. I dette oplæg fortæller museets udviklingsansvarlige inspektør, ph.d., Signe Lykke Littrup og post.doc. fra RUC, Tilde Strandbygaard, om Frilandsmuseets aktuelle formidlingstiltag, og om nyt og mindre nyt i museets arbejde på at gøre fortiden relevant og tiltrækkende for flere.</p>
15.00 – 15.15	Eftermiddagskaffe
15.15 – 17.45	<p>Orientering i de faglige grupper:</p> <p>Fællessession med naturhistoriskgruppe NB: Sessionen afholdes af og hos Udstilling og Design</p> <p>Nye og kommende udstillinger i støbeskeen</p>
15.15-15.30	<p>Oops! Tilfældigt – Heldigt <i>Pernille Mølgaard Andersen (Naturhistorisk Museum, Aarhus)</i></p> <p>Oops! Tilfældigt – Heldigt handler om udvalgte tilfældigheder, der har ført os til hvor vi er i dag. Hvor Universet, Jorden eller livet er bragt et nyt sted hen. I udstillingen er der stærkt fokus på oplevelsen men med den faglige naturvidenskab som ryggrad / DNA 😊 At fejl og tilfældigheder er livets uundgåelige følgesvend, perspektiveres også i forhold til unges præstationskultur.</p>
15.30 – 15.45	<p>Young V&A <i>Will Newton, Young V&A, London</i></p> <p>Curator Will Newton explains some of the processes, principles and pay-offs from the six year to develop Young V&A, the UK's first museum designed with children, for children.</p>
16.00 – 16.15	<p>Carry me (og en hemmelig udstilling) <i>Cecil Marie Schou Pallesen (KØN)</i></p> <p>Køns store særudstillingssatsning i 2023, Carry Me, handler om håndtasken som kulturhistorisk og kønnet genstand. 2024-særudstillingen, hvis titel endnu er hemmelig –</p>

	<p>fokuserer blandt andet på køn og klima. De to udstillinger er på mange måder hinandens diametrale modsætninger men støtter begge op om Køns vision om at fortælle kønnenes kulturhistorie på en måde, som engagerer publikum, og som taler ind i aktuelle samfundsdebatter</p>
16.15 – 16.30	<p>Anbragt <i>Jeppe Wichmann Rasmussen (Danmarks Forsorgsmuseum)</i></p> <p>I oplægget fortæller jeg om Danmarks Forsorgsmuseum nyeste store udstilling ”Anbragt”. ”Anbragt” er to separate udstillinger. En til unge og voksne fra 13 år og en til børn i alderen er 8-12-år. Begge udstillinger formidler fortællinger om den oplevede børneforsorg på tværs af generationer, fra slutningen af 1800-tallet til i dag.</p>
16.30 – 16.45	<p>Erfaringerne med 400 års jødisk liv i Danmark <i>Signe Bergman Larsen (Det Jødiske Museum)</i></p> <p>I foråret 2022 sidder Dansk Jødisk Museum på Operate A/S's kontorer i København sammen med Det Jødiske Samfund i Danmark og Jødisk Informationscenter. Målet er at lave en vandrestilling. Hvordan forhandler man en udstilling på plads? Er vi overhovedet enige om, hvad historien handler om og fortæller os? Læg dertil at udstillingen på sin rejse skal tilføjes ekstra lag fra lokale museer og arkiver. Museumsinspektør Signe Bergman Larsen fra Dansk Jødisk Museum vil fortælle om erfaringerne fra arbejdet med vandrestillingen ”400 års jødisk liv i Danmark.”</p>
16.45 – 17.00	<p>Besat af livet <i>Pauline Asingh (Moesgaard Museum)</i></p> <p>Er der et liv efter dette, og hvis der er, hvordan når vi det så? Det er fortælle grebet i Moesgaard Museums særudstilling 2023/24, hvor gæsterne inviteres med de gamle egyptere på deres rejse ind i graven og efterlivet, ned gennem underverdenen og tilbage igen i strålende sol.</p>
17.00 – 17.15	<p>”Forrest Gump-grebet” <i>Rene Rasmussen (Museum Sønderjylland)</i></p> <p>Et regionalt formidlingsgreb på en verdenshistorisk begivenhed Hvordan griber et regionalhistorisk museum en udstilling om en stor og skelsættende, verdenshistorisk begivenhed an, så den bevarer den lokale forankring? Det var den store udfordring, da Museum Sønderjylland besluttede at lave udstillingen ”Sønderjyderne og Den store Krig 1914-1918.” Det greb, vi har valgt, er at lade krigen danne en ramme og lade de sønderjyske krigsdeltagere (både på ude- og hjemmefront) fortælle deres individuelle oplevelse. Næsten uanset hvor man kigger hen i Første Verdenskrig, skal det nok vise sig, at der er en sønderjyde med ét eller andet sted. Kunsten var at finde sønderjyden – og lade ham eller hende give sin version af de verdenshistoriske begivenheder. Vi kaldte det for: ”Forrest Gump-grebet”.</p>
17.15 – 17.30	<p>Når vi kun fortæller halvdelen af historien, så bliver det hele historien <i>Linda Nørgaard Andersen (Arbejdermuseet)</i></p> <p>KVINDELIV er et undervisnings- og udstillingsprojekt der sætter fokus på arbejderhistoriens kendte og ukendte kvinder. Om kampe, hverdagen, lighed og ligeløn. Om kvinders ret til egen krop, til en plads i bevægelsen og i historien. Projektets afsæt har været ønsket om at</p>

	<p>kaste et kritisk blik på museets egne samlinger, formidlingspraksis og styrke unges kritiske blik på den gængse historieskrivning. Og med mere end 350 elever og voksne fra projektets målgrupper har projektet samtidig været helt central i Arbejdermuseets ambition om at være et museum i dialog med sin omverden. Vicedirektør Linda Nørgaard Andersen deler ud af de opdagelser og erfaringer museet har gjort sig undervejs i processen: Om omverdenens til tider stærke reaktioner, om sårbarheden i det kritiske blik på egen praksis og hvordan projektet skal kunne ses i museets fremadrettede praksis.</p>
17.30 – 17.45	<p>Nyt Thisted Museum – det opdaterede provinsmuseum <i>Charlotte Boje Hilligsø Andersen (Museum Thy)</i></p> <p>I sommeren 2023 er Nyt Thisted Museum genåbnet i nyrenoverede, nyerhvervede bygninger og med syv udstillinger dækkende perioden fra stenalder til surfkultur. Det ikoniske udstillingsgreb fra 1980'erne er erstattet af nye udtryk og formidlingsformer, men især i de arkæologiske udstillinger er det fortsat prioriteret at vise mange genstande, dels fra egne samlinger, dels indlånte genstande og danefæ fra Nationalmuseet. Således er det spektakulære Kallerupfund fra bronzealderen vendt hjem og udstilles i en lokal kontekst, som også formidler de religiøse ceremonier, fundet var en del af. Vi håber, at thyboerne vil tage godt imod deres eget nye "nationalmuseum", og at gæster udefra vil bruge museet som nøgle til at forstå egnen og dens historie.</p>
17.45 – 18.45	Lancering af charter for grøn omstilling
19.15	Middag
Torsdag d. 16. november 2023	
08.00	Morgenmad
09.00 – 10.00	Nyt fra ODM
10.00 – 10.30	Formiddagskaffe
10.30 – 12.00	<p>Orientering i de faglige grupper:</p> <p>Fællessession med Nyere tid og Naturhistoriskgruppe NB: Sessionen afholdes af og hos Udstilling og Design</p> <p>Tema: Hybridudstillinger</p>
10:30 – 11:00	<p>Havets mysterier <i>Joakim Engel (Fiskeri- og Søfartsmuseet)</i></p> <p>Fiskeri- og Søfartsmuseets nye særudstilling fletter myter, folkesagn, kunst og naturvidenskab sammen i en stemningsmættet og sanselig iscenesættelse. Oplægget sætter fokus på den tværfaglige tilgang, oplevelsesdesign i forhold til målgrupper samt et indblik i proces og produktion.</p>
11.00 – 11:30	<p>Wellcome Collection og Medicinsk Museion <i>Kenn Arnold (Medicinsk Museion)</i></p> <p>Ken Arnold var leder af Wellcome Collection i London fra 2007-2017. Wellcome Collection er et museum, der beskæftiger sig med sundhed i et bredt kulturelt, historisk, videnskabeligt og samfundsmæssigt perspektiv. Det er et af de internationale udstillingssteder, der har arbejdet mest omfattende med hybridudstillinger, og Ken Arnold var med til at producere udstillinger om alt fra bevidsthed, galskab, knogler, seksualitet, leg og meget mere. I sit</p>

	oplæg vil Ken Arnold reflektere over disse erfaringer, blandet med hans senere arbejde med hybridudstillinger på Medicinsk Museion, Københavns Universitets museum for medicinens kultur og historie, hvor han de sidste seks år har været professor og museumschef.
11.30 – 12:00	<p>Museum Overtaci - et "nyt" hybridmuseum Præmis: Inderst inde er vi langt ude – der er mere i galskaben end du tror <i>Mia Lejsted (Museum Overtaci)</i></p> <p>Med sin nye udstilling har Museum Overtaci forenet kunstoplevelsen med indsigt i det menneskelige sind og psykiatriens historie, jævnfør idégrundlaget for museet. Med udflytning af museets samlinger fra Psykiatrisk Hospital i Risskov er kunsten frisat fra de kontekstnære fysiske rammer, og den samlede udstilling er nytænkt - med kunsten og kunstneren i centrum.</p> <p>Men også processen omkring tilblivelsen af den nye udstilling er interessant. Den er blevet til i en lokal, tværgående og tværfaglig udviklingsproces, i et samarbejde mellem de to store kulturinstitutioner: Moesgaard Museum og Den Gamle By og det lille Museum Overtaci.</p>
12.00 – 15.15	Messe/Marked i Foyer
12.00 – 13.00	Frokost (herunder kl. 12.45-13.20 evaluering for koor.)
13.00 – 13.30	Marked (herunder kl. 12.45-13.20 evaluering for koor.)
13.30 – 16.30	<p>Orientering i de faglige grupper:</p> <p>Fællessession med Naturhistoriskgruppe NB: Sessionen afholdes af og hos Udstilling og Design</p> <p>Kan du ramme trenden? Hvordan forudsiger man en trend, og hvad bliver den næste rend indenfor museumsverdenen?</p>
13.30 – 14.00	<p>Skidt og kanel: Hvordan vurderer vi værdien af nye teknologier? <i>Jonas Heide (Statens Museum for Kunst)</i></p> <p>Satser vi på podcast, metaverset eller TikTok? Skal vi have apps eller AI? Trends er der nok af, men hvordan navigerer vi i det oprørte hav af nye tilbud? Vi skulle helst ikke sakke agterud, men heller ikke binde mange ressourcer fast til flygtige modefænomener. Oplægget præsenterer erfaringer og principper fra Statens Museum for Kunst, som har gjort det muligt at ramme (nogenlunde) rigtigt.</p>
14.00 – 14.30	<p>Kan du ramme trenden? <i>Anne Marie Dahl (Futura)</i></p> <p>Fremtidens museumsgæster udfordrer det traditionelle kulturliv og ord som planlægning, program og stabil deltagelse. Som situationsbestemte følelsesforbrugere zapper de rundt i livet og fanges af øjeblikkelige stemninger, unikke events og input fra de sociale medier. Få et bud på de vigtigste megatrends og modtendenser, der påvirker os i fremtiden og en forståelse for, hvordan trends og megatrends spiller sammen og løbende skaber spændende modediller og om hvilke redskaber museer kan bruge til at spotte en tendens ude i fremtiden. Anne-Marie Dahl er fremtidsskaber og driver sin egen virksomhed www.futura.dk. Hun er uddannet cand.scient.pol. med sidefag i psykologi og har over 20 års erfaring i at arbejde med fremtidsscenarioer og strategiske processer.</p>

14.30-15.00	<p>Orientering i de faglige grupper: Fælles session med Konservering, Udstilling og design og Naturhistoriskgruppe NB: Sessionen afholdes af og hos Udstilling og Design</p> <p>Tema: Benspænd i udstillinger!</p>
14.30 – 15.00	<p>Skal dén nu også bag glas? <i>Jakob Elbæk Egegaard Pedersen (Midt- og Vestjyllands Politi)</i></p> <p>Politiets Administrative Center deltager med et oplæg om de mulige benspænd, som behovet for sikring af farlige genstande, som f.eks. våben, kan have ift. udstilling og formidling. Det tunge lovstof får her lov til at træde i baggrunden for et oplæg om sikring i praksis, de ”benspænd” som sikringskrav kan medføre ifm. opbygningen af udstillinger – og, ikke mindst, om de muligheder for dialog og samarbejde, som vi tilbyder museer og andre kulturinstitutioner i den forbindelse.</p> <p>Der vil være mulighed for at stille generelle til spørgsmålet efter oplægget. Oplægsholder: Operativ Specialist og BA FARK/suppl. MARK Jakob Elbæk, Midt- og Vestjyllands Politi, Politiets Administrative Center, Tilladelser</p>
15.00 – 15.15	Eftermiddagskaffe
15.15 – 16.30	<p>Orientering i de faglige grupper: Fælles session med Konservering, Udstilling og design og Naturhistoriskgruppe</p> <p>Benspænd i udstillinger - fortsat</p>
15.15 – 15.30	<p>Skydevåben på museum – en uoverskuelig opgave? <i>Søren Tange Rasmussen (Besættelsesmuseet i Aarhus)</i></p> <p>Leder af Besættelsesmuseet i Aarhus, Søren Tange Rasmussen, fortæller om proces og erfaringer med våbenområdet i forbindelse med opstillingen museets nye, permanente udstilling. Der fortæles om kontakten med div. myndigheder og om, hvordan man kan lykkes med at opnå de rette tilladelser til at besidde, musealt deaktivere og udstille skydevåben.</p>
15.30 – 15.45	<p>Når hjertet rådn <i>Joakim Engel og Charlotte Bie Thøstesen (Fiskeri- og Søfarts Museet)</i></p> <p>Lyt med når Fiskeri- og Søfartsmuseet går i skriftestolen og hudløst ærligt fortæller om udstillede genstande i aktiv forrådnelse, prøvet kemi der fejler og valg der ikke skulle være taget.</p>
15.45 – 16.00	<p>ALT kan jo brænde...! <i>Holstebro Museum</i></p> <p>Hvad gør et museum, når nye brandregler kræver at du opretter en byggesag 9 mdr. før en udstillingsåbning, for at få tilladelse? Hør med når museumsforvalter Henrik Nykjær fortæller om Holstebro Museums kamp for at få brandgodkendt en udstilling, og hvordan de nye brandregler påvirker alle kulturorganisationer, der vil lave skiftende udstillinger.</p>
16.00 – 16.15	”Vi vil bare gerne have det til at svæve...”

	<p><i>Bodil Klarskov Sylvester, Lars Broch Andersen (Konserveringscenter Vejle) og Rasmus Barlund Grønbæk (Horsens Museum)</i></p> <p>Når genstande skal monteres i udstillinger, kan der nogle gange være lang vej fra skrivebordside til den praktiske udførelse og store forskelle i de forskellige fagligheders sprog og evne til at gennemskue, hvad andre fagligheder har brug for af information og hvornår og i hvilken rækkefølge, informationen skal komme. Bodil, Lars og Rasmus har lavet en del udstillinger sammen, hvor de har fundet en god opskrift på, hvordan arbejdet kommer i flow, som de her vil dele med os.</p>
16.15 – 16.30	Spørgsmål og afslutning
16.30	Mødet slutter
<p>Udstilling og design: Anne-Lotte Sjørup Mathiesen, Museum Lolland-Falster, Frisegade 40, 4800 Nykøbing F. Tlf. 5484 4400. Mobil: 2559 3456. Mail: asm@museumlollandfalster.dk Anne Sofie Vemmelund Christensen, Fiskeri- og Søfartsmuseet, Tarpbagevej 2, 6710 Esbjerg V. Tlf.: 2834 7819. Mail: ac@fimus.dk Sara Hai Abildtrup, Holstebro Museum, Museumsvej 2B, 7500 Holstebro. Tlf.: 22555370. Mail: sara.abildtrup@holstebro-museum.dk</p>	

	
Program for Naturhistoriskgruppe	
Onsdag d. 15. november 2023	
Tidsrum	Program
10.00 – 10.30	Ankomst (Indkvartering fra kl. 14.00)
10.30 – 12.30	<p>Orientering i de faglige grupper:</p> <p>Fællessession med Udstilling og Design og Nyere Tid NB: Sessionen afholdes af og hos Udstilling og Design</p> <p>Genstandens rolle i dagens- og fremtidens museumsudstillinger! Genstanden er museernes DNA – eller er den? Igennem historien har genstande været omdrejningspunktet for de danske museer, og været en fast del, når der blev etableret nye udstillinger. Men indenfor de seneste år, er iscenesættelse, rekonstruktioner og genstandsfattige udstillinger vundet mere og mere frem. Men er det et reelt problem, og har det betydning for museumsgæsten, der går efter den gode oplevelse? I denne session sætter tre museumsfolk fokus på genstandens rolle i deres arbejde med udstillinger. Ser de den som et must, når de danske museer etablerer udstillinger i dag og i morgen, eller er det okay at fortælle museumshistorie uden vores gamle museums-DNA?</p> <p>Moderator: Ole Winther, Have Kommunikation</p> <p>Et udsagn om og gennem Flora Danica-stellet <i>Jesper Munk Andersen, Kongernes Samling</i> Genstande i udstillinger bliver ofte reduceret til illustrationer af bagvedliggende pointer som finder sit udsagn i arkivstudier og fagfolks historiske viden. De tavse genstande må ofte drejes eller vinkles skarpt for at få det rette budskab frem og ofte er det næsten lettere helt at udelade genstandene til fordel for stemninger, æstetik eller tekststunede plancher – for hvad kan en saucekande, en dug eller slitage egentlig fortælle os? I udstillingen FLORA DANICA – Verdens Vildeste Stel, som åbnede på Koldinghus i efteråret 2022, blev denne tilgang til udstillingsarbejde udfordret, da benspændet lød, at det berømte stel skulle have lov til at tale. Det var udsagnet i de talrige steldele, som skulle bære historien og være omdrejningspunktet understøttet af et minimum af tekst. Resultatet blev en udstilling i krydsfeltet mellem en æstetisk sansning og en kulturhistorisk fortælling om taffelkultur, dekorationsarbejde og uløste gåder som brug af æggebægere under de kongelige tafler. Fortalt gennem 916 genstande og rammesat i en skær af kongelig glans og steldelene egne fortællinger.</p> <p>Mennesket og verden set gennem museumsgenstandenes iscenesættelse <i>Henrik Lübker, Design Danmark</i> I de senere år synes der at have været en lyst til at eksperimentere med og udfordre den gængse rolle, genstande spiller i udstillinger. I stedet for at være en implicit legitimering af institutionens autoritet, søger nyere udstillinger oftere gennem færre genstande at sætte dem i spil som aktører og historiebærere i sig selv - eller deres rolle reduceres eller undgås helt til fordel for en scenografisk fremstilling af fortællingen, som institutionen ønsker at kommunikere. Men i stedet for at se på det som et spørgsmål om mange eller få genstande,</p>

	<p>så handler det i højere grad om hvilken samtale man gerne vil have med publikum, hvad ens fortælling kalder på, og hvilke muligheder, der helt konkret er i forhold til ens genstandsmasse. Helt konkret blev genstandsgrebet i H.C. Andersens Hus eksempelvis til i krydsfeltet mellem nye konserveringsstudier, som afslørede, hvor skrøbelige Andersens papirgenstande egentlig var, ønsket om en fortælling rodfæstet i hans litterære univers som oplevelsesrum og en genstandsmasse, der hovedsageligt var af personbiografisk art. Det er de valg, vi foretager i sådanne krydsfelter, der former en både implicit og eksplicit fortælling om museumsinstitutionen og dens billede af menneskets rolle i verden. Og dét er den egentlige presserende etiske diskussion.</p> <p>Materialitet, kopi og AI på kunstmuseet <i>Camilla Jalving, SMK</i></p> <p>Nærvær, materialitet, aura og autenticitet. Det er den slags ord, der har været definerende for det kunsthistoriske museum. Men hvad sker der med genstandsforståelsen, når nye digitale formater rykker ind i museets rum? Når samlingen går online, når 3D scanninger erstatter originaler og det analoge format udvides med AI og generative teknologier? Oplægget vil tage udgangspunkt i digital museumspraksis og kommende udstillingsprojekter på SMK, der på forskellig vis udvider forståelsen af kunstmuseets DNA.</p>
12:00 – 12:30	Debat i plenum
12.30 – 13.30	Frokost
13.30 – 15.00	<p>Orientering i de faglige grupper:</p> <p>Naturhistoriske museer netop nu – korte oplæg fra de naturhistoriske museer, hvad er nyt, sparring osv.</p>
13.30-13.50	<p>Status på MitFossil-projektet <i>Anders P. Tøttrup, Statens Naturhistoriske Museum</i></p>
13:50-14.10	<p>Dassco og fremtiden <i>Pip Brewer, DaSSCo Project Leader</i> <i>Natural History Museum of Denmark</i> DaSSCo, intentions, aims and constellation.</p>
14:10-14:30	<p>Ulven er flyttet til København. <i>Pernille Mølgaard Andersen, Naturhistorisk Museum i Aarhus</i> Danser med Ulve har være på Naturhistorisk Museum, Holstebro Museum og er nu udstillet i Rundetårn. Udstillinger vi kan rykke rundt på kunne være en del af fremtidens bæredygtige løsninger. Logistik, forventninger, faglige krydsfelter o.a. Kort status på ulven i Danmark.</p>
14:30-14:50	Nærmere info følger
14:50-15:00	Fælles afrunding og spørgsmål
15.00 – 15.15	Eftermiddagskaffe
15.15 – 17.45	<p>Orientering i de faglige grupper:</p> <p>Fællessession med Udstilling og Design NB: Sessionen afholdes af og hos Udstilling og Design</p>

	Nye og kommende udstillinger i støbeskeen
15.15-15.30	<p>Oops! Tilfældigt – Heldigt <i>Pernille Mølgaard Andersen (Naturhistorisk Museum, Aarhus)</i></p> <p>Oops! Tilfældigt – Heldigt handler om udvalgte tilfældigheder, der har ført os til hvor vi er i dag. Hvor Universet, Jorden eller livet er bragt et nyt sted hen. I udstillingen er der stærkt fokus på oplevelsen men med den faglige naturvidenskab som ryggrad / DNA 😊 At fejl og tilfældigheder er livets uundgåelige følgesvend, perspektiveres også i forhold til unges præstationskultur.</p>
15.30 – 15.45	<p>Young V&A <i>Will Newton, Young V&A, London</i></p> <p>Curator Will Newton explains some of the processes, principles and pay-offs from the six year to develop Young V&A, the UK's first museum designed with children, for children.</p>
16.00 – 16.15	<p>Carry me (og en hemmelig udstilling) <i>Cecil Marie Schou Pallesen (KØN)</i></p> <p>Køns store særudstillingssatsning i 2023, Carry Me, handler om håndtasken som kulturhistorisk og kønnet genstand. 2024-særudstillingen, hvis titel endnu er hemmelig – fokuserer blandt andet på køn og klima. De to udstillinger er på mange måder hinandens diametrale modsætninger men støtter begge op om Køns vision om at fortælle kønnenes kulturhistorie på en måde, som engagerer publikum, og som taler ind i aktuelle samfundsdebatter</p>
16.15 – 16.30	<p>Anbragt <i>Jeppe Wichmann Rasmussen (Danmarks Forsorgsmuseum)</i></p> <p>I oplægget fortæller jeg om Danmarks Forsorgsmuseum nyeste store udstilling ”Anbragt”. ”Anbragt” er to separate udstillinger. En til unge og voksne fra 13 år og en til børn i alderen er 8-12-år. Begge udstillinger formidler fortællinger om den oplevede børneforsorg på tværs af generationer, fra slutningen af 1800-tallet til i dag.</p>
16.30 – 16.45	<p>Erfaringerne med 400 års jødisk liv i Danmark <i>Signe Bergman Larsen (Det Jødiske Museum)</i></p> <p>I foråret 2022 sidder Dansk Jødisk Museum på Operate A/S's kontorer i København sammen med Det Jødiske Samfund i Danmark og Jødisk Informationscenter. Målet er at lave en vandreudstilling. Hvordan forhandler man en udstilling på plads? Er vi overhovedet enige om, hvad historien handler om og fortæller os? Læg dertil at udstillingen på sin rejse skal tilføjes ekstra lag fra lokale museer og arkiver. Museumsinspektør Signe Bergman Larsen fra Dansk Jødisk Museum vil fortælle om erfaringerne fra arbejdet med vandreudstillingen ”400 års jødisk liv i Danmark.”</p>
16.45 – 17.00	<p>Besat af livet <i>Pauline Asingh (Moesgaard Museum)</i></p>

	<p>Er der et liv efter dette, og hvis der er, hvordan når vi det så? Det er fortælle grebet i Moesgaard Museums særudstilling 2023/24, hvor gæsterne inviteres med de gamle egyptere på deres rejse ind i graven og efterlivet, ned gennem underverdenen og tilbage igen i strålende sol.</p>
17.00 – 17.15	<p>”Forrest Gump-grebet” <i>Rene Rasmussen (Museum Sønderjylland)</i></p> <p>Et regionalt formidlingsgreb på en verdenshistorisk begivenhed Hvordan griber et regionalhistorisk museum en udstilling om en stor og skelsættende, verdenshistorisk begivenhed an, så den bevarer den lokale forankring? Det var den store udfordring, da Museum Sønderjylland besluttede at lave udstillingen ”Sønderjyderne og Den store Krig 1914-1918.” Det greb, vi har valgt, er at lade krigen danne en ramme og lade de sønderjyske krigsdeltagere (både på ude- og hjemmefront) fortælle deres individuelle oplevelse. Næsten uanset hvor man kigger hen i Første Verdenskrig, skal det nok vise sig, at der er en sønderjyde med ét eller andet sted. Kunsten var at finde sønderjyden – og lade ham eller hende give sin version af de verdenshistoriske begivenheder. Vi kaldte det for: ”Forrest Gump-grebet”.</p>
17.15 – 17.30	<p>Når vi kun fortæller halvdelen af historien, så bliver det hele historien <i>Linda Nørgaard Andersen (Arbejdermuseet)</i></p> <p>KVINDELIV er et undervisnings- og udstillingsprojekt der sætter fokus på arbejderhistoriens kendte og ukendte kvinder. Om kampe, hverdagen, lighed og ligeløn. Om kvinders ret til egen krop, til en plads i bevægelsen og i historien. Projektets afsæt har været ønsket om at kaste et kritisk blik på museets egne samlinger, formidlingspraksis og styrke unges kritiske blik på den gængse historieskrivning. Og med mere end 350 elever og voksne fra projektets målgrupper har projektet samtidig været helt central i Arbejdermuseets ambition om at være et museum i dialog med sin omverden. Vicedirektør Linda Nørgaard Andersen deler ud af de opdagelser og erfaringer museet har gjort sig undervejs i processen: Om omverdenens til tider stærke reaktioner, om sårbarheden i det kritiske blik på egen praksis og hvordan projektet skal kunne ses i museets fremadrettede praksis.</p>
17.30 – 17.45	<p>Nyt Thisted Museum – det opdaterede provinsmuseum <i>Charlotte Boje Hilligsø Andersen (Museum Thy)</i></p> <p>I sommeren 2023 er Nyt Thisted Museum genåbnet i nyrenoverede, nyerehvervede bygninger og med syv udstillinger dækkende perioden fra stenalder til surfkultur. Det ikoniske udstillingsgreb fra 1980’erne er erstattet af nye udtryk og formidlingsformer, men især i de arkæologiske udstillinger er det fortsat prioriteret at vise mange genstande, dels fra egne samlinger, dels indlånte genstande og danefæ fra Nationalmuseet. Således er det spektakulære Kallerupfund fra bronzealderen vendt hjem og udstilles i en lokal kontekst, som også formidler de religiøse ceremonier, fundet var en del af. Vi håber, at thyboerne vil tage godt imod deres eget nye ”nationalmuseum”, og at gæster udefra vil bruge museet som nøgle til at forstå egnen og dens historie.</p>
17.45 – 18.45	Lancering af charter for grøn omstilling
19.15	Middag
Torsdag d. 16. november 2023	

08.00	Morgenmad
09.00 – 10.00	Nyt fra ODM
10.00 – 10.30	Formiddagskaffe
10.30 – 12.00	<p>Orientering i de faglige grupper:</p> <p>Fællessession med Udstilling og Design og Nyere tid NB: Sessionen afholdes af og hos Udstilling og Design</p> <p>Tema: Hybridudstillinger</p>
10:30 – 11:00	<p>Havets mysterier <i>Joakim Engel (Fiskeri- og Søfartsmuseet)</i></p> <p>Fiskeri- og Søfartsmuseets nye særudstilling fletter myter, folkesagn, kunst og naturvidenskab sammen i en stemningsmættet og sanselig iscenesættelse. Oplægget sætter fokus på den tværfaglige tilgang, oplevelsesdesign i forhold til målgrupper samt et indblik i proces og produktion.</p>
11.00 – 11:30	<p>Wellcome Collection og Medicinsk Museion <i>Kenn Arnold (Medicinsk Museion)</i></p> <p>Ken Arnold var leder af Wellcome Collection i London fra 2007-2017. Wellcome Collection er et museum, der beskæftiger sig med sundhed i et bredt kulturelt, historisk, videnskabeligt og samfundsmæssigt perspektiv. Det er et af de internationale udstillingssteder, der har arbejdet mest omfattende med hybridudstillinger, og Ken Arnold var med til at producere udstillinger om alt fra bevidsthed, galskab, knogler, seksualitet, leg og meget mere. I sit oplæg vil Ken Arnold reflektere over disse erfaringer, blandet med hans senere arbejde med hybridudstillinger på Medicinsk Museion, Københavns Universitets museum for medicinens kultur og historie, hvor han de sidste seks år har været professor og museumschef.</p>
11.30 – 12:00	<p>Museum Ovartaci - et "nyt" hybridmuseum Præmis: Inderst inde er vi langt ude – der er mere i galskaben end du tror <i>Mia Lejsted (Museum Ovartaci)</i></p> <p>Med sin nye udstilling har Museum Ovartaci forenet kunstoplevelsen med indsigt i det menneskelige sind og psykiatriens historie, jævnfør idégrundlaget for museet. Med udflytning af museets samlinger fra Psykiatrisk Hospital i Risskov er kunsten frisat fra de kontekstnære fysiske rammer, og den samlede udstilling er nytænkt - med kunsten og kunstneren i centrum.</p> <p>Men også processen omkring tilblivelsen af den nye udstilling er interessant. Den er blevet til i en lokal, tværgående og tværfaglig udviklingsproces, i et samarbejde mellem de to store kulturinstitutioner: Moesgaard Museum og Den Gamle By og det lille Museum Ovartaci.</p>
12.00 – 15.15	Messe/Marked i Foyer
12.00 – 13.00	Frokost (herunder kl. 12.45-13.20 evaluering for koor.)
13.00 – 13.30	Marked (herunder kl. 12.45-13.20 evaluering for koor.)
13.30 – 16.30	<p>Orientering i de faglige grupper:</p> <p>Fællessession med Udstilling og Design NB: Sessionen afholdes af og hos Udstilling og Design</p>

	Kan du ramme trenden? Hvordan forudsiger man en trend, og hvad bliver den næste rend indenfor museumsverdenen?
13.30 – 14.00	<p>Skidt og kanel: Hvordan vurderer vi værdien af nye teknologier? <i>Jonas Heide (Statens Museum for Kunst)</i></p> <p>Satser vi på podcast, metaverset eller TikTok? Skal vi have apps eller AI? Trends er der nok af, men hvordan navigerer vi i det oprørte hav af nye tilbud? Vi skulle helst ikke sakke agterud, men heller ikke binde mange ressourcer fast til flygtige modefænomener. Oplægget præsenterer erfaringer og principper fra Statens Museum for Kunst, som har gjort det muligt at ramme (nogenlunde) rigtigt.</p>
14.00 – 14.30	<p>Kan du ramme trenden? <i>Anne Marie Dahl (Futura)</i></p> <p>Fremtidens museumsgæster udfordrer det traditionelle kulturliv og ord som planlægning, program og stabil deltagelse. Som situationsbestemte følelsesforbrugere zapper de rundt i livet og fanges af øjeblikkelige stemninger, unikke events og input fra de sociale medier. Få et bud på de vigtigste megatrends og modtendenser, der påvirker os i fremtiden og en forståelse for, hvordan trends og megatrends spiller sammen og løbende skaber spændende modediller og om hvilke redskaber museer kan bruge til at spotte en tendens ude i fremtiden. Anne-Marie Dahl er fremtidsforsker og driver sin egen virksomhed www.futura.dk. Hun er uddannet cand.scient.pol. med sidefag i psykologi og har over 20 års erfaring i at arbejde med fremtidsscenarioer og strategiske processer.</p>
14.30 – 15.00	<p>Orientering i de faglige grupper: Fælles session med Konservering, Udstilling og design og Naturhistoriskgruppe NB: Sessionen afholdes af og hos Udstilling og Design</p> <p>Tema: Benspænd i udstillinger!</p>
14.30 – 15.00	<p>Skal dén nu også bag glas? <i>Jakob Elbæk Egegaard Pedersen (Midt- og Vestjyllands Politi)</i></p> <p>Politiets Administrative Center deltager med et oplæg om de mulige benspænd, som behovet for sikring af farlige genstande, som f.eks. våben, kan have ift. udstilling og formidling. Det tunge lovstof får her lov til at træde i baggrunden for et oplæg om sikring i praksis, de "benspænd" som sikringskrav kan medføre ifm. opbygningen af udstillinger – og, ikke mindst, om de muligheder for dialog og samarbejde, som vi tilbyder museer og andre kulturinstitutioner i den forbindelse.</p> <p>Der vil være mulighed for at stille generelle til spørgsmålet efter oplægget.</p> <p>Oplægsholder: Operativ Specialist og BA FARK/suppl. MARK Jakob Elbæk, Midt- og Vestjyllands Politi, Politiets Administrative Center, Tilladelser</p>
15.00 – 15.15	Eftermiddagskaffe
15.15 – 16.30	<p>Orientering i de faglige grupper: Fælles session med Konservering, Udstilling og design og Naturhistoriskgruppe</p> <p>Benspænd i udstillinger - fortsat</p>
15.15 – 15.30	<p>Skydevåben på museum – en uoverskuelig opgave? <i>Søren Tange Rasmussen (Besættelsesmuseet i Aarhus)</i></p>

	Leder af Besættelsesmuseet i Aarhus, Søren Tange Rasmussen, fortæller om proces og erfaringer med våbenområdet i forbindelse med opstillingen museets nye, permanente udstilling. Der fortælles om kontakten med div. myndigheder og om, hvordan man kan lykkes med at opnå de rette tilladelser til at besidde, musealt deaktivere og udstille skydevåben.
15.30 – 15.45	Når hjertet råddner <i>Joakim Engel og Charlotte Bie Thøstesens (Fiskeri- og Søfarts Museet)</i> Lyt med når Fiskeri- og Søfartsmuseet går i skriftestolen og hudløst ærligt fortæller om udstillede genstande i aktiv forrådnelse, oprøvet kemi der fejler og valg der ikke skulle være taget.
15.45 – 16.00	ALT kan jo brænde...! <i>Henrik Nykjær (Holstebro Museum)</i> Hvad gør et museum, når nye brandregler kræver at du opretter en byggesag 9 mdr. før en udstillingsåbning, for at få tilladelse? Hør med når museumsforvalter Henrik Nykjær fortæller om Holstebro Museums kamp for at få brandgodkendt en udstilling, og hvordan de nye brandregler påvirker alle kulturorganisationer, der vil lave skiftende udstillinger.
16.00 – 16.15	”Vi vil bare gerne have det til at svæve...” <i>Bodil Klarskov Sylvester, Lars Broch Andersen (Konserveringscenter Vejle) og Rasmus Barslund Grønbæk (Horsens Museum)</i> Når genstande skal monteres i udstillinger, kan der nogle gange være lang vej fra skrivebordside til den praktiske udførelse og store forskelle i de forskellige fagligheders sprog og evne til at gennemskue, hvad andre fagligheder har brug for af information og hvornår og i hvilken rækkefølge, informationen skal komme. Bodil, Lars og Rasmus har lavet en del udstillinger sammen, hvor de har fundet en god opskrift på, hvordan arbejdet kommer i flow, som de her vil dele med os.
16.15 – 16.30	Spørgsmål og afslutning
16.30	Mødet slutter
Naturhistorisk gruppe: Pernille Mølgård Andersen, Naturhistorisk Museum, Aarhus, Wilhelm Meyer Alle 10, 8000 Aarhus C. Tlf.: 6122 6603. Mail: pma@nathist.dk Charlotte Bie Thøstesens, Fiskeri- og Søfartsmuseet, Tarphagevej 22, 6710 Esbjerg V. Tlf.: 2954 1388. Mail: cbt@fimus.dk	

Program for Kunsthistorisk gruppe	
Onsdag d. 15. november 2023:	
Tidsrum	Program
10.00 - 10.30	Ankomst (Indkvartering fra kl. 14.00)
10.30 - 12.30	Orientering i de faglige grupper
10.30 - 11.00	Velkomst og introduktion til årsmødet ved ODM's kunstfaglige koordinatore om årets fokus på <i>Det nyttige og diverse museum</i>.
11.00 - 12.30	<p>Decolonial Curating Some (Self)Critical Reflections from the Dutch Museum World Margriet Schavemaker (Prof. Dr. og kunstnerisk leder af Amsterdam Museum)</p> <p>Dutch museums have growingly started to engage with the painful colonial past of the Netherlands and its afterlife in the present. What can we learn from these curatorial practices? What role is played by artists and activist? And what can we say about the social impact of these cultural practices in a country that for decades was strongly divided regarding issues of migration and racism?</p> <p>In this keynote Margriet Schavemaker will draw from her experiences as artistic director of the Amsterdam Museum, a mission driven city museum running a decolonial and feminist program in which working with artists and co-creation with a wide variety of communities are key components. In 2019 the museum caused a major social stir by announcing it would not use the term 'Golden Age' anymore as a synonym for the 17th century. In that same year King Willem-Alexander decided to give the royal 'Golden Coach' - the most well-known piece of contested heritage in the Netherlands - as a loan to the museum for a large scale decolonial exhibition on this carriage (<i>The Golden Coach</i>, June 18, 2021 – February 27, 2022).</p> <p>Schavemaker will share learning from these and related projects and frame them in a wider national and international context and share conclusions from the forthcoming reader <i>The Future of the Dutch Colonial Past: Curating Heritage, Art and Activism</i> (Amsterdam University Press, fall 2023) which she initiated and co-edited.</p> <p>Bio: Prof.dr. Margriet Schavemaker received her education as an art historian and philosopher at the University of Amsterdam. She specializes in modern and contemporary culture and museums. Counterculture, feminism, new media, and diversity and inclusion are at the heart of her multidisciplinary practice, which largely encompasses the making of exhibitions, public programs, and publications, as well as writing, lecturing, and media appearances.</p> <p>As artistic director of the Amsterdam Museum since 2019, Schavemaker is currently responsible for the museum's collection and programming, with a focus on co-creation, working with artists, and decolonizing the museum. As such, she co-initiated discouraging the term "Golden Age" as a synonym for the 17th century. During the</p>

	<p>pandemic, Schavemaker co-curated the online exhibition Corona in the City (www.coronainthecity.nl), a project involving more than 40 partners and over 3,000 individual contributions. Since 2018, Schavemaker has acted as professor of Media and Art in Museum Practice, part of the Media Studies department at the University of Amsterdam. In this role she supervises PhD students, teaches, and conducts research into critical museum practices and new forms of collecting and co-creation.</p> <p>More info: see margrietschavemaker.nl</p>
12.30 - 13.30	Frokost
13.30 – 15.00	<p>Fælles temasessioner/ Orientering i de faglige grupper</p> <p>Hvordan understøtter fondene kunstmuseernes arbejde med diversitet og inklusion? Dina Vester Feilberg (Kunstchef v. Bikubefonden) Ditte Sig Kramer (Sekretariatschef v. Ny Carlsbergfondet) Inger Krogh (Seniorrådgiver v. Augustinus Fonden)</p>
15.00 – 15.15	Eftermiddagskaffe
15.15 – 17.45	<p>Orientering i de faglige grupper.</p> <p>Det nyttige og diverse museum Korte oplæg om korte oplæg om aktualisering af museet</p>
15.15 – 15.30	<p>Kuratorisk praksis som institutionsudvikling <i>Signe Meisner Christensen (Forsker Aalborg Universitet)</i></p> <p>Meisner Christensen præsenterer sit postdocprojekt OPEN, som fandt sted på Kunsten, Aalborg Kunstmuseum i 2019-2021. Hun stiller skarpt på, hvorvidt, og hvordan, kuratoriske metoder kan være brugbare til at gentænke museets kernefunktioner i retning af diversitet og åben dialog.</p>
15.30 – 15.45	<p>Horsens kuraterer <i>Claus Hagedorn-Olsen (Direktør Horsens Kunstmuseum) og Julie Horne Møller (Museumsinspektør Horsens Kunstmuseum)</i></p> <p>I 2022 inviterede Horsens Kunstmuseum til en række udstillinger under titlen <i>Horsens Kuraterer</i>. Her spurgte museet en række af byens borgere hvilket værk fra museets samling de ønskede at udstille og hvorfor. Det kom der tre spændende og anderledes udstillinger ud af. Horsens Kuraterer 1-3 har givet en masse stof til eftertanke, både i forhold til hvordan vi formidler museets værker, men også tanker om hvordan vi kan inddrage og gå i dialog uden at gå på kompromis med museets egentlige formål eller udstillingsform. På Horsens Kunstmuseum arbejder vi på at skabe udstillinger som dette igen, med udgangspunkt i den erfaring vi fik fra de sidste tre udstillinger.</p>
15.45 – 16.00	<p>Kunstnere uden stemmeret. Kvindelige kunstnere i Skagens Kunstmuseers samling. <i>Mette Harboe (Museumsinspektør Skagens Kunstmuseer)</i></p> <p>Kunstnerkolonien i Skagen i slutningen af 1800-tallet omfattede en række fremtrædende kvindelige kunstnere. De fleste kender Anna Ancher og Marie Krøyer, men der var flere endnu. Museumsinspektør Mette Harbo Lehmann fortæller, om hvordan disse kunstnere klarede sig i samtiden, og hvordan museet forholder sig til dem i dag i forhold til indsamlingspolitik, forskning og udstillingsprogram. Hvordan går Skagens Kunstmuseer til opgaven om at styrke museets samling med kvindelige skagensmalere?</p>

16.00 – 16.15	Kort pause
16.15 – 16.30	Kolonihistorisk forundersøgelse <i>Christian Sune Pedersen (Forskningschef Nyere Tid, Nationalmuseet)</i>
16.30 – 16.45	I 2021-22 gennemførte en referencegruppe nedsat af Kulturministeriet en forundersøgelse af mulighederne for at styrke formidlingen af kolonihistorie i Danmark. Pressen dækkede gruppens arbejde som et internt drama, og debatten viste, hvor politiseret feltet er. Oplægget vil kort præsentere referencegruppens opdrag, arbejde og resultater, og dernæst diskutere de museologiske udviklinger, brudflader og dilemmaer, som forundersøgelsen afdækkede; samt den internationale kontekst, som diskussionen indgår i.
16.30 – 16.45	Blikke på Grønland – I kunsten <i>Laila Lund Altintbas (Freelance kurator)</i>
16.45 – 17.00	Altinbas viser eksempler på, hvordan hun arbejder med kunst fra og om Grønland i sin kuratoriske praksis. Altinbas er kunsthistoriker og bl.a. tidligere museumsinspektør på Nuuk Kunstmuseum. Siden 2017 har hun formidlet og kurateret kunststillinger med fokus på Grønlands kunst på grønlandske og danske kunstinstitutioner - lige fra små projektrum og kulturhuse til museer og kunsthaller.
16.45 – 17.00	Fra best practice til next practice <i>Marie Nipper (Direktør v. ARKEN Museum for Samtidskunst)</i>
17.00 – 17.15	Nipper vil fortælle om de visioner ARKEN har for at praktisere museum på en ny måde og om hvad det betyder at være et museum for samtidskunst på Vestegnen.
17.00 – 17.15	Spørgsmål, opsamling og afrunding
17.45 – 18.45	Lancering af charter for grøn omstilling
19.15	Middag
Torsdag d. 16. november 2023	
08.00	Morgenmad
09.00 – 10.00	Nyt fra ODM
10.00 - 10.30	Formiddagskaffe
10.30 - 12.00	Orientering i faglige grupper
10.30 – 11.00	Hvordan støtter vi flerstemmighed og diversitet i museumssektoren? <i>Christina Papsø Weber (Enhedschef v. Slots- og Kulturstyrelsen)</i>
11.00 – 12.00	Papsø Weber fortæller om, hvordan styrelsens redskaber kan bruges til at understøtte og monitorere udvikling af inklusions- og diversitetsinitiativer i museumssektoren. Indsætterne handler både om muligheder for udvikling af strategier til at engagere flere forskellige brugere, få fokus på ligestilling i samlingerne og adgang til viden, så flerstemmighed kan udvikles.
11.00 – 12.00	Hvad sker der, når det ikke længere er smart at være feminist? <i>Maria Kjær Thomsen (Kunstkritiker og forfatter)</i>

	<p>Maria Kjær Thomsen, der tidligere i år modtog 15. Juni Fondens kunstkritikerpris, vil i en polemisk opsang spørge ind til, om den aktuelle hype om at udstille flere kvinder og minoriserede nu også er så gennemgribende som vi tror – og om det er nok til at sikre varige strukturændringer?</p>
12.00 - 15.15	MESSE/Marked i Foyer
12.00 -13.00	Frokost
12.45 – 13.20	<i>Evaluering for koordinatorene</i>
13.00 -13.30	Marked
13.30 – 15.00	<p>Orientering i faglige grupper</p> <p>Nye og varige konstellationer for større samfundsværdi – oplæg om tidligere og igangværende projekter</p>
13.30 – 14.00	<p>Blikke på Grønland ved Nuuk Kunstmuseum <i>Nivi Christensen (Museumsleder v. Nuuk Kunstmuseum)</i></p> <p>At kuratere blikket er et af de centrale greb ved Nuuk Kunstmuseums praksis, hør mere om det, og om museets arbejde med repræsentation af Grønland på kunstmuseer både i og uden for Grønland.</p>
14.00 – 14.30	<p>Om den transkulturelle erkendelse og erfaring i Jessie Kleemann udstillingen på SMK <i>Birgitte Anderberg (Museumsinspektør og seniorforsker SMK)</i></p> <p>Udstillingen <i>Jessie Kleemann: Tiden løber løber tiden</i> er den tredje og sidste udstilling i en række, hvormed SMK har stillet skarpt på transkulturalitet ved at fokusere på kunstnere, hvis materielle og æstetiske udgangspunkt og hvis ideer og intentioner, knytter sig til at være udspændt mellem flere kulturer, og hvis værker rent kunstnerisk åbner op imod den transkulturelle erkendelse og erfaring.</p> <p>Jessie Kleemann har gennem det meste af sit liv rejst frem og tilbage mellem Grønland, hvor hun er født, og Danmark, hvor hun bor og arbejder i dag. I forhold til udstillingen med Kleemann har den transnationale situation en ekstra dimension, der har at gøre med den postkoloniale relation mellem Grønland og Danmark.</p> <p>Oplægget vil adressere udstillingens perspektiver og problemstillinger for SMK som nationalgalleri.</p>
14.30 – 15.00	<p>Hvordan indretter man et museum, der i stedet for at udstille fortiden forestiller sig fremtiden? <i>Anders Thrué Djurslev (ph.d. v. Aarhus Universitet, Dramaturg Sort/Hvid og Kurator Kunsthall Aarhus)</i></p> <p>I dette oplæg fortæller dramaturg, kurator og ph.d.-stipendiat Anders Thrué Djurslev om tilblivelsen af <i>Museum for fremtiden</i>, et tværkunstnerisk eksperiment mellem kunst og teater, udstilling og forestilling, skabt i samarbejde mellem Kunsthall Aarhus og teatret Sort/Hvid, billed- og scenekunstnere.</p>
15.00 – 15.15	Eftermiddagskaffe
15.15 – 16.20	Orientering i faglige grupper
15.15 – 16.10	<p>Paneldebat – ”Det nyttige og diverse museum” Moderator: Maria Kjær Thomsen (Kunstkritiker og forfatter)</p>

16.10 – 16.20	Deltagere: Christina Papsø Weber (Enhedschef v. Slots- og Kulturstyrelsen); Nivi Christensen (Museumsleder v. Nuuk Kunstmuseum); Birgitte Anderberg (Museumsinspektør og seniorforsker SMK); Anders Thrué Djurslev (ph.d. v. Aarhus Universitet); Marie Thams (Formand Billedkunstnernes Forbund) Farvel og tak for i år v. ODM's kunstfaglige koordinatore
16.30	Mødet slttes
Kunsthistorisk gruppe: Søs Bech Sharpe, Kunsten, Museum of Modern Art Aalborg, Kong Christians Allé 50, 9000 Aalborg. Tlf.: 9982 4100. Mobil: 3199 4120. Mail: sbs@kunsten.dk Anne Sofie Omme, Trapholt, Æblehaven, 6000 Kolding. Tlf.: 7979 1261. Mail: annom@trapholt.dk Jenny Lund, Arken, Skovvej 100. 2635 Ishøj. Tlf.: 4354 0222. Mail: jenny.lund@arken.dk Amalie Marie Laustsen, Louisiana Mail: al@louisiana.dk	